

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

SİGORTA SÖZLEŞMESİNİ SONA ERDİREN HALLER

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Melisa GÜLHAN**

**Enstitü Anabilim Dalı: ÖZEL HUKUK
Enstitü Bilim Dalı: ÖZEL HUKUK (TEZLİ)**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şaban KAYIHAN

NİSAN 2020

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİGORTA SÖZLEŞMESİNİ SONA ERDİREN HALLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Melisa GÜLHAN (187229003)

Enstitü Anabilim Dalı: ÖZEL HUKUK
Enstitü Bilim Dalı: ÖZEL HUKUK (TEZLİ)

Bu tez 20/05/2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (<i>Danışman</i>)	Prof. Dr. Şaban KAYIHAN	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Özcan GÜNERGÖK	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi İhsan HÜSEYİN	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: SİGORTA SÖZLEŞMESİNİ SONA ERDİREN HALLER

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 83 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 08/05/2020 tarihinde aşağıda ismi yazılı olan Doç. Dr. Özcan GÜNERGÖK tarafından şahsıma iletilen Turnitin intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı %22'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Melisa GÜLHAN
Öğrenci Numarası : 187229003
Ana Bilim Dalı : Özel Hukuk Anabilim Dalı
Programı : Özel Hukuk Yüksek Lisans (Tezli)
Türü : () Proje (*) Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

Danışman
Prof. Dr. Şaban KAYIHAN

İmzası
08/05/2020

ÖNSÖZ

Sigorta sözleşmesi öz itibariyle ifade etmek gerekirse sigortacının sigorta himayesini, sigorta ettirenin de prim ödeme borcunu üstlendiği tam iki tarafa borç yükleyen (sinallagmatik) bir sözleşmedir. Borçlar hukukumuzda bir sözleşmeyi sona erdiren haller ve bu hallere uygulanacak hükümler gerek genel hükümler ve gerekse özel hükümler bağlamında düzenlenmiştir. Sigorta sözleşmesinin kendisinin sonuç itibariyle borçlar hukukunun da sözleşmeyi sona erdiren hallerine tabi olduğunu belirtmek gerekir. Bununla birlikte öncelikle sigorta sözleşmesinin sona erme hallerinin 6102 Sayılı TTK. tarafından ele alındığını, kimi sona erme hallerinin ise başka kanunlardaki uygulamaların sonucu olduğunu görmekteyiz. Nihayet son tahlilde genel hükümler niteliğindeki sona erme ve buna bağlanan sonuçlar bakımından borçlar hukukunun düzenlemelerinin uygulanması gündeme gelmektedir. Belirtelim ki, bizim bu çalışmadaki temel amacımız sigorta sözleşmesinin sona ermesine bağlanan hukuki sonuçlar olmayıp, bizatihi sigorta sözleşmesini sona erdiren hallerdir.

Bu doğrultuda çalışmamızda sigorta sözleşmesini sona erdiren halleri kaleme alırken bu sıralamayı gözetmeye özen gösterdik. Tezin çerçevesinde gerekli gördüğümüz zaman sona ermeye bağlanan hukuki sonuçlara da değindik. Çalışmayı yaparken desteğini esirgemeyen sayın Prof. Dr. Şaban Kayıhan'a ve değerli jüri üyelerine içtenlikle teşekkür ederim.

Melisa GÜLHAN

23.04.2020

İÇİNDEKİLER

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU BEYAN BELGESİ	i
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
Birinci Bölüm	3
Genel Olarak Sigorta Sözleşmesi Kurulması Ve Şekli	3
1.1. Sigorta Sözleşmesi Kavramı	3
1.1.1. Tanımı	6
1.1.2. Hukuki niteliği	6
1.2. Şekli, Kurulması Ve İspat Araçları	8
1.2.1. Genel olarak	8
1.2.2. Sigorta sözleşmesinde şekil	8
1.2.3. İspat araçları.....	9
1.2.3.1. Sigorta poliçesi	9
1.2.3.2. Diğer sigorta dökümanları	13
1.2.3.2.1. Teklifname	13
1.2.3.2.2. Abonman poliçesi	13
1.2.3.2.3. Grup sigorta poliçesi	14
1.2.3.2.4. Yenileme belgesi (tecditname veya temditname)	14
1.2.3.2.5. Geçici sigorta himayesi (muvakkat sigorta kuvertürü).....	14
1.2.3.2.6. Klozlar	15
1.2.3.3. Geçici (muvakkat) sigorta ilmühaberi	15
1.2.3.4. Sigorta sertifikası.....	15
1.2.3.5. Zeyilname	16
İkinci Bölüm	17
Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi	17
2.1. Genel Olarak Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi	17
2.2. Sigorta Sözleşmesinin Genel Hükümlere Göre Sona Ermesi	17
2.2.1. Sözleşme süresinin sona ermesi.....	17
2.2.2. İkale ile sona ermesi	19
2.3. Türk Ticaret Kanunu'nda Öngörülen Özel Sona Erme Sebepleri	20
2.3.1. Rizikonun gerçekleşmesi (tam veya kısmi)	20

2.3.2. Sigorta menfaatinin ortadan kalkması veya el değiştirmesi	21
2.3.2.1. Sigorta menfaatinin ortadan kalkması	21
2.3.2.2. Sigorta menfaatinin el değiştirmesi	23
2.3.3. Taraflardan birinin fesih hakkını kullanması	24
2.3.3.1. Sigortacının fesih hakkı	24
2.3.3.1.1. Rizikonun ağırlaşması durumunda	24
2.3.3.1.2. Sonraki primlerin ödenmemesi durumunda	28
2.3.3.1.3. Sözleşmede öngörülen yükümlülüklerin ihlalinde	30
2.3.3.1.4. Sigorta ettirenin aczi veya iflası ya da hakkında yapılan takibin semeresiz kalması	31
2.3.3.1.5. Sigorta ettirenin konkordato ilan etmesinin sözleşmeye etkisi	33
2.3.3.2. Sigorta ettirenin fesih hakkı	34
2.3.3.2.1. Olağanüstü durumlarda sözleşmenin feshi	34
2.3.3.2.2. Primin tek taraflı arttırılmasında sözleşmenin feshi	35
2.3.3.2.3. Bölümsel (kısmi) fesih ve cayma	36
2.3.3.2.4. Sigorta ettirenin dönme hakkı	37
2.3.3.2.5. Sigortacının iflası	38
2.3.3.2.6. Sigortacının aczi veya hakkında yapılan takibin semeresiz kalması	39
2.3.3.2.7. Sigortacının konkordato ilan etmesinin sözleşmeye etkisi	40
2.3.4. Sigorta sözleşmesinin cayma (dönme) ile sona ermesi	40
2.3.4.1. Genel olarak	40
2.3.4.2. Sigorta ettirenin beyan yükümlülüklerine aykırı davranması durumunda sigortacıya tanınan cayma hakkı	43
2.3.4.3. Sigorta ettirene tanınan cayma hakkı	46
Üçüncü Bölüm	49
Dar Anlamda Borcun Sona Ermesi Ve Sigorta Sözleşmelerinde Zamanaşımı	49
3.1. Genel Olarak Dar Anlamda Borcun Sona Ermesi	49
3.2. Zamanaşımı	49
3.2.1. Genel olarak	49
3.2.2. Zamanaşımı süreleri	50
3.2.2.1. Sorumluluk sigortası dışındaki sigorta sözleşmelerinde zamanaşımı	55
3.2.2.2. Sorumluluk sigortalarına ilişkin sigorta sözleşmelerinde zamanaşımı	56
3.2.2.3. Zorunlu mali mesuliyet sigortaları için KTK. tarafından öngörülen zamanaşımı	57

3.2.3. Zamanaşımı sürelerinin işlemeye başlaması	61
3.2.3.1. Prim alacağında	61
3.2.3.2. Sigorta tazminatı veya sigorta bedeli alacağında	63
3.2.3.3. Sigorta giderleri alacağında	68
3.2.4. Sürelerin hesaplanması	70
3.2.5. Olağan ve olağanüstü zamanaşımı süreleri kavramı	72
3.2.5.1. Olağan zamanaşımı süresi	72
3.2.5.2. Olağanüstü zamanaşımı süresi	72
SONUÇ	73
KAYNAKÇA	81
ÖZGEÇMİŞ	85

KISALTMALAR LİSTESİ

AÖF.	: Açıköğretim Fakültesi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Dr.	: Doktor
E.	: Esas
Ed.	: Editör
eTTK.	: eski Türk Ticaret Kanunu
HD.	: Hukuk Dairesi
İİK.	: İcra ve İflas Kanunu
İÜHFİM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KTK.	: Karayolları Trafik Kanunu
m.	: madde
sh.	: sahife
T.	: Tarih
TBK.	: Türk Borçlar Kanunu
TMK.	: Türk Medeni Kanunu
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu
Prof.	: Profesör
R.G.	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
Sig. K.	: Sigortacılık Kanunu
vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl
Yarg.	: Yargıtay
Yay.	: Yayıncılık
YHGK.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

ÖZET

Tezin Başlığı: Sigorta Sözleşmesini Sona Erdiren Haller	
Tezin Yazarı: Melisa GÜLHAN	Danışman: Prof. Dr. Şaban KAYIHAN
Kabul Tarihi: 20/05/2020	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 85 (tez) + (ekler)
Anabilim Dalı: Özel Hukuk	Bilim Dalı: Özel Hukuk (Tezli)
<p>Sigorta, aynı veya benzer nitelikteki riskle karşı karşıya bulunan çok sayıda insanın tek başlarına karşılayamayacakları riskleri birlikte karşılamak amacıyla oluşturdukları bir hukuki kurumdur. Kişilerin bu tür riskleri karşılama ihtiyaçları doğrultusunda sigortacılık faaliyetleri ortaya çıkmıştır. Sigortacılık faaliyetleri ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve ekonomileri ile de yakın ilişki içerisinde. TTK.'da sigorta sözleşmelerine ilişkin birçok düzenleme öngörülmeyle birlikte bu düzenlemelerin önemli bir bölümünün sigorta sözleşmesinin tarafları arasındaki menfaatler dengesinin korunması amacıyla emredici nitelikte olduklarını da görürüz.</p> <p>İşte sigorta sözleşmelerinin sona erme hallerine ilişkin olarak da TTK. çoğunlukla emredici niteliği düzenlemeler öngörmüştür. Bununla birlikte sigorta sözleşmelerinin sona ermesine ilişkin kimi hallerde TBK. hükümlerinin de uygulama alanı bulduğunu belirtmek gerekir. Bu sebeple bu çalışmada da her iki kanunun da konuyla ilgili hükümleri itinayla bir araya getirilmiş ve sigorta sözleşmesinin sona erme halleri bu doğrultuda ele alınmaya çalışılmıştır.</p> <p>Sonuç itibarıyla bu çalışmada ilk olarak sigorta sözleşmesi kavramı ortaya konmuş ve sigorta sözleşmesinin şekli, hukuki niteliği ve kurulması hakkında bilgi verildikten sonra sigorta sözleşmelerinin sona ermesi ve sigorta sözleşmelerinde borcu dar anlamda sona erdiren bir sebep olarak zamanaşımı incelenmiştir.</p>	
Anahtar Kelimeler: Sigortacılık Faaliyetleri, Sigorta Sözleşmesi, Sigorta Sözleşmesini Sona Erdiren Haller, Borcun Dar Anlamda Sona Ermesi, Zamanaşımı.	

SUMMARY

Thesis Title: Circumstances Terminate of the Insurance Contract	
Thesis Author: Melisa GÜLHAN	Advisor: Prof. Dr. Şaban KAYIHAN
Date of Acceptance: 20/05/2020	Total Number of Pages: viii (pre text) + 85 (main body) + (appendices)
Department: Private Law	Field of Study: Private Law (with Thesis)
<p>Insurance is a legal institution created by a lot of people who face the same or similar risks to meet the risks that they cannot meet alone. Insurance activities have emerged in line with the needs of individuals to meet these kind of risks. Insurance activities are also closely related to the development levels and economies of the countries. However many regulations regarding insurance contracts are envisaged in Turkish Commercial Code (herein after referred as “TCC”), we also see that a significant part of these regulations are mandatory in order to maintain the balance of interests between the parties of the insurance contract.</p> <p>Therefore TCC includes mandatory regulations mostly regarding the termination of insurance contracts. However, in some cases, the regulations of Turkish Code of Obligations regarding termination of contracts are also applicable for insurance contracts too. This is the reason of why the provisions of both codes which are related to topic were carefully gathered and the termination of the insurance contract was discussed according to these gathered provisions in this study.</p> <p>Consequently, in this study, firstly the notion of insurance contract was revealed and after the information about the form, legal nature and establishment of the insurance contract, termination of insurance contracts and the negative prescription, as a reason that narrowly terminates the obligations in the insurance contracts, was observed.</p>	
Keywords: Insurance Activities, Insurance Contract, Circumstances Terminate of the Insurance Contract, Termination of Obligations Narrowly, Negative Prescription.	

GİRİŞ

Tarih boyunca insanoğlunun geçirdiği sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmeler sonucunda insanoğlunun gündelik hayatı kolaylaşmakla birlikte insanoğlunun gerek canına gerekse malvarlığına yönelik tehlikelerde artış meydana gelmiştir. Gün geçtikçe küreselleşmenin etkisiyle değişen dünyamızda ekonomik, ticari ve sosyal aktivitelerin ulusal sınırları aşması ve gün geçtikçe artmakta olan bu tehlikeler göz önüne alındığında stabil ve güvenli, ulusal ve uluslararası sosyal ve ekonomik aktiviteler güçlü bir sigorta güvencesi ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Bu sebeple, günümüzde gelişmiş düzeydeki ülkelerde özel sigortacılığa verilen önem gün geçtikçe artmakta birlikte gerçekten de gelişim sürecini üst düzeye çıkarmış olan bütün ülkelerde özel sigortacılığa gerek ekonomik gerekse hukuki anlamda büyük bir değer atfedildiğini görmekteyiz. Zira sınır tanımayan bir kavram olan küreselleşme ile birlikte ekonomik ve coğrafi anlamda sınırlara bağlı olan ulus devletlerin, sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmeler sonucunda gün geçtikçe artan tehlikelerin meydana getirdiği sigorta güvencesi ihtiyacını karşılama ve bu büyük maliyetleri üstlenme konusunda yetersiz kalması özel sigorta sektörünün öneminin gün geçtikçe artmasına neden olmaktadır¹.

Şunu da belirtmekte fayda vardır ki, özel sigortacılığa ilişkin faaliyetlerin ekonomideki yeri ve ülkelerin gelişmişlik düzeyi arasında çok yakın bir ilişki vardır. Zira özel sigortacılığa ilişkin faaliyette bulunan kuruluşların sermaye birikimleri göz önüne alındığında ülke ekonomilerinde önemli bir yere sahip oldukları aşikardır. Kişilerle yapılan özel sigorta sözleşmeleri ise özel sigortacılık faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır. Çalışmanın devamında ayrıntılı olarak da yer verileceği gibi hukuki bağlamda tam iki tarafa borç yükleyen (sinallagmatik) sözleşme niteliğinde olan sigorta sözleşmelerinin temel amacı kişileri karşılaşma ihtimalleri bulunan ve istenmeyen birtakım olayların zararlı sonuçlarından korumaktır. Tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliğinde olan sigorta sözleşmesi ile sigorta ettirenlerin, sigortacılıkta çoğunla sözleşme koşulları çerçevesinde açıkça belirlenmiş bulunan ve “prim” olarak adlandırılan bir bedeli ödemesi karşılığında sigortacı, sigorta gerçekleşmesi muhtemel olan rizikoyu üstlenmektedir. Sigortacının sağladığı sigorta teminatının karşılığı olarak ödenen ve prim olarak adlandırılan bu bedel, yukarıda belirtilen sermaye birikimini oluşturmakla birlikte bu sermaye birikiminin ekonomideki yeri ve bunun ülkelerin gelişmişlik düzeyine olan etkisi yadsınamaz². Bununla birlikte, bu özel sigortacılık faaliyetlerinin sermaye birikimine sahip sigortacı ve gerçekleşmesi muhtemel olan rizikodan dolayı sigorta teminatına ihtiyaç duyan sigorta ettirenin yani sigorta sözleşmesinin her iki tarafının da menfaatleri arasında bir denge gözetilmesi gereklidir. Bu anlamda menfaatler dengesinin korunması amacıyla TTK. ile özel sigortacılık faaliyetlerine ilişkin birçok düzenleme öngörülmüştür. Menfaatler dengesinin korunmasına yönelik bu düzenlemeler, istisnai birtakım haller hariç olmak üzere kural olarak sermaye sahibi sigortacı karşısında zayıf konumda olan sigorta ettirenin korunmasını amaçlayan düzenlemelerdir.

¹ Kayıhan, Şaban, Piyasa Ekonomisine Geçiş Sürecinde Özel Sigortanın Önemi, Fiscal Policies in Transition Economies, Bişkek 2004, sh. 294.

² Kayıhan, Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu, Ankara 2004, Giriş.

“Sigorta Sözleşmesini Sona Erdiren Haller” isimli bu çalışma giriş ve sonuç bölümleri hariç olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, sigorta sözleşmesinin tanımı yapılmış, hukuki niteliğinden bahsedilmiş ve sigorta sözleşmesinin şekli, kurulması ve ispat araçları olarak başta sigorta poliçesi olmak üzere diğer sigorta dökümanlarından ve yine ispat araçları olarak birtakım sigorta belgelerinden bahsedilmiştir. Zira sigorta sözleşmesini sona erdiren hallerin daha iyi kavranabilmesi amacıyla, çalışmanın ilk bölümünde genel olarak sigorta sözleşmesi kavramı ile sigorta sözleşmesinin hukuki niteliğinin ve sigorta sözleşmesinin kurulmasının ele alınması daha uygun görülmüştür.

İkinci bölümde ise sigorta sözleşmelerinin hem genel hükümlere göre hem TTK. hükümlerine göre sona erme halleri ele alınmıştır. Bu bağlamda genel hükümlere göre sözleşme süresinin sona ermesi ve bozma anlaşması ile sigorta sözleşmesinin sona ermesinden bahsedildikten sonra TTK.’da yer alan sigorta sözleşmesini sona erdiren hallerden fesih ve cayma kavramlarının farkına da yer verilerek bahsedilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise borcu dar anlamda sona erdiren hal olarak zamanaşımı kavramı ele alınmıştır. Zamanaşımı TTK.’da çeşitli hükümlerle dağınık olarak düzenlenmiştir. Bununla birlikte TTK.’da hüküm bulunmayan hallerde TBK.’da yer alan genel hükümler uygulanacağından TTK.’daki zamanaşımına ilişkin hükümlerin yanında TBK.’da yer alan zamanaşımına ilişkin hükümlere ve uygulama alanlarına da yer verilmiştir.

Çalışmamızı verdiğimiz sonuçları özetleyen sonuç bölümü ile nihayete erdirdik.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK SİGORTA SÖZLEŞMESİ KURULMASI VE ŞEKLİ

1.1. Sigorta Sözleşmesi Kavramı

Sigorta hukuku, sigorta sözleşmesi ile bununla ilgili kişiler arasındaki ilişkilerle sigortacılıkla uğraşan kurumların çalışmalarını düzenleyen hukuk kurallarını belirli bir sistem içerisinde incelemeyi hedef alan bir hukuk dalıdır. Sigorta hukuku, hukukun temel ayrımında özel hukukun bir alt dalı olarak kabul edilen ticaret hukukunun bir bölümünü oluşturmaktadır³. Nitekim, sigorta sözleşmeleri TTK.'nın "Sigorta Hukuku" başlıklı Altıncı Kitabında, 1401. ve 1520. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Sigorta Hukuku başlığı da kendi içinde iki kısma ayrılmıştır. "Genel Hükümler" başlıklı Birinci Kısım tüm sigorta sözleşmeleri için uygulanabilir olan genel hükümleri ihtiva etmektedir. İkinci Kısım ise "Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümleri" ihtiva etmektedir. İkinci Kısım, "Zarar Sigortaları" ve "Can Sigortaları" olmak üzere iki ayrı başlığı içinde barındırır. Zarar sigortaları, "Mal Sigortaları" ve "Sorumluluk Sigortaları" olarak: Can sigortaları ise "Kaza Sigortası" , "Hayat Sigortası" ve "Sağlık ve Hastalık Sigortası" olmak üzere üç alt bölüme ayrılmıştır. Bununla birlikte TTK. m. 1451 uyarınca TTK.'da hüküm bulunmayan hallerde sigorta sözleşmeleri hakkında TBK. hükümleri uygulanır.

Sözleşme ise, iki tarafın, hukuksal sonuca yönelik karşılıklı ve birbirine uygun iradelerini açıklamalarıyla meydana gelen iki taraflı bir hukuksal işlemdir⁴. İki taraflı bir hukuki işlem niteliğinde olan sigorta sözleşmelerinin kurulması için de TBK. m. 1 uyarınca iki tarafın karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamaları gereklidir⁵. Tarafların bu karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamaları sözleşmenin kurucu unsurlarına ilişkin olmalıdır⁶. Bu anlamda sigorta sözleşmesinin kurulması ve bağlayıcı bir nitelik kazanması için tarafların sigorta sözleşmesinin esaslı unsurları (condictio sine qua non) olan *menfaat*, *riziko*, *sigorta bedeli* ve *prim* hususlarında anlaşmaları gereklidir⁷. Yani TTK.'da yer alan sigorta sözleşmesinin tanımı ile sözleşmenin kurulmasına ilişkin TBK.'da yer alan düzenlemeye birlikte baktığımızda sigorta sözleşmesinin kurulabilmesi için sigorta sözleşmesinin taraflarının sözleşmenin esaslı noktaları üzerinde karşılıklı anlaşmaları gerekir. Sigorta sözleşmesinde bu esaslı nokta, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun meydana gelmesi halinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı üstlenmesidir. TBK. m. 2/2 uyarınca tarafların sözleşmenin esaslı noktaları

³ Omağ, Merih Kemal / Kuntalp, Erden, Banka ve Sigorta Hukuku, Eskişehir 2009, sh. 105.

⁴ Kılıçoğlu, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018, sh. 82-83.

⁵ Arseven, Haydar, Sigorta Hukuku, Ana Prensipler, Genel Hükümler, İstanbul 1991, sh. 93; Bozer, Ali, Sigorta Hukuku, Ankara 1981, sh. 52; Hirsch, Ernst, Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku, Ankara 1945, sh. 202; Kayıhan / Günergök, Özcan, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, İstanbul 2020, sh. 102.

⁶ Günay, M. Barış, Sigorta Hukuku, Ankara 2019, sh. 55.

⁷ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 102.

üzerinde karşılıklı olarak anlaşmaları yeterli olup tarafların ikinci derecedeki noktalarda anlaşmamış olmaları sözleşmenin geçerliliğini etkilemeyecektir⁸.

Bununla birlikte prim, sigorta sözleşmesinde açıkça belirlenmiş olmamakla birlikte prim konusunda Bakanlığın tespit veya tasdik edeceği bir prime atıfta bulunulmuş ise yine tarafların prim konusunda karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarının varlığı kabul edilecektir⁹.

Sigorta sözleşmesi, yukarıda da belirtildiği gibi, iki taraflı bir sözleşmedir. Sigortacı ve sigorta ettiren sözleşmenin taraflarıdır. TBK.'da açıkça düzenlenmemiş olmakla birlikte borçlar hukukunda kural sözleşme serbestisidir. Sözleşme serbestisi, kişinin dilediği herhangi bir sözleşmeyi hiçbir dış baskıya maruz kalmadan yapabilmesi veya böyle bir sözleşmeyi yapmaktan kaçınabilmesini ifade eder. Yani, kişi, sözleşme yapmaya zorlanamayacağı gibi sözleşme yapmaktan da alıkonulamaz¹⁰. Sigorta sözleşmelerinde kural olarak sözleşme serbestisi prensibi geçerlidir. Sigorta sözleşmelerinde kural olan sözleşme serbestisi ancak kanunda yazılı sebeplerle sınırlandırılabilir. Yani, sigorta sözleşmelerinde taraflar, kanunların emredici düzenlemelerine aykırı olmamak koşuluyla sözleşmenin kapsamını kural olarak serbestçe belirleyebilirler¹¹.

Bununla birlikte sigorta şirketleri, sigortacılığın ilk zamanlarında kendilerini ilgilendiren bütün hususları sigorta sözleşmelerine koymuştur. Böylelikle kendilerini sigorta ettirmek isteyen kişiler, daha önceden tespit edilmiş belirli şartları kabul etmek durumunda kalmıştır. Bu anlamda, sigorta ettirenler, sigorta sözleşmesinin zayıf ve korunmaya muhtaç olan tarafıdır. Bu sebeple Kanunkoyucu sözleşme serbestisi prensibinin kötüye kullanılmasını engellemek amacıyla TTK.'nın ilgili hükümlerinde sigorta şirketlerinin başta genel şartları tespit etmek hususundaki serbestisi olmak üzere sözleşme serbestisini sigorta ettiren lehine kısıtlamıştır¹². Bu sebeple TTK.'nın sigorta sözleşmesini konu alan düzenlemelerinde çok sayıda emredici hüküm mevcuttur. Bu emredici hükümler, sözleşme serbestisinin sınırlarını oluşturmaktadır¹³. Şunu da belirtmekte yarar vardır ki, sigorta hukukunda sözleşme serbestisi ilkesi yalnızca TTK. ile sınırlandırılmakla kalmamış bununla birlikte çeşitli kanunlarla ve ilgili konularına göre dağınık olarak sınırlandırılmıştır¹⁴.

Bu emredici hükümlere aykırı olarak yapılan sözleşmelerin akıbetinin ne olacağı ise "Koruyucu Hükümler" başlıklı TTK. m. 1452, TTK. m. 1486 ve TTK. m. 1520'de belirlenmiştir. Buna göre, TTK.'nın hükümlerinin bir kısmı mutlak emredici niteliktedir. Bu mutlak emredici nitelikte olan hükümlere aykırı olarak belirlenen sözleşme şartları mutlak butlan (kesin hükümsüzlük) ile tamamen hükümsüz sayılacaktır. Bununla birlikte, nispi emredici nitelikte olan Kanun maddeleri de vurgulanmıştır. Nispi emredici nitelikte

⁸ Ayhan, Rıza / Çağlar, Hayrettin / Özdamar, Mehmet, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2019, sh. 159.

⁹ Arseven, Sigorta Hukuku, sh. 94.

¹⁰ Eren, Fikret, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Ankara 2017, sh. 317.

¹¹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 157.

¹² Hirsch, Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku, sh. 174; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 87.

¹³ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 152.

¹⁴ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 90.

olan bu hükümler sigorta ettirenin aleyhine değiştirilemez iken sigortacı aleyhine değiştirilebilir. Nispi emredici nitelikteki ilgili maddelerin sigorta ettiren lehine olacak şekilde değiştirilebilmesine olanak sağlayan bu düzenleme ile sigorta sözleşmesinin zayıf ve korunmaya muhtaç tarafı olan sigorta ettirenin korunması amaçlanmıştır¹⁵.

Sigorta sözleşmeleri de diğer sözleşmeler gibi, TBK. çerçevesinde, sözleşmenin bütün esaslı şartlarını içeren kanuni şartlara uygun bir öneri ve bu önerinin kabulü ile kurulur¹⁶. Sigortacılıkta uygulamada öneri genellikle sigorta ettiren tarafından yapılır ve sigortacının bu öneriyi kabul etmesiyle sigorta sözleşmesi kurulmuş olur. Çoğu zaman sigortacı tarafından sigorta ettirene öneriye davet niteliğindeki önceden basılı teklifnameler verilir. Bu teklifnamede sigortacının sigorta edilecek olan rizikonun niteliği hakkında bilgi sahibi olabilmemesini sağlamak amacıyla önceden hazırlanmış bir soru listesi yer alır. Sigorta ettiren tarafından doldurulup sigortacıya verilen belge ise, hukuken sözleşmenin kurulması bakımından öneri niteliğindedir. Sigortacı, bu öneriyi yazılı bir kabul beyanı ile açık olarak kabul edebileceği gibi sigorta poliçesini göndermek suretiyle örtülü olarak da kabul edebilir ve sigortacının kabul beyanı ile sözleşme kurulmuş olur¹⁷.

Sigortacının kendisine yapılan öneriye cevap vermemesi ve bu konuda sessiz kalması haline ilişkin olarak, TBK.'da yer alan sözleşmenin kurulmasına ilişkin genel düzenlemenin istisnasını teşkil edecek şekilde¹⁸, TTK.'da sigorta sözleşmelerine ilişkin genel hükümlerin yer aldığı kısımda genel bir düzenlemeye yer verilerek bunun örtülü kabul anlamına geleceği düzenlenmiştir¹⁹. “*Sigortacı ile sigorta sözleşmesi yapmak isteyen kişinin, sözleşmenin yapılması için verdiği teklifname, teklifname tarihinden itibaren otuz gün içinde reddedilmemişse sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılır*” (TTK. m. 1405/1). Sig. K.'da da TTK.'da yer alan bu düzenlemeye paralel olarak hayat sigortalarına ilişkin özel bir düzenleme de mevcuttur. Bu düzenlemeye göre;

“Hayat sigortalarına ilişkin sözleşmelerin yapılmasına dair teklifnamenin sigorta şirketine ulaştığı tarihten itibaren otuz gün içinde sigorta şirketi tarafından reddedilmemesi halinde sigorta sözleşmesi yapılmış olur” (Sig. K. m. 11/2).

Bununla birlikte, önerinin sigortacı tarafından yapıldığı ve sigorta ettirenin bu öneriyi kabul etmesiyle sigorta sözleşmesinin kurulduğu haller de mevcuttur. Örneğin; bagaj hasar ve zıyaları gibi sigortalar kupon karşılığında yapılmaktadır. Bu halde öneri sigortacı tarafından yapılmaktadır. Sigorta ettiren ise sigortacı tarafından kendisine verilen kuponu alarak kabul açıklamasında bulunmaktadır²⁰.

¹⁵ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 92.

¹⁶ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 159.

¹⁷ Arseven, Sigorta Hukuku, sh. 94; Ulaş, Işıl, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, Ankara 2012, sh. 59-60; Kender, Rayegan, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul 2015, sh. 172; Deutsch, Erwin / Iversen, Thore, Versicherungs - vertragsrecht, Karlsruhe 2015, sh. 39; Koenig, Willy, Schweizerisches Privatversicherungsrecht, 3. Auflage, Bern 1967, sh. 69; Lowry, John/ Rawlings, Philip, Insurance Law: Doctrines and Principles, Oxford and Portland Oregon 1999, sh. 18 (Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 103 naklen).

¹⁸ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 55.

¹⁹ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 103-104.

²⁰ Arseven, Sigorta Hukuku, sh. 94; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 103.

1.1.1. Tanımı

Sigorta sözleşmesi, sigortacının sigorta güvencesini üzerine aldığı ve sigorta ettirenin ise prim ödeme borcu altına girdiği her iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir²¹.

“Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir” (TTK. m. 1401/1).

Sigorta sözleşmelerinin tanımlandığı bu düzenlemede hem zarar sigortaları hem de can sigortalarının tanımı birlikte yapılmıştır. İlgili tanıma göre, zarar sigortalarında sigortacı bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun meydana gelmesi halinde bunu tazmin etmeyi veya diğer edimlerde bulunmayı; can sigortalarında ise bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle veya hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlenmektedir²².

Kender ve Kayıhan'a göre bu tanım sigorta sözleşmelerinin sınıflandırılmasına uygun düşmemektedir ve pasif sigortaları kapsamamaktadır. Pasif sigortalar, sigortacının sigortalının malvarlığındaki bir takım pasiflerin ortaya çıkması sonucunda uğrayacağı zararı karşılamayı üstlendiği sigortalardır. Diğer yandan bu tanımda, *“rizikonun meydana gelmesi halinde bunu tazmin etmeyi”* ifadesiyle kast edilen rizikonun gerçekleşmesi durumunda zararın giderilmesidir. Bu durumda, rizikonun gerçekleştiği fakat zararın doğmadığı veya bir zararın doğduğu fakat bu zararın sözleşme ile teminat altına alınmış rizikodan kaynaklanmadığı hallerde sigortacının tazmin borcu doğmaz diyebilmek mümkündür²³.

Sigorta ettirenin veya sigortalının, kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı bir fiilinden doğabilecek bir zararını teminat altına almak amacıyla sigorta yapılamaz (TTK. m. 1404).

1.1.2. Hukuki niteliği

Bir sözleşmenin hukuki niteliğinin tespitinde belirleyici rol oynayan asli edim kavramıdır. Asli edim ise tarafların sözleşmeyi kurmakla ulaşmak istedikleri edimdir. Bu anlamda, sigorta sözleşmesinin hukuki niteliğinin tespit edilmesinde sigorta ettirenin ediminden ziyade, sigortacının edimi üzerinde durulmaktadır. Çünkü TTK. m. 1401'de yapılan sigorta sözleşmesinin tanımına göre sigorta ettirenin edimi sözleşme ile kararlaştırılmış olan primi ödemek olup bellidir. Sigortacının edimi ise TTK. m. 1401/1 uyarınca zarar sigortalarında rizikonun gerçekleşmesi üzerine tazminat, can sigortalarında belli bir miktar para ödemektir²⁴.

²¹ Çeker, Mustafa, 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku, Adana 2019, sh. 55.

²² Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 126.

²³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kender, Sigorta Hukuku, sh. 115-164 vd; Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, sh. 33.

²⁴ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 99.

Kayıhan'a göre: Sigorta sözleşmesinin karakteristiği dikkate alındığında sigorta sözleşmelerinde, sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigortacının borcunun olayların gelişimine bağlı olarak gerçekleştiği görülmektedir ve sigortacı ile sigorta ettirenin edimleri arasında bir karşılıklılık söz konusudur. Yani sözleşmenin yapılmasıyla birlikte sözleşmenin taraflarından biri olan sigorta ettirenin kesin olarak prim ödeme borcu altına girdiği, sigorta sözleşmesinin diğer tarafı olan sigortacının tazminat ya da kararlaştırılan başka bir edimi borçlanmasının olayların gelişimine bağlı olarak gerçekleştiği görülmektedir. Eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde ise edimler arasında bir karşılıklılık söz konusu değildir. Sigorta sözleşmelerinde tarafların borçları sözleşmenin başlangıcında belli olup sigorta ettirenin borcu prim ödemek, sigortacının borcu ise rizikoyu üstlenmektir. Bu anlamda sigorta sözleşmeleri tam iki tarafa borç yükleyen (sinallagmatik) sözleşmeler olup eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler olarak değerlendirilemez²⁵. Bozer'e göre: Sigortacının, sigorta tazminatını veya bedelini ödeme borcunun rizikonun gerçekleşmesine bağlanmış olması, sözleşmenin tam iki taraflı (sinallagmatik) bir sözleşme olması niteliğini etkilemez. Zira eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde edimler arasında karşılık ilişkisi bulunmazken sigorta sözleşmelerinde sigorta ettirenin prim ödeme borcuna karşılık sigortacının rizikoyu üstlenme borcu söz konusudur. Bu durumda sigortacının sigorta tazminatı ödeme borcu sözleşme ile doğmuş olup bu borç rizikonun gerçekleşmesi şartına bağlanmıştır. Bu şart ise geciktirici şart niteliğindedir²⁶. Zira geciktirici şart, bir hukuki işlemin sonuç doğurmasının gelecekteki gerçekleşip gerçekleşmeyeceği şüpheli olan bir olayın gerçekleşmesine bağlanmasıdır²⁷. Bozer'in bu görüşü ise geciktirici şarta bağlanmış hukuki işlemlerde borcun şartın gerçekleşmesi ile doğacağı oysa sigorta sözleşmelerinin sürekli borç ilişkisi niteliğine sahip sözleşmelerden olduğu ve bu anlamda sigortacının borcunun sözleşme süresince devam ettiği ve geciktirici şarta bağlanmasının Borçlar Hukuku anlamında açıklanamadığı yönünde eleştirilmiştir²⁸.

Katıldığımız görüşe göre, sonuç olarak, sigortacının sigorta sözleşmesinden doğan asli borcu sigorta sözleşmesinin kurulmasından itibaren rizikoyu üstlenmek olup bu borç prim borcunun karşılığını oluşturmaktadır. Yani prim ödeme borcu sigorta sözleşmesi boyunca devam ederken bunun karşılığı olan sigortacının rizikoyu üstlenme borcu da sigorta sözleşmesi boyunca devam etmektedir. Bu anlamda sigorta sözleşmeleri, tam iki tarafa borç yükleyen²⁹ sürekli bir sözleşme niteliğindedir³⁰. TTK. m. 1421/1'de yer alan "Aksine

²⁵ Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, sh. 35; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 100-101.

²⁶ Bozer, Sigorta Hukuku, sh. 21-22.

²⁷ Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, sh. 1189-1199.

²⁸ Hatemi, Hüseyin / Serozan, Rona / Arpacı, Abdülkadir, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 1992, sh. 561; Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, sh. 35 vd; Kender, Sigorta Hukuku, sh. 167; Sayhan, İsmet, Sigorta Sözleşmelerinin Konusu, Ankara 2001; Şeker, Zehra, Sigorta Sözleşmesinin Hukuki Niteliği Üzerine, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, sh. 1056 vd..

²⁹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 127.

³⁰ Ünan, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, Cilt 1 Genel Hükümler, İstanbul 2016, sh. 11.

sözleşme yoksa, sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksidinin ödenmesi ile başlar” düzenlemesi de bu görüşü destekler niteliktedir³¹.

1.2. Şekli, Kurulması Ve İspat Araçları

1.2.1. Genel olarak

Sigortacı ile sigorta ettiren arasındaki sigorta hukuku ilişkisi, sigorta sözleşmesinin kurulması ile oluşan bir ilişkidir. Buna bağlı olarak, sigorta sözleşmesinden doğan hak ve borçlar akdi yani şahsi niteliktedir³². “Sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur” (TBK. m. 1/1). Diğer borçlar hukuku sözleşmeleri gibi sigorta sözleşmesi de, sigorta sözleşmesinin tarafı olan bir sigorta şirketi ile sigorta ettirenin karşılıklı anlaşmasıyla kurulur³³. Uygulamada, sigorta sözleşmesi basılı teklifnamelerin sigorta ettiren tarafından imzalanması ve sigorta şirketinin poliçeyi hazırlayarak müşterisine vermesi ile işlerlik kazanmaktadır. Bu sözleşmeyle sigortacı, belirli konularda sigorta güvencesi sağlarken, sigorta ettiren ise sigortacıya prim ödemeyi kabul etmektedir³⁴. *Türk Ticaret Kanununda hüküm bulunmayan hâllerde sigorta sözleşmesi hakkında Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır* (TTK. m. 1451/1).

1.2.2. Sigorta sözleşmesinde şekil

Sigorta sözleşmeleri, TTK. uyarınca geçerlilik şartı açısından hiçbir şekle bağlanmamıştır. Yargıtay’ın yerleşmiş içtihatları da bu yöndedir³⁵. Ancak, sözleşmenin ispatı için yazılı delil aranır. Bununla birlikte, yazılı delil olmadığı bazı hâllerde dâhi sözleşmenin örtülü olarak kurulduğu sonucuna varılabilir. Örneğin, sigorta ettirenin primi ödemesi durumunda henüz poliçe ya da geçici ilmühaber düzenlenmemiş olsa da, sigorta sözleşmesinin oluştuğu sonucuna varılmalıdır³⁶.

³¹ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 56.

³² Ünan, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, Cilt 1 Genel Hükümler, sh. 11.

³³ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 157.

³⁴ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 55.

³⁵ * “Sigorta akdinin in’ikadı özel şekle bağlı değildir, dolayısıyla sigorta poliçesi veya geçici sigorta ilmühaberi geçerlik şartı olmayıp ispat belgesidir”. Yarg. HD, T. 28.11.1964, E.1963/5813, K.1964/3974 sayılı kararı. (Batıder, C. IV, sh. 143, Kender, Sigorta Hukuku, sh. 171.)

* “...Sigorta anlaşması sigortalının icabının sigorta şirketi tarafından kabul edilmesi ile doğar. Bu anlaşma hiç bir şekle tâbi değildir. Sigorta sözleşmesinin, hukuki bakımdan meydana gelmesi için poliçenin sigortalıya verilmesine de gerek yoktur. Sigorta poliçesi, tamamlanmış olan sigorta anlaşmasını tevsik eden bir belgedir”. Yarg. 11. HD, T. 19.04.1976, E. 1976/5397, K. 1976/2151 sayılı kararı. www.kazanci.com.tr. Erişim tarihi: 13 Mart 2020.

“Sigorta sözleşmesi yapılması, hiç bir şekil şartına bağlanmamıştır. Bu bakımdan, sigorta poliçesi veya geçici sigorta ilmühaberi, geçerlik şartı olmayıp, sadece bir ispat belgesidir. Buna göre, sigorta ile ilgili uyuşmazlığın çözümünde sigorta poliçesinin düzenlenme tarihi değil, sigorta sözleşmesinin vücut bulduğu tarih esas alınmalıdır”. Yarg. 11. HD, T. 13.01.1981, E. 1980/5894, K. 1981/3 sayılı kararı. www.kazanci.com.tr. Erişim tarihi: 13 Mart 2020.

³⁶ “Sigorta akdi şekle tâbi olmayan birbirine uygun irade beyanı ile oluşan akitlerdendir. Sigorta poliçesi TTK.’nın 1267. maddesine göre, akdin yapılmasından sonra düzenlenen ve akdin yapıldığını gösteren bir belgedir. Olayda poliçe düzenlenmemiş ise de, primin ödendiği acente kayıtları ile sabit olduğuna göre, TTK.’nın 1295/2 maddesi uyarınca sigortacının sorumluluğu başlamıştır. Aksine düşünceyle davanın reddi isabetsizdir” Yarg. 11. HD, T. 19.11.1981, E. 1981/4451, K.1981/4901 sayılı kararı.

Sigorta sözleşmesinin kurulması şekle tabi olmamakla birlikte sözleşmenin ispatı için HMK. m. 200 dolayısıyla yazılı delil aranması söz konusu olabilir. Öncelikle belirtmek gerekir ki sigorta sözleşmesinin varlığı, sadece poliçe ile değil mektup veya telgraf ile de ispat edilebilir. Keza sigorta ettiren iddiasını ispat konusunda delillerini sigortacının defterlerine de hasredebilir. Sigorta sözleşmesinin ispatı için poliçe bir geçerlilik şartı olmadığına göre sigortacının ikrarı da delil mahiyetindedir. Benzer şekilde sigorta poliçesinin ibraz edilmemesi halinde davacı kanunen sahip olduğu yemin hakkını kullanabilir³⁷.

1.2.3. İspat araçları

1.2.3.1. Sigorta poliçesi

Türk Ticaret Kanunu'nda sigortacının borç ve yükümlülükleri kapsamında yer alacak şekilde TTK. m. 1425/1 ile sigorta poliçesinin tanımı yapılmıştır. Buna göre: “*Sigorta poliçesi, tarafların haklarını, temerrüde ilişkin hükümler ile genel ve varsa özel şartları içerir, rahat ve kolay okunacak biçimde düzenlenir*” (TTK. m. 1425/1). Sig. K. m. 11/1 uyarınca bu özel şartların, sözleşme üzerinde ve özel şartlar başlığı altında herhangi bir yanılgıya neden olmayacak şekilde açık olarak belirtilmesi gerekir. Bununla birlikte, “*Sigorta sözleşmelerinde kapsam dâhiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış riskler açıkça belirtilir. Belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılır*” (Sig. K. m. 11/4).

Türk Ticaret Kanunu m. 1425/1 uyarınca poliçe genel şartların yanı sıra özel şartları da içerebilir. Bir görüşe göre, belirlenmiş olan özel şartlarla genel şartlar değiştirilebilir. Zira özel şartların genel şartlardan önce uygulanması gerekir³⁸. Öğretide hâkim olan ve sigortacılık uygulamasında da benimsenen görüşe göre özel şartlar, genel şartlarla düzenlenmeyen veya genel şartlarla tarafların karşılıklı anlaşmalarına bırakılan konulara ilişkin olarak belirlenebilir ve uygulanabilirler³⁹. Genel şartlarda değişiklik olduğu takdirde ilgili maddenin gerekçesinde de ifade edildiği gibi sigorta sözleşmeleri sözleşmenin zayıf tarafı olan sigortalı lehine yorum ilkesinin hakim olduğu sözleşmelerden olduğundan bu değişikliğin sigortalının veya lehtarın lehine olduğu

* “Sigorta akdi şekle tâbi değildir. TTK.’nın 1281. maddesi uyarınca sigortacı primin ödendiği tarihten itibaren gerçekleşen rizikolardan sorumludur. Poliçenin düzenlenmemiş olması sigortalıyı sorumluluktan kurtarmaz. Poliçe sigorta akdinin esaslı bir unsuru olmayıp, bir ispat vasıtasıdır”. Yarg. 11. HD, T. 19.11.1988, E. 1987/5441, K.1988/95 sayılı kararı.

* “Sigorta sözleşmesi Borçlar Kanunu’nun genel ilkeleri ışığında karşılıklı öneri ve kabulle kurulur. Sigorta poliçesi veya sigorta geçici ilmühaberi geçerlik şartı olmayıp, sadece bir ispat belgesidir. O hâlde uyumsuzluğun çözümünde sigorta poliçesi (veya geçici ilmühaber) düzenleme tarihi değil, sigorta sözleşmesinin vücut bulması tarihi önemlidir ve bunun nazara alınması gerekir”. Yarg. 11. HD, T. 13.01.1981, E. 1981/5849, K. 1981/3 sayılı kararı.

³⁷ Bozer, Sigorta Hukuku, sh. 53.

³⁸ * “Sigorta poliçesi üzerine, lastik kaşe ile yazılan, vasıtayı kullanacak şoförün ehliyetinin en az bir yıllık olacağı koşulu, poliçe genel koşullarının sigortalı zararına değiştirilmesi anlamına gelir. Bu durumda, ticaret bakanlığının onayı olup olmadığı araştırılmalıdır”. YHGK. T. 15.09.1976, E. 1974/11-836, K. 1976/2510 sayılı kararı. www.kazanci.com.tr. Erişim tarihi: 13 Mart 2020.

³⁹ Kubilay, Huriye, Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, İzmir 2003, sh. 51; Atabek, Reşat, Sigorta Akdinin Yorumu, Sigorta Hukuku Dergisi, C.I, S. 2, Ankara 1982, sh. 125 vd..

takdirde TTK. m. 1425/3 uyarınca mevcut sözleşmelere hemen ve doğrudan uygulanması gerekecektir. Bununla birlikte bu değişiklik rizikonun artmasına sebep olmuşsa ve ek prim alınmasını gerektiriyorsa bu halde sigortacıya prim farkını talep etme hakkı tanınmıştır⁴⁰.

Bununla ilgili düzenleme şu şekildedir: “*Kanunlarda aksine hüküm bulunmadıkça, genel şartlarda sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın lehine olan bir değişiklik hemen ve doğrudan uygulanır. Ancak bu değişiklik ek prim alınmasını gerektiriyorsa, sigortacı değişiklikten itibaren sekiz gün içinde prim farkı isteyebilir. İstenilen prim farkının sekiz gün içinde kabul edilmemesi halinde sözleşme eski genel şartlarla devam eder*” (TTK. m. 1425/3).

Sigorta sözleşmesinin geçerliliği açısından sigorta poliçesinin düzenlenip düzenlenmemesi önem arz etmemekle birlikte sözlü şekilde sigorta sözleşmesi yapılması halinde ispat konusunda sorun yaşanması kuvvetle muhtemeldir⁴². Bu durumda, gerek doktrinde gerekse uygulamada görüş birliği ile kabul edildiği üzere, poliçenin asıl hukuki niteliği sigorta sözleşmesinin kurulduğunun yazılı delilini teşkil etmesidir. Bununla birlikte, sigorta sözleşmelerinin eğer ki içerdikleri miktar ve değer bakımından koşulları oluşmuşsa HMK. m. 200 uyarınca senetle ispatları zorunludur⁴³. Usul hukuku bakımından ise kendilerine karşı yine senetle ispat zorunluluğu söz konusu olacaktır⁴⁴. “*Poliçenin verilmediği hallerde, sözleşmenin ispatı genel hükümlere tabidir*” (TTK. m. 1424/3).

Sigorta poliçesi, sigorta sözleşmesinin ispat aracı olduğundan önce sigorta sözleşmesinin kurulması, sigorta sözleşmesi kurulduktan sonra sigorta poliçesinin düzenlenerek ve yetkililerce imzalanarak sigorta ettirene verilmesi gerekmektedir⁴⁵. Zira poliçe, sigorta sözleşmesinin yapıldığını ispatlayan ve sigortacı tarafından düzenlenen bir belgedir. Bu belgenin düzenlenerek sigorta ettirene verilmesi taraflar arasındaki sözleşme şartlarının ispatı bakımından önem taşımaktadır. Bu nedenle kanun koyucu bu konuda özel bir düzenlemeye yer vermiştir ve sigortacının, sigorta poliçesini verme yükümlülüğü Kanunla belirli bir süreye bağlanmıştır⁴⁶.

Bununla ilgili düzenleme olan TTK. m. 1424/1’e göre: “*Sigortacı; sigorta sözleşmesi kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa, sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmi dört saat, diğer hâllerde on beş gün içinde, yetkililerce imzalanmış bir poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. Sigortacı poliçenin geç verilmesinden doğan zarardan sorumludur*” (TTK. m. 1424/1).

Sigortacının, poliçeyi verme yükümlülüğünün süreye bağlanması isabetli bir düzenleme olmuştur. Zira sigorta sözleşmeleri tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları

⁴⁰ Bkz. TTK. m. 1425 Gerekeçesi.

⁴¹ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 171.

⁴² Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 58.

⁴³ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 64.

⁴⁴ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 105.

⁴⁵ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 162.

⁴⁶ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 166.

ile kurulmasına karşılık TTK. m. 1431 ile sigorta ettirenin borç ve yükümlülükleri düzenlenirken prim ödeme borcunun ödeme zamanı sigorta poliçesinin teslimine bağlanmıştır⁴⁷. Bu anlamda, sigortacı poliçeyi zamanında vermek şartıyla sigorta priminin tahsilini isteyebilecektir⁴⁸. Bu konudaki ilgili düzenlemeye göre: *Sigorta priminin tamamının, taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksidin, sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir. Karada ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda sigorta primi, poliçe henüz düzenlenmemiş olsa bile, sözleşmenin yapıldığı anda ödenir* (TTK. m. 1431/1).

Kısacası, sigortacının primlerin ödenmesini isteyebilmesi, sigorta poliçesinin, sigortacı tarafından sigorta ettirene verilmesine bağlıdır ve sigortacı poliçeyi TTK. m. 1424/1 uyarınca zamanında vermekle yükümlüdür⁴⁹. *Sigortacı poliçenin geç verilmesinden doğan zarardan sorumludur*” (TTK. m. 1424/1).

Sigortacılık Kanunu m. 2/ö’de yer alan tanıma göre sigorta şirketi kavramı, Türkiye’de kurulmuş sigorta şirketi ile yurt dışında kurulmuş sigorta şirketinin Türkiye’deki teşkilatını ifade eder. Aynı kanunun devam eden maddesinde ise Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketlerinin ne şekilde kurulmuş olması gerektiği düzenlenmiştir. Buna göre: *“Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması şarttır*” (Sig. K. m. 3/1). Sig. K. m. 3/1’de yer alan bu düzenleme aynı zamanda TTK. m. 1402/1’de yer alan paralel bir düzenleme ile de desteklenmiştir⁵⁰. Bu düzenlemeye göre: *“Karşılıklı sigorta faaliyeti ancak kooperatif şirket şeklinde yürütülebilir*” (TTK. m. 1402/1).

Yukarıda bahsedilen ve sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin ancak ticaret şirketi şeklinde kurulabileceğine ilişkin düzenlemeler ve TTK. m. 16/1’de yer alan ticaret şirketlerinin tacir sayılacağına⁵¹ ilişkin düzenleme birlikte değerlendirildiğinde bu halde sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin tacir sayılacağı sonucuna ulaşmak mümkündür. Bunun bir sonucu olarak da sigorta şirketleri hakkında tacir olmanın hükümlerinin uygulanacağını kabulü gerekir. TTK. m. 18/2 uyarınca her tacirin ticaretine ait ve ticari işletmesiyle ilgili tüm faaliyetlerinde basiretli iş adamı gibi davranması gerekir. Basiretli iş adamı gibi davranma yükümlülüğü altında olan tacirin, ticari işletmesiyle ilgili faaliyetlerinde “düşüncesizliği ya da deneyimsizliği” söz konusu olamaz⁵². Zira *“Her tacirin, ticaretine ait bütün faaliyetlerinde basiretli bir iş adamı gibi hareket etmesi gerekir*” (TTK. m. 18/2).

Yukarıda bahsi geçen düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde ve sigortacının basiretli bir iş adamı gibi davranma yükümlülüğü göz önüne alındığında sigortacının, poliçeyi hiç teslim etmemesi veya geç teslim etmesi halinde, bu durumun başlı başına sigortacının kusurunu oluşturacağını kabulü gerekir. Bunun sonucu olarak da, poliçe hiç teslim

⁴⁷ Bozer, Sigorta Hukuku, sh. 57.

⁴⁸ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 167.

⁴⁹ Bozer, Sigorta Hukuku, sh. 57.

⁵⁰ Bozkurt, Tamer, Sigorta Hukuku, İstanbul 2017, sh. 86.

⁵¹ Sabih, Arkan, Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2016, sh. 123.

⁵² Sabih, Ticari İşletme Hukuku, sh. 142 vd..

edilmediği veya geç teslim edildiği takdirde sigorta ettiren, TTK. m. 1424/1 uyarınca, sigortacının bu kusurlu davranışı neticesinde doğan zararının tazminini isteyebilecektir. Sigortacı tarafından tazmin edilmesi gereken zararın kapsamı konusuna TTK. ile açıklık getirilmediğinden bu hususta Borçlar Hukuku kurallarına başvurulması yerinde olacaktır⁵³.

“Sigorta ettiren poliçesini kaybederse, gideri kendisine ait olmak üzere, yeni bir poliçe verilmesini sigortacıdan isteyebilir” (TTK. m. 1424/2).

“Poliçenin ve zeyilnamenin eklerinin içeriği teklifnameden veya kararlaştırılan hükümlerden farklıysa, anılan belgelerde yer alıp teklifnameden değişik olan ve sigorta ettirenin, sigortalının ve lehtarın aleyhine öngörülmuş bulunan hükümler geçersizdir” (TTK. m. 1425/2). İlgili kanun maddesinin gerekçesinde söz konusu düzenlemenin sigorta sözleşmesinin yapılıp sözleşmenin yazılı hale getirilmesinden sonra yazılı hükümlerin kararlaştırılan hükümlerden farklı olması ile ilgili olduğu ifade edilmiştir⁵⁴. İlgili maddenin gerekçesine dayanarak maddede anılan “teklifname” kavramını yalnızca sigortacı tarafından sigorta ettirene basılı olarak verilen teklifname olarak anlamamak gerekir. Tarafların sözlü olarak anlaştığı ancak yazılı olarak sigorta ettirene verilen ve onun ya da sigortalının ya da lehtarın aleyhine öngörülmuş bulunan tüm hükümler geçersizdir. Burada sigorta ettirenin bu hususu nasıl ispatlayacağından da bahsetmekte fayda vardır. Zira poliçe yazılı bir delil niteliğine sahip olduğundan poliçenin içeriğinin aksi ancak yazılı bir delil ile ispat edilebilecektir⁵⁵. Bu noktada TTK. m. 21/3 ile düzenlenmiş bir hukuki imkân olan teyit mektubu uygulama alanı bulacaktır.

Bununla birlikte teyit mektubuna ilişkin düzenlemenin yalnızca tacirler arasındaki ilişkilerde mi uygulanacağı tartışmalıdır. Ancak teyit mektubuna ilişkin düzenlemenin yalnızca tacirler arasında uygulanmayacağı kabul edildiği takdirde, sigorta ettirenin teslim aldığı poliçeye sekiz gün içerisinde itiraz etmesi halinde sigortacı anlaştıkları hususların poliçeye uygun olduğunu diğer delillerle ispatlamak durumunda kalacaktır; sekiz gün içerisinde itiraz edilmemesi durumunda ise sigorta ettiren başka bir yazılı delille örneğin teklifname ile anlaştıkları hususların poliçeden farklı olduğunu ispat etmek durumunda kalacaktır⁵⁷. Teyit mektubuna ilişkin düzenleme şu şekildedir:

“Telefonla, telgrafla, herhangi bir iletişim veya bilişim aracıyla veya diğer bir teknik araçla ya da sözlü olarak kurulan sözleşmelerle yapılan açıklamaların içeriğini doğrulayan bir yazıyı alan kişi, bunu aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde itirazda bulunmamişsa, söz konusu teyit mektubunun yapılan sözleşmeye veya açıklamalara uygun olduğunu kabul etmiş sayılır” (TTK. m. 21/3).

Buna göre, sözlü olarak yapılan sözleşmelerden sonra gönderilen yazının teyit mektubu sayılabilmesi için sözleşmenin esaslı noktalarını içermesi gerekli olup teyit mektubu sözleşmenin kurulmasıyla ilgilidir. Sözleşmenin içeriğini teyit eden bir yazı niteliğinde

⁵³ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 168.

⁵⁴Bkz. TTK. m. 1425 Gerekçesi.

⁵⁵ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 170.

⁵⁶Bozer, Sigorta Hukuku, sh. 55.

⁵⁷ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 170-171.

olan teyit mektubunu alan tacir bu yazıyı aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde bir itirazda bulunmaz ise sözleşmenin teyit mektubunda yazılı koşullarla yapılmış olduğunu kabul etmiş sayılır. Sekiz gün içerisinde itirazda bulunulmadığı takdirde ise teyit mektubu yazılı delil niteliğini kazanmış olur. Sözleşme ilişkisi söz konusu olmadığı hallerde ise sözlü olarak yapılan irade açıklamasını teyit eden bir yazının gönderilmesi öneri niteliğinde⁵⁸ olup, TTK. m. 21/3 çerçevesinde teyit mektubu olarak nitelendirilemez.

1.2.3.2. Diğer sigorta dokümanları

Diğer sigorta dokümanları kapsamında öneriye davet niteliğinde olan teklifname, abonman poliçesi, grup sigorta poliçesi, yenileme belgesi (tecditname) veya diğer adıyla temditname (uzatma belgesi), geçici sigorta kuvertürü ve klozlar sayılabilir. Bu kavramların kısaca tanımlarının yapılması ile yetinilecektir.

1.2.3.2.1. Teklifname

Teklifname, sözleşme serbestisi prensibinin bir gereği olarak sigortacı, kendisine gelecek bütün sözleşme önerilerini kabul etmek zorunda değildir. Sigortacı bir öneriyi değerlendirirken objektif ölçütlere dayanır. Teklifname, sigorta edilecek rizikonun içeriği hakkında sigortacının bilgi sahibi olmasını sağlama amacına yönelik olarak hazırlanmış bir soru listesidir⁵⁹. TTK. m. 1435 ile düzenlenmiş bulunan sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü ile sıkı bir ilişki içerisinde⁶⁰. Zira “*Sigorta ettiren sözleşmenin yapılması sırasında bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmekte yükümlüdür. Sigortacıya bildirilmeyen, eksik veya yanlış bildirilen hususlar, sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte ise, önemli kabul edilir. Sigortacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılır*” (TTK. m. 1435).

1.2.3.2.2. Abonman poliçesi

Abonman poliçesi, yangın, hırsızlık ve nakliyat sigortalarında uygulanan özel bir poliçe türüdür. Mal giriş ve çıkışlarının yoğunluğu sonucunda sigorta bedelinin sürekli değiştiği işyerlerinde yıllık sabit bir sigorta bedeli belirlenmemektedir. Bunun sonucunda da zararın eksik olarak tazmin edildiği eksik sigorta ve sigortalının fazla prim ödendiği aşkın sigortanın söz konusu olması halinde doğabilecek sakıncaların giderilmesi amacıyla abonman poliçesi kavramı ortaya çıkmıştır⁶¹. TTK.’da hakkında bir düzenleme yer almayan ancak düzenlenmesine de bir engel bulunmayan abonman sigorta sözleşmesi kavramı, aslında başlı başına sigorta sözleşmesi olmayıp sigorta sözleşmesi yapılması hakkındaki çerçeve sözleşme niteliğindedir. Abonman sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigortacı sigortalı olmayı taahhüt ettiği şeyi sigortalı olmaktan kaçınmaz; aksi takdirde sözleşmeye aykırı hareket etmiş olacaktır⁶².

⁵⁸ Sabih, Ticari İşletme Hukuku, sh. 158-159.

⁵⁹ Güvel, Enver Alper / Güvel, Afıtap Öndaş, Sigortacılık, Ankara 2015, sh. 77-78.

⁶⁰ Kaya, Feridun, Sigortacılık, İstanbul 2013, sh. 81.

⁶¹ Güvel / Güvel, Sigortacılık, sh. 85-86; Kaya, Sigortacılık, sh. 83-84.

⁶² Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 22.

1.2.3.2.3. Grup sigorta poliçesi

Grup sigorta poliçesi, hayat ve sağlık sigortaları için geliştirilmiş özel bir poliçe türüdür. Kişileri, rizikoya karşı bireysel olarak değil grup olarak sigorta eder. En az on beş kişinin bir araya gelerek bünyesinde bir araya geldikleri kurum adına tek bir sigorta poliçesi ile sigortalanmaları söz konusudur. Bağımsız kişilerin kendi aralarında anlaşıp grup oluşturarak grup sigortası yaptırma hakları yoktur. Maliyetin hem sigortalı hem sigorta işletmeleri yönünden düşük olması nedeniyle tercih edilmektedir⁶³.

1.2.3.2.4. Yenileme belgesi (tecditname veya temditname)

Yenileme belgesi (tecditname), poliçeyi bir yıl veya daha fazla uzatan, hukuki açıdan, yeni bir poliçenin hazırlanmasıyla aynı sonuçları doğuran bir belgedir. Yıllık poliçede yazılı bulunan sigorta ettirenin/ sigortalının adı ve adresi, rizikonun niteliği gibi bilgilerde herhangi bir değişiklik olmadığı sürece poliçe yenileme belgesi ile yenilenebilir. Bu bilgilerde bir değişiklik olduğu takdirde ise yeni bir sigorta poliçesi düzenlenmesi gerekir⁶⁴. Temditname (uzatma belgesi) olarak da adlandırılır⁶⁵.

1.2.3.2.5. Geçici sigorta himayesi (muvakkat sigorta kuvertürü)

Geçici sigorta himayesi (muvakkat sigorta kuvertürü), sigortacının hangi koşullarla sigorta sözleşmesi yapacağı hususundaki incelenmesini tamamlayamadığı hallerde bu inceleme tamamlanıncaya kadar sigorta ettirene geçici bir himayenin sağlandığı sigorta türüdür⁶⁶. Geçici sigorta himayesi kavramına kanunda açıkça yer verilmemiş olmakla birlikte ticari hayatta kelime anlamı olarak teminat anlamına gelen geçici sigorta himayesi YHGK.'nın 26.09.1979 tarih ve 1978/11-320 E. 1979/1265 K. sayılı kararında tanımlanmıştır. Buna göre, sigortacı tarafından rizikonun henüz tamamen incelenmemiş veya sigortacı nezdinde yapılması gerek işlemlerin henüz tamamlanmamış olması nedeniyle sigorta poliçesinin bütün unsurlarıyla düzenlenmesinin mümkün olmadığı hallerde veya sigorta poliçesi düzenleninceye kadar tarafların anlaşmasıyla düzenlenerek sigorta ettirene derhal bir sigorta teminatı sunan bir belge olarak tanımlanmıştır⁶⁷. Burada sigortacı tarafından sağlanan teminat hem nihai sözleşmenin yapılacağına hem de sözleşme yapıncaya kadar geçici bir sigorta himayesi sağlanacağına dair bir teminattır. Böylelikle sigorta ettiren derhal sigorta himayesine kavuşurken bunun için primin ödenmiş olması şartı da aranmayacaktır⁶⁸.

⁶³ Güvel / Güvel, Sigortacılık, sh. 88.

⁶⁴ Kaya, Sigortacılık, sh. 84.

⁶⁵ Güvel / Güvel, Sigortacılık, sh. 91.

⁶⁶ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 188; Fazlası için bkz. Şenocak, Kemal, Geçici Sigorta Himayesi (Geçici Güvence), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 1999, sh. 168 vd.. (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/789903>). Erişim tarihi: 28 Nisan 2020.

⁶⁷ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 70.

⁶⁸ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 188.

1.2.3.2.6. Klotlar

Klotlar, “Yasal bir belgede belirli bir Şeyin yapılmasını veya yapılmaması gerektiğini belirten koŐul” anlamına gelen⁶⁹ İngilizce kokenli “clause” kelimesinden Őlkemizdeki sigortacılık literatürüne geçmiştir. Bir sigorta sözleşmesine konulacak klotlarla, sözleşmenin Şartlarına ek olarak özel Şartlarla sözleşmenin tamamlanması yoluna gidilmektedir. Klotlar ile bir sözleşmenin kapsamının genişletilmesi mümkün olduğu gibi sözleşmenin kapsamının daraltılması da mümkündür. Klotların, poliçeye sözleşme sırasında eklenmesi ve bu hususun poliçe ön yüzüne yazılması gerekir⁷⁰.

1.2.3.3. Geçici (muvakkat) sigorta ilmühberi

Geçici sigorta ilmühberi tıpkı sigorta poliçesi gibi tarafların hak ve borçlarını gösteren bir belgedir. Yani hukuki açıdan sigorta poliçesinden farklı değildir⁷¹. eTTK. ile sigortacı, sigorta ettirene geçici sigorta ilmühberi vermekle yükümlü tutulmuştı. Günümüzde ise ne TTK.’da ne de Sig. K.’da geçici sigorta ilmühberi kavramına yer verilmemiştir. Bununla birlikte, sigortacı tarafından, sigorta poliçesinin düzenlenip verilmesinden önce sigorta ettirene geçici sigorta güvencesi sağlayan bir belge olarak geçici sigorta ilmühberi düzenlenerek sigorta ettirene verilmesini engelleyici bir hüküm de bulunmamaktadır⁷².

Sigorta uygulamasında geçici sigorta ilmühberine hala ihtiyaç duyulabilir. Zira sigorta sözleşmesinin yapılmasından sonra özellikle sözleşmenin broker ya da aracı acente aracılığıyla yapıldığı hallerde sigortacı derhal poliçe vermeyebilir. Poliçe verilinceye ve prim ödeninceye kadar geçen zaman içinde gerçekleşebilecek tehlikelere karşı sigorta ettiren kendisini güvence altına almak isteyebilir. İşte bu süre içinde meydana gelebilecek tehlikeler nedeniyle sigortacının sorumluluğunun söz konusu olabilmesi amacıyla geçici sigorta ilmühberi düzenlenebilir⁷³. Geçici sigorta ilmühberi, asıl sigorta poliçesinin düzenlenmesi ile hukuki varlık ve fonksiyonunu kaybeder⁷⁴. Geçici sigorta ilmühberinin düzenlenebilmesi için, geçici sigorta himayesinden farklı olarak, sigorta sözleşmesinin kurulmuş olması gereklidir⁷⁵.

1.2.3.4. Sigorta sertifikası

Sigorta Őahadetnamesi de denilen sigorta sertifikaları, sigortacı ve sigorta ettiren arasında yapılan açık (flotan) sigorta sözleşmesine dayanılarak düzenlenir. Sigorta sertifikası,

⁶⁹ https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/clause. Erişim tarihi: 3 Mart 2020.

⁷⁰ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, Őh. 72.

⁷¹ Kaya, Sigortacılık, Őh. 83.

⁷² Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, Őh. 69.

⁷³ Bozer, Sigorta Hukuku, Őh. 58; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, Őh. 107.

⁷⁴ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, Őh. 69; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, İstanbul 2020, Őh. 107.

⁷⁵ Şenocak, Geçici Sigorta Himayesi (Geçici Güvence), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 1999, Őh. 175. (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/789903>). Erişim tarihi: 28 Nisan 2020.

teminat altına alınan rizikoları göstermesi ve dayandığı flotan poliçeye yollamada bulunması şartıyla sigorta poliçesi yerine geçen bir belgedir⁷⁶. Açık veya flotan sigorta, yapılacak olan birden fazla yüklemenin sigortasını kapsamak üzere hazırlanır. Her yükleme tarihinde sigorta ettiren, kesin sigortanın yapılması için malların niteliklerini ve yükleme tarihini belirten sigorta sertifikasını doldurup imzalayarak sigorta şirketine gönderir. Sigorta sertifikası hukuki niteliği itibariyle bir öneridir. Sigorta şirketi tarafından imzalandıktan sonra geçerli bir sigorta belgesi haline gelir. Sigorta sertifikası, sigorta poliçesi kadar güvenli olmayan ve özellikle bankalar tarafından ihtiyatla karşılanan bir sigorta belgesidir⁷⁷. Uygulamada bankalar, sigorta poliçesi yerine geçecek olan sigorta sertifikalarını güvenilir ve itibar gören bir sigorta şirketine ait olması şartıyla kabul etmektedirler⁷⁸.

1.2.3.5. Zeyilname

Bir sigorta sözleşmesi yapıldıktan ve poliçe düzenlendikten sonra sigorta poliçesinde gösterilen koşullarda değişiklik yapılmak istenir ancak sadece bu değişiklik için sigorta poliçesi değiştirilmek istenmez ise, asıl sigorta poliçesine ek olarak yeni bir belge düzenlenebilir. Bu durumda sigorta poliçesinin yürürlük süresi içerisinde yapılan değişiklikleri belirten ve sigorta poliçesine ek olarak düzenlenen bu belgeye (ek poliçeye) sigortacılık uygulamasında zeyilname adı verilmektedir. Bu değişiklikler rizikonun kapsamı, prim tutarı ve sigorta bedeli hakkında yapılabileceği gibi, poliçedeki bir hatanın ya da başka birtakım yanlışlıkların düzeltilmesi amacıyla da yapılabilir. Zeyilname, sigorta poliçesinin ayrılmaz bir parçası⁷⁹ olmakla birlikte başlı başına hüküm ifade etmeyip ancak asıl sigorta poliçesi ile hüküm ifade edebilir. Bu sebeple asıl sigorta poliçesinin bütünleyici parçası niteliğindedir⁸⁰. Bu niteliği itibariyle zeyilname asıl sigorta poliçesi ile aynı hukuki şartlara tabidir ve doğurduğu hukuki sonuçlar da aynıdır⁸¹. Zeyilname, TTK.'da açıkça düzenlenmemiş olup yalnızca bir kavram olarak TTK. m. 1425'de değinilmekle yetinilmiştir⁸².

“Poliçenin ve zeyilnamenin eklerinin içeriği teklifnameden veya kararlaştırılan hükümlerden farklıysa, anılan belgelerde yer alıp teklifnameden değişik olan ve sigorta ettirenin, sigortalının ve lehtarın aleyhine öngörülmuş bulunan hükümler geçersizdir” (TTK. m. 1425/2).

⁷⁶ Öztan, Fırat, Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi, Ankara 1971, sh. 371.

⁷⁷ Kubilay, Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, sh. 60.

⁷⁸ Öztan, Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi, sh. 371.

⁷⁹ Güvel/ Güvel, Sigortacılık, sh. 92-94.

⁸⁰ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 69; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 108.

⁸¹ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 69; Öztan, Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi, sh. 370; Ayrıca bkz. Damcı, Adnan, Sigorta Hukuku, Ticaret Bakanlığı Sigorta Kursları Notları, İstanbul 1967/68, sh. 35. (Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 108 naklen).

⁸² Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 69.

İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

2.1. Genel Olarak Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi

Türk sigorta hukukunda sigorta sözleşmesini sona erdiren pek çok hal bulunmaktadır. Bu hallerin çoğu TTK.'da düzenlenmiş olmakla birlikte sigorta sözleşmesini sona erdiren hallerin bir kısmı ise TBK. hükümlerine dayanmaktadır. Belli başlı sona erme halleri ise şunlardır: Sigorta sözleşmesinde belirtilen sürenin bitmesi, sözleşmenin taraflarca bozma sözleşmesi ile karşılıklı olarak sona erdirmesi, rizikonun gerçekleşmesi, sigorta menfaatinin ortadan kalkması veya el değiştirmesi, taraflardan birinin fesih hakkını kullanması, sigorta ettirenin yükümlülüklerini ihlal etmesi, aciz haline düşme, sigortacının iflasıdır.

Türk Ticaret Kanunu'nda sigorta sözleşmesinin sona erme sebepleri olarak tam veya kısmi olarak rizikonun gerçekleşmesi, sigorta edilen menfaatin ortadan kalkması veya sigortalanan menfaatin sahibinin değişmesi, taraflardan birinin fesih hakkını kullanarak sigorta sözleşmesini feshetmesi, sigorta sözleşmesinin cayma (dönme) ile sona ermesi düzenlenmiştir. TTK.'da hüküm bulunmayan hallerde sigorta sözleşmesi hakkında TBK hükümlerinin uygulanacağı (TTK. m. 1451) göz önüne alındığında, sigorta sözleşmelerinin, TTK.'nın ilgili hükümlerinin yanında, TBK hükümleri çerçevesinde de sona ereceğinin kabulü gerekmektedir⁸³. TBK uyarınca bozma sözleşmesi (ikale) ve sözleşme süresinin sona ermesi de sigorta sözleşmelerinin sona erme halleri arasında sayılmaktadır.

2.2. Sigorta Sözleşmesinin Genel Hükümlere Göre Sona Ermesi

Sigorta sözleşmesi kendiliğinden sona erebileceği gibi tarafların iradesiyle de sona erdirilebilir⁸⁴.

Sigorta sözleşmesi bir borçlar hukuku sözleşmesi olarak, TTK. hükümlerinin yanında ayrıca veya TTK. hükümlerinin tamamlayıcısı olarak TBK. hükümleri borçlar hukukundaki sona erme nedenleri çerçevesinde sona erer⁸⁵. Sözleşme ilişkisini sona erdiren sebepler genel olarak ifa, bozma sözleşmesi, fesih, dönme, geri alma ve iptaldir. Sözleşme belirli süreli ise, sürenin sona ermesi de sözleşme ilişkisini sona erdirir⁸⁶. Bunlarla birlikte TBK. m. 132 ile m. 161 arasında borcu sona erdiren sebepleri de yenileme, borçlu ve alacaklı sıfatlarının birleşmesi, ibra, takas, borçlunun sorumlu olmadığı sonraki ifa imkansızlığı ve zamanaşımı olarak düzenlemiştir⁸⁷.

2.2.1. Sözleşme süresinin sona ermesi

Sigorta sözleşmesi, kural olarak sigorta poliçesinde kararlaştırılan sürenin tamamlanması ile sona erer. Bu kapsamda sözleşmesinde kararlaştırılan sürenin

⁸³ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 215.

⁸⁴ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 133.

⁸⁵ Bozkurt, Sigorta Hukuku, sh. 86.

⁸⁶ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 215.

⁸⁷ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 133.

tamamlanması, sigorta sözleşmesinin kendiliğinden sona ermesi sonucunu doğurur. Yani bu durumda, ayrıca fesih bildiriminde bulunulmasına gerek yoktur⁸⁸. Ancak sigorta sözleşmelerinin genel şartlarında sözleşmenin sona erebilmesi için taraflardan birinin diğerine fesih bildiriminde bulunması şart koşulmuşsa bu fesih bildirimini olmaksızın, kararlaştırılan sürenin tamamlanması sözleşmeyi tek başına sona erdirmez. Bu durumda sigorta sözleşmesinin sona ermesi için bu fesih bildiriminin yapılmış olması gerekir. Bu halde fesih bildirimini yapılmadığı takdirde, sigorta sözleşmesi bir yıl süreyle uzatılmış sayılır⁸⁹.

Tarafların her ikisinin de tacir olduğu sigorta sözleşmelerinde bu fesih bildiriminin TTK. m. 18/3 uyarınca noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılması geçerlilik bakımından olmasa da ispat bakımından önem taşır⁹⁰.

Sigorta sözleşmesinin süresi, kural olarak sözleşmenin kurulması aşamasında tarafların ortak iradeleri ile kararlaştırılır. Bununla birlikte, sözleşme süresince de bu süre taraflarca bir zeyilname düzenlemek suretiyle belirlenebilir⁹¹. Sigorta süresi, sigorta sözleşmesi ile kararlaştırılmamış ise bu durumda TTK. m. 1/2 uyarınca ticari örf ve adet hukuku uygulama alanı bulacaktır. Yani, TTK.'da ticari örf ve adet hukukunun sigorta hukukunun asli kaynaklarından olduğu kabul edilerek sigorta sözleşmesi ile sigorta süresinin kararlaştırılmamış olması durumunda taraf iradeleri, yerel örf ve adet ile hal ve şartlar göz önünde bulundurularak sigorta süresinin mahkeme tarafından belirlenmesi öngörülmüştür. Sigortacılık uygulamasında sözleşme ile sözleşme süresi kararlaştırılmamışsa bu süre bir yıl olarak kabul edildiğinden mahkeme de süreyi bu uygulamaya göre belirleyecektir⁹². Bununla birlikte, sigortacılık uygulamasında sigorta sözleşmelerinin genel şartlarında sürenin, başlangıç tarihi olarak belirlenen günün öğle vakti saat 12:00'da başlayacağına ve sözleşme süresinin bitiş tarihi olan günün öğle vakti saat 12:00'da sona ereceğine ilişkin hükümler mevcuttur⁹³.

Sigorta süresinin dolması ile sigorta sözleşmesinin sona ermesi halinde, tarafların dar anlamdaki borçları sona ermiş olmaz. Yani, sigorta priminin ödemeleri taksite bağlanmış ve süre sona ermesine rağmen taksitlerin tamamı henüz ödenmemiş olabilir; geriye kalan taksitlerin ödenmesi yükümlülüğü, sözleşmenin sona ermesi ile ortadan kalkmaz⁹⁴. TTK. m. 1473 de sigorta sözleşmelerinin süresinin dolması sebebiyle sona ermesi halinde tarafların sözleşmeden doğan borçlarının sona ermeyeceğini destekler niteliktedir. Zira *“Sigortacı sorumluluk sigortası ile, sözleşmede aksine hüküm yoksa, sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen*

⁸⁸ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 118.

⁸⁹ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 122.

⁹⁰ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 118; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 236.

⁹¹ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 118.

⁹² Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 88.

⁹³ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 59.

⁹⁴ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 215.

bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder” (TTK. m. 1473).

2.2.2. İkale ile sona ermesi

Özel hukuka tabi olan sigorta hukukunda kural olarak sözleşme serbestisi prensibi geçerlidir. Yani, taraflar bir sigorta sözleşmesi yapıp yapmamak veya sözleşmenin diğer tarafını belirlemek konusunda kural olarak serbesttir. Bunun sonucu olarak da bütün sözleşme ilişkilerinin tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanıyla sona erdirilebileceği kabul edilmektedir⁹⁵. Bu anlaşmaya, “bozma sözleşmesi (ikale)” denir. Kanunlarda açıkça düzenlenmemiş olan bozma sözleşmesiyle (ikale) ile sözleşmenin tarafları anlaşarak geçerli olarak doğmuş bir borç ilişkisine son verebilir⁹⁶. Bozma sözleşmesi (ikale) ile sözleşmenin tarafları, daha önce aralarında yapmış oldukları bir sözleşmeden doğan alacak ve borçtan karşılıklı olarak vazgeçmektedirler. Yani bozma sözleşmesi (ikale), sözleşmenin her iki tarafı için de bir tasarruf işlemi niteliğindedir⁹⁷. Bunun doğal bir sonucu olarak da sözleşmenin tarafları, alacaklı ve borçlu sıfat ve durumlarına son vermektedirler⁹⁸. Bozma sözleşmesi (ikale) herhangi bir şekle tabi değildir⁹⁹. Kısacası sözleşme, tarafların karşılıklı olarak sözleşmenin sona erdirilmesi yönünde iradelerinin uyuşması ile sona erecektir¹⁰⁰.

Bozma sözleşmesi (ikale), kural olarak geçmişe etkili sonuçlar doğurur. Yani, taraflar bu anlaşma ile ortadan kaldırılan sözleşmenin yapılmasından önceki durumun yeniden kurulmasını amaçlarlar. Ancak, taraflar, yine sözleşme serbestisi prensibinin bir sonucu olarak bozma sözleşmesinin geleceğe etkili sonuçlar doğurmasını da kararlaştırabilirler¹⁰¹. Bununla birlikte, sürekli borç ilişkisi kuran bir sözleşme ifa edilmeye başlandıktan sonra ortadan kaldırıldığı takdirde bozma sözleşmesinin hüküm ve sonuçları geleceğe ilişkin olacaktır¹⁰². Bu anlamda, sigorta sözleşmesi sürekli borç ilişkisi kuran bir sözleşme olduğundan ifa edilmeye başlandıktan sonra bir bozma sözleşmesi (ikale) ile ortadan kaldırıldığı takdirde, bozma sözleşmesinin hüküm ve sonuçları da geleceğe ilişkin olacaktır¹⁰³. TTK. m. 1419 ile de bu hususa paralel bir düzenleme öngörülmüştür.

Buna göre: “*Sigorta sözleşmesi sona erdiği takdirde, Kanunda aksi öngörülmemişse, işlemeyen günlere ait ödenmiş primler sigorta ettirene geri verilmelidir” (TTK. m. 1419).*

Mahkeme dışında yapılan konkordato sözleşmesi de bozma sözleşmesine benzer¹⁰⁴. Zira mahkeme dışında yapılan konkordatoda borçlu, sözleşme serbestisi prensibi çerçevesinde, mahkemenin katılımı olmaksızın doğrudan doğruya alacaklıları ile irtibata geçerek ve

⁹⁵ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 350; Can, Mertol, Navlun Sözleşmesinin Sona Ermesi, Ankara 1998, sh. 7.

⁹⁶ Yıldırım, Abdulkerim, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018, sh. 305.

⁹⁷ Turanboy, K. Nuri, İbra Sözleşmesi, Ankara 1998, sh.39.

⁹⁸ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 216.

⁹⁹ Yıldırım, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, sh. 305.

¹⁰⁰ Yazıcıoğlu, Emine / Şeker Öğüz, Sigorta Hukuku, İstanbul 2019, sh. 191.

¹⁰¹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 217.

¹⁰² Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, sh. 1409.

¹⁰³ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 217.

¹⁰⁴ Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, sh. 1409.

sonunda başarabilirse anlaşarak konkordatoyu gerçekleştirecektir. Borçlunun bütün alacaklıları veya alacaklılarının bir kısmı ile yapmış olduğu bu sözleşmeler birer özel hukuk sözleşmesi olup icra ve iflas hukuku kuralları yerine borçlar hukuku kurallarına tabi olacaklardır. Yani, yapılan sözleşme yalnızca sözleşmeyi kabul eden alacaklılar hakkında sonuç doğuracak; kabul etmeyen alacaklılar bakımından ise bağlayıcılık söz konusu olmayacaktır¹⁰⁵.

2.3. Türk Ticaret Kanunu'nda Öngörülen Özel Sona Erme Sebepleri

2.3.1. Rizikonun gerçekleşmesi (tam veya kısmi)

Sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan rizikonun sigorta süresi içerisinde gerçekleşmesi ve tam hasar oluşması halinde sigortacının sigorta bedeli veya tazminatı ödemesiyle kural olarak sigorta sözleşmesi sona erer¹⁰⁶. Yani, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi esasen sigortacının sigorta bedeli veya sigorta tazminatını ödeme borcunun, sigorta ettirenin ise rizikonun gerçekleştiğini bildirme ve zararın artmasına engel olacak önlemleri alma borcunun doğmasına yol açan bir olgudur. Ancak, zarar sigortalarında sigorta teminatı kapsamında yer alan rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte menfaat tamamen ortadan kalkacağından sigorta teminatını gerektirecek bir husus da kalmayacaktır¹⁰⁷, bu halde sigorta sözleşmesi sona erecektir¹⁰⁸. Zira sigorta ettiren ile sigortacı arasındaki sigorta ilişkisinin esas konusu, maddi (ekonomik) bir nitelik taşıyan ve para ile ölçülebilen sigorta menfaatidir¹⁰⁹. Menfaat, sigorta sözleşmesinin kurulması anında mevcut olmalıdır. Eğer sözleşme kurulduğu sırada menfaat mevcut değilse sözleşme baştan itibaren geçersiz olacaktır¹¹⁰. Buna göre: “*Sigorta sözleşmesinin yapılması anında, sigortalanan menfaat mevcut değilse, sigorta sözleşmesi geçersizdir. Sözleşmenin yapıldığı anda varolan menfaat, sözleşmenin süresi içinde ortadan kalkarsa, sözleşme o anda geçersiz olur*” (TTK. m. 1408/1). Bununla birlikte aynı maddenin 2. fıkrasında sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi halinde kural olarak sözleşme ilişkisinin sona ereceğini öngören TTK. m. 1470 saklı tutulmuştur.

Kısacası, sigorta teminatı kapsamında yer alan rizikonun sigorta süresi içinde meydana gelmesi zarar sigortaları söz konusu olduğunda eğer tam hasar gerçekleşmişse sözleşmenin sona ermesine yol açar. Sigortacı bu durumda sigorta bedelini veya tazminatını ödemekle borcundan kurtulur. Buna karşılık kısmi hasar gerçekleşmiş ise menfaat tamamıyla ortadan kalkmamış olacağından sigorta, kalan menfaat için kural olarak devam eder¹¹¹. Yani, sigorta sözleşmesinin sona ermesi sigorta konusu olan malın kısmi hasara uğraması halinde söz konusu olmaz¹¹² dolayısıyla kısmi hasar veya riziko

¹⁰⁵ Akyürek, Ayhan / Akyürek, Remziye, Konkordato Hukuku, Ankara 2019, sh. 34.

¹⁰⁶ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 119.

¹⁰⁷ Çeker, Sigorta Hukuku, sh.124.

¹⁰⁸ Yazıcıoğlu / Şeker Öğüz, Sigorta Hukuku, sh. 191.

¹⁰⁹ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 64.

¹¹⁰ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 51.

¹¹¹ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 349.

¹¹² Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 124.

halinde rizikonun gerçekleşmesi sözleşmeyi kendiliğinden sona erdiren bir sebep değildir¹¹³.

Sözleşme serbestisi prensibinin bir sonucu olarak kısmi hasar söz konusu olduğunda sigorta ilişkisi kendiliğinden sona ermemekle birlikte kanun koyucu taraflara sigorta sözleşmesini feshedebilme hakkı tanınmıştır.

Düzenlemeye göre: “*Kısmi zarar hâllerinde taraflar sigorta sözleşmesini feshedebilirler. Ancak, sigortacı fesih hakkını, kısmi tazminat ödemesinden sonra kullanabilir*” (TTK. m. 1428/2). İlgili düzenleme ile tarafların, doğmuş bulunan hak ve borçlarına zarar gelmeksizin, sigorta sözleşmesini feshedebileceği¹¹⁴ ancak sigortacı tarafından sözleşmenin feshedilmesinin ancak sigorta bedelinin veya tazminatının ödenmesinden sonra mümkün olabileceği hükme bağlanmıştır. Bu halde, sigorta bedelini veya tazminatını ödeyinceye kadar rizikonun tekrar etmesi nedeniyle oluşan zararlardan yine sigortacı sorumlu olacaktır¹¹⁵. Kısacası, kısmi hasarın söz konusu olduğu durumlarda, sigorta süresi içinde gerçekleşen teminat kapsamındaki rizikolardan dolayı sigortacının ödediği tazminat sigorta bedelinden düşülür ve kalan kısım üzerinden sigortacının sorumluluğu devam eder. Bununla birlikte, tarafların anlaşmasıyla bir zeyilname düzenlenerek sigorta bedelinin artırılması da mümkündür¹¹⁶.

Hayat sigortalarında ise sigortacının edimi, sigorta bedelinin ödenmesi ile sona erer¹¹⁷.

2.3.2. Sigorta menfaatinin ortadan kalkması veya el değiştirmesi

2.3.2.1. Sigorta menfaatinin ortadan kalkması

Zarar sigortalarında sigorta ettirilen menfaat, sigorta sözleşmesinin asli unsurları arasında yer alır. Bu anlamda, teminat kapsamında yer almayan bir nedenle sigorta ettirilen menfaat tamamen ortadan kalkmışsa, sigorta sözleşmesi “menfaatin (sigorta konusunun) ortadan kalkması” sebebiyle kendiliğinden¹¹⁸ sona erecektir¹¹⁹. Kısacası, konusu menfaat olan sigortalarda, sigorta sözleşmesi, sigorta ilişkisinin esas konusu olan¹²⁰ menfaatin ortadan kalkmasından itibaren hüküm ifade etmez. Sözleşme “o anda geçersiz olur¹²¹”. Ancak dikkat edilmesi gerekir ki bunun için sigorta sözleşmesiyle teminat altına alınan menfaatin, sigorta süresi içinde ve sigorta teminatına alınan riziko dışındaki bir sebeple ortadan kalkması gereklidir¹²².

Konuyla ilgili olarak TTK. m. 1408/1’de şu hükme yer verilmiştir: “*Sigorta sözleşmesinin yapılması anında, sigortalanan menfaat mevcut değilse, sigorta sözleşmesi geçersizdir. Sözleşmenin yapıldığı anda varolan menfaat, sözleşmenin süresi içinde ortadan kalkarsa,*

¹¹³ Yazıcıoğlu / Şeker Öğüz, Sigorta Hukuku, sh. 192.

¹¹⁴ Kaner, İnci Deniz, Sigorta Hukuku, İstanbul 2018, sh. 64.

¹¹⁵ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 237.

¹¹⁶ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 124.

¹¹⁷ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 349.

¹¹⁸ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 237.

¹¹⁹ Yazıcıoğlu / Şeker Öğüz, Sigorta Hukuku, sh. 192.

¹²⁰ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 64.

¹²¹ Kaner, Sigorta Hukuku, sh. 61.

¹²² Kender, Sigorta Hukuku, sh. 341; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 237.

sözleşme o anda geçersiz olur”. Sigorta sözleşmelerinin esas konusu, maddi (ekonomik) bir nitelik taşıyan ve para ile ölçülebilme olanağı sınırlı dahi olsa para ile ölçülebilen sigorta menfaatidir¹²³.

Bu husus, ilgili düzenleme ile birlikte göz önünde bulundurulduğunda, eğer sözleşme yapıldığı sırada sigortalanabilir bir menfaat yoksa sözleşme kurulmaz; sözleşme yapıldıktan sonra menfaatin ortadan kalkması durumunda ise sözleşme o anda geçersiz hale gelir. Yani başlangıçta geçerli olarak kurulmuş olan sigorta ilişkisinin konusunu oluşturan menfaat sonradan ortadan kalkarsa sözleşme kendiliğinden sona erer¹²⁴.

Menfaatin sözleşme kurulduktan sonra ortadan kalkması sözleşmenin sonraki imkânsızlığına benzer. Bu sebeple sözleşme konusu olan menfaatin ortadan kalkmasının hukuki sonuçlarının belirlenmesinde sigorta ettirenin kusuru önem arz eder. Bu sebeple, öncelikle sigorta ettirenin menfaatin ortadan kalkmasında kusurunun bulunup bulunmadığı incelenmelidir. Eğer menfaatin ortadan kalkmasında sigorta ettiren ya da sigortalının bir kusuru bulunmuyorsa yani kusursuz sonraki imkânsızlık söz konusu ise TBK. m. 136 uygulanacaktır. Bu düzenlemeye göre, borcun ifası, sözleşmenin geçerli olarak kurulmasından sonra borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsızlaşırsa borç sona erer. Dolayısıyla sigorta konusu menfaat, sözleşmenin geçerli olarak kurulmasından sonra kusursuz olarak ortadan kalktığı takdirde sigortacının rizikoyu üstlenme yükümlülüğü de sona erecektir. Sigorta ettirenin prim ödeme borcu da sigorta ettirilen menfaatin ortadan kalkmasından itibaren sona erecek ve eğer prim peşin ödenmişse sigorta süresi ile orantılı olarak yapılacak hesaplama göre primin bir kısmı kendisine iade edilecektir. Ancak menfaatin ortadan kalkması sigorta ettiren ya da sigortalının fiillerine dayanıyorsa yani rizikonun gerçekleşmesinde sigorta ettirenin ya da sigortalının kusuru bulunuyorsa bu durum borca aykırılık olarak değerlendirilecektir. Ancak bu durumu, sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğünde imkânsızlık halini düzenleyen TTK. m. 1422 ile beraber değerlendirmek gerekecektir ve bu halde sigortacı primin tamamına hak kazanacaktır¹²⁵. İlgili düzenleme şu şekildedir: “*Sigortacının sorumluluğu başlamadan, sigorta ettirenin, sigortalının ve can sigortalarında ayrıca lehtarın, fiilleri ve etkileri olmaksızın rizikonun gerçekleşmesi imkânsızlaşmışsa, sigortacı prime hak kazanamaz*” (TTK. m. 1422).

Kısacası, sigorta sözleşmesinin konusunu oluşturan menfaat ortadan kalktığı takdirde sigortacının rizikoyu üstlenme borcunu ifa etmesi imkânsızlaşacaktır. Borcun ifası mümkün olduğu müddetçe borçlu da borcunu ifa ile yükümlü olduğundan ifanın imkânsızlaşması halinde sözleşme de kendiliğinden sona erecektir. Bununla birlikte, borcun imkânsızlaşması halinde bu imkânsızlaşmanın borçlunun kusuruna dayanıp dayanmadığına göre borçlunun tazminat ödeme borcu da söz konusu olabilmektedir¹²⁶.

¹²³ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 64.

¹²⁴ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 237.

¹²⁵ Sayhan, Sigorta Sözleşmelerinin Konusu, sh. 135-137; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 52-53.

¹²⁶ Kayıhan / Günergök, Borçlar Hukuku Dersleri (Genel Hükümler), İstanbul 2020, sh. 258.

Hayat sigortalarında da sigorta teminatı kapsamında yer almayan bir nedenle hayatı sigorta edilen kişinin ölmesi halinde de durum aynıdır¹²⁷.

2.3.2.2. Sigorta menfaatinin el değiştirmesi

Sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi halinde, sözleşmede aksine bir düzenleme yoksa, sigorta ilişkisi kendiliğinden sona erecektir¹²⁸. İlgili kanuni düzenleme şu şekildedir: *Sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi hâlinde, aksine sözleşme yoksa, sigorta ilişkisi sona erer* (TTK. m. 1470). TTK.'nın sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi düzenleyen ilgili maddesine göre sigorta ilişkisinin sona erdiği an menfaat sahibinin değiştiği andır¹²⁹. Sigorta sözleşmesinde sigorta edilen menfaat sahibinin değişmesi halinde sigorta ilişkisinin devam edeceğine dair bir hüküm var ise sigorta sözleşmesinden doğan hak ve borçlar yeni menfaat sahibine intikal ederek devam eder¹³⁰.

Öztan tarafından sigorta menfaatinin el değiştirmesi nedeniyle sigorta ilişkisinin sona ermesi uygulamada birtakım sakıncalar yaratacağı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Buna göre sigorta menfaatinin el değiştirmesi nedeniyle sigorta sözleşmesinin vaktinden önce sona ermesi; *sigortacı bakımından*, sigortalı malın sahibinin değişmesi halinde riziko ağırlaşmadığı takdirde sigorta sözleşmesinin vaktinden önce sona ermeyerek devam etmesi halinde elde edeceği primleri alamamasından dolayı; sigorta sözleşmesinin diğer tarafı olan *malın ilk sahibi bakımından*, kendisi tarafından ödenen primlerin kısmen boşa gitmesi ihtimalinden dolayı sakıncalıdır. Bu konu *sigortalı malın yeni maliki bakımından* ele alındığında ise malın sigortalı kalmasında menfaati varsa malı ele geçirdikten sonra ilk iş olarak onu bir sigorta teminatı kapsamına sokmaya çalışmanın zorluğunun yanında mal yeniden bir sigorta teminatı kapsamına sokulana kadar geçen süre içerisinde rizikonun gerçekleşmesi ihtimalinden dolayı menfaat sahibinin değişmesi ile sigorta ilişkisinin kendiliğinden sona ermesi birtakım sakıncaları beraberinde getirmektedir¹³¹.

Bununla birlikte, sigorta edilen menfaat sahibinin değişmesi halinde aksine sözleşme olmadığı takdirde sigorta ilişkisinin sona ereceğini öngören TTK. m. 1470'in gerekçesi olarak sigortacılık uygulamasında tarafların sigorta genel şartları ile zaten bu kuralın aksini kararlaştırdıkları ve özellikle sigorta ettirenin şahsında meydana gelecek bir değişikliğin sigortacı açısından riski ağırlaştırılabileceği belirtilmiştir¹³².

Şunu da belirtmekte yarar vardır ki, sigorta hukukunda kural menfaat sahibinin değişmesi halinde sigorta ilişkisinin sona ermesi olmasına karşılık zorunlu trafik sigortaları hakkında yeni poliçe düzenlenmesine fırsat vermek ve araçların sigortasız olarak trafikte kullanılmasını önlemek amacıyla bu kuralın bir istisnasına yer verilmiştir. Buna göre, uygulamada "*trafik sigortası*" olarak da adlandırılan karayolları zorunlu mali sorumluluk sigortasında işletenin yani menfaat sahibinin değişmesi halinde aracın satışından sonraki

¹²⁷ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 341-342.

¹²⁸ Kayhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 238.

¹²⁹ Günay, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1470. ve 1471. Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVII, Y. 2013, Sayı 1-2, sh. 693.

¹³⁰ Kaner, Sigorta Hukuku, sh. 62.

¹³¹ Öztan, Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi, sh. 5-6.

¹³² Bkz. 6102 sayılı TTK. m. 1470 Gerekçesi.

15 gün boyunca eski sigorta poliçesinin geçerli kalmaya devam edeceği düzenlenmiştir¹³³. İlgili kanuni düzenleme ise şu şekildedir: “*Sigortalı aracı işletenlerin değişmesi halinde, devreden kişi 15 gün içinde sigortacıya durumu bildirmek zorundadır. Sigortacı sigorta sözleşmesini durumun kendisine tebliği tarihinden itibaren on beş gün içinde feshedebilir. Sigorta fesih tarihinden on beş gün sonrasına kadar geçerlidir*” (KTK. m. 94). Görüldüğü gibi bu durumda trafik sigortalı bir araç devredildiğinde yani menfaat sahibi değiştiğinde sigorta sözleşme teorik olarak menfaat sahibinin değişmesinden itibaren otuz gün daha yürürlükte kalabilmektedir ve bu sayede sigorta teminatı devam edebilmektedir¹³⁴. Şu da unutulmamalıdır ki KTK.’da yer alan bu düzenleme özel hüküm niteliğinde olup karayolları zorunlu mali sorumluluk sigortalarına ilişkin özel hükümlerin olmadığı yerde öncelikle TTK.’dan yer alan sorumluluk sigortalarına ilişkin öngörülen hükümler, orda da hüküm yoksa mal sigortalarına ilişkin hükümler kural olarak bu sigorta türünde de uygulama alanı bulacaktır¹³⁵.

2.3.3. Taraflardan birinin fesih hakkını kullanması

2.3.3.1. Sigortacının fesih hakkı

2.3.3.1.1. Rizikonun ağırlaşması durumunda

Sigorta sözleşmesinden doğan sigorta ilişkisi süreklilik arz eden bir ilişkidir. Bunun bir sonucu olarak sözleşmenin yapılmasından sonra da sigorta ettirenin bildirim yükümlülüğü doğabilir¹³⁶. Rizikonun sözleşme ilişkisi devam ederken ağırlaştığı durumlarda, sigorta ettiren yasal süresi içinde sigortacıya hiç bilgi vermez veya eksik ya da yanlış bildirimde bulunursa, bildirim yükümlülüğü yerine getirilmemiş, dolayısıyla ihlâl edilmiş sayılır¹³⁷.

İlgili düzenlemeye göre, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü kapsamında, sözleşme süresi içinde, “*Sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasından sonra, sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlemlerde bulunamaz. Sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse derhâl; bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirir*” (TTK. m. 1444).

Sigorta sözleşmelerinde prim objektif esaslara göre belirlenir ve riziko ile prim arasında bir denge kurularak sigorta sözleşmesi akdedilir. Riziko ve prim arasındaki bu dengenin sigortacı aleyhine bozulması ve sigorta ettirenin veya onun izniyle bir başkasının, sözleşmenin yapılmasından sonra, sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut

¹³³ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 123.

¹³⁴ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 238.

¹³⁵ Karasu, Rauf, Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (Trafik Sigortası), Ankara 2016, sh. 21.

¹³⁶ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 112.

¹³⁷ Omağ, Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, İstanbul 1985, sh. 98.

durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlemlerde bulunması riziko ağırlaşması olarak kabul edilmektedir¹³⁸.

Rizikonun ağırlaşmasından söz edebilmek için kısa süreli veya uzun süreli olması fark etmeksizin devamlı bir halin varlığı şarttır. Bununla birlikte rizikonun ağırlaşmasından söz edilebilmesi için kusur aranmaz. Kusur yalnızca sigortacının haklarının belirlenmesi noktasında önem arz eder. Zira kanun koyucu da TTK. m. 1442/2’de yer alan “*sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse*” ifadesini kullanmak suretiyle rizikonun ağırlaşmasının, sigorta ettirenin veya onun izniyle bir başkasının iradesi dışında ortaya çıkabileceğini kabul etmiştir. Rizikonun ağırlaşmasının, sigorta ettirenin veya onun izniyle bir başkasının iradesi dışında meydana gelmesi halinde ise bu durumun rizikonun ağırlaşması olarak kabul edilebilmesi sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş olmasına bağlıdır. Yani, sözleşme yapılırken açıkça rizikonun ağırlaşması olarak kabul edilmiş olmayan harici bir nedenden meydana gelen rizikonun ağırlaşması halleri TTK. m. 1444/2 kapsamında rizikonun ağırlaşması olarak kabul edilemez. Bununla birlikte, TTK. m. 1444/1 kapsamında sigorta ettirenin, sözleşme yapılırken açıkça rizikonun ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hallerden olmasa dahi sigorta ettirenin iradesiyle ve sigortacının izni olmadan sözleşme süresince yapılacak riziko veya mevcut durumun ağırlaştırılmasına sebep olacak her türlü davranış ve işlemlerde bulunamayacağı hükme bağlanmıştır¹³⁹. İlgili düzenleme şu şekildedir:

“Sigortacı sözleşmenin süresi içinde, rizikonun gerçekleşmesi veya mevcut durumun ağırlaşması ihtimalini ya da sözleşmede riziko ağırlaşması olarak kabul edilebilecek olayların varlığını öğrendiği takdirde, bu tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir veya prim farkı isteyebilir. Farkın on gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme feshedilmiş sayılır” (TTK. m. 1445/1).

Sigortacı sözleşmeyi feshetme hakkını kullanırsa bu durum geleceğe etkili olarak sonuç doğuracaktır. Sözleşmenin feshedilmesi tek taraflı bozucu yenilik doğuran bir hakkın kullanılması niteliğindedir ve ileriye etkilidir. Fesih beyanı sigorta ettirene ulaşmakla hüküm ifade eder. Yani fesih beyanı sigorta ettirene ulaşıncaya kadar sözleşmeden kaynaklanan karşılıklı borçların ifası gerekir. Eğer sigortacı prim farkı talep etmiş ve bu talep kendisine ulaşmasından itibaren on gün içinde sigorta ettiren tarafından kabul edilmemişse sözleşme kendiliğinden feshedilmiş sayılır¹⁴⁰.

İlgili maddeye göre bildirim yapılmadığı halde sigortacı, rizikoyu ağırlaştırıcı değişikliği öğrenmişse bu tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir. Yani, sigortacının sözleşmeyi feshetmesi veya prim farkı talep edebilmesi bakımından sigorta ettirenin TTK. m. 1442 uyarınca riziko ağırlaşmasını meydana getiren değişikliğe ilişkin

¹³⁸ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 183 vd..

¹³⁹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 183 vd..

¹⁴⁰ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 222.

bildirimde bulunması veya bulunmaması arasında bir fark bulunmamaktadır¹⁴¹. Zira her iki durumda da sigortacının sigorta sözleşmesini feshetme yetkisi vardır¹⁴².

Böylece yukarıdaki düzenleme ile rizikonun ağırlaştığını riziko gerçekleşmeden önce öğrenen sigortacıya iki seçimlik hak tanınmıştır. Buna göre sigortacı isterse sözleşmeyi feshedebileceği gibi isterse prim farkı isteyerek sözleşmeyi ayakta tutabilir. Sigortacının bu seçimlik haklarını kullanması, sigorta ettirenin rizikonun ağırlaşmasında kusurunun bulunup bulunmamasına bağlı değildir¹⁴³. Rizikonun ağırlaştığını öğrenen ve seçimlik haklarını kullanmak isteyen sigortacı, bu haklarını bir ay içinde kullanmalıdır¹⁴⁴. Sigortacı, bildirim tarihinden itibaren bir ay içinde fesih hakkını kullanmazsa sigorta sözleşmesi geçerli olmaya devam eder. Zira fesih ve prim farkını isteme süresi hak düşürücü süre niteliğindedir¹⁴⁵. Buna ilişkin kanuni düzenleme ise şu şekildedir: “Süresinde kullanılmayan fesih ve prim farkını isteme hakkı düşer” (TTK. m. 1445/3).

Bununla birlikte, sigortacı ayrıca söz konusu süre içinde sigorta primini tahsil etmek gibi sigorta sözleşmesinin devamına razı olduğunu gösteren fiili bir harekette bulunursa da fesih hakkı düşer. Sonuç olarak şunu söylemek mümkündür ki, sigortacının gerek süresinde fesih beyanında bulunmaması gerekse bu süre zarfında rizikonun ağırlaşmasına örtülü onay olarak nitelendirilebilecek fiili bir harekette bulunması, fesih hakkını sona erdirir. Bu durumda taraflar arasındaki sigorta sözleşmesi ağırlaşan rizikoya rağmen başlangıçtaki koşullar çerçevesinde devam edecektir¹⁴⁶.

“Sigortacı, rizikonun gerçekleşmesinden önce, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü kasıtlı olarak ihlal ettiğini öğrenince, TTK. m. 1445/1 uyarınca sözleşmeyi feshetse bile, değişikliğin meydana geldiği sigorta dönemine ait prime hak kazanır” (TTK. m. 1445/6).

“Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin ihmali belirlendiği ve değişikliklere ilişkin beyan yükümlülüğünün ihlal edildiği saptandığı takdirde, söz konusu ihlal tazminat miktarına veya bedele ya da rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre, tazminattan veya bedelden indirim yapılır. Sigorta ettirenin kastı hâlinde ise meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir; bu durumda sigorta tazminatı veya bedeli ödenmez. Bağlantı yoksa, sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını veya bedelini öder” (TTK. m. 1445/5). Burada önem arz eden husus, sigorta ettirenin kusurunun derecesidir¹⁴⁷.

Şunu da belirtmekte fayda vardır ki Kender’e göre yukarıda bahsedilen “Sigorta ettirenin kastı hâlinde ise meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir; bu durumda sigorta tazminatı veya bedeli ödenmez”

¹⁴¹ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 113-114.

¹⁴² Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 222.

¹⁴³ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 275.

¹⁴⁴ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 222-223.

¹⁴⁵ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 218.

¹⁴⁶ Kendigelen, Abuzer, Ticaret Hukuku Kürsüsünde Onbeş Yıl – Hukukî Mütalâalar (Mahkeme Kararları ile Birlikte), Cilt I – Taşıma ve Sigorta Hukuku, İstanbul 2006, sh. 152.

¹⁴⁷ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 218.

düzenlemesi sigorta sözleşmesinde sigortacının edimini düzenleyen kurallara aykırıdır. Şöyle ki: Bedel veya tazminatın ödenmemesi için feshin geçmişe etkili olarak hüküm ve sonuç doğurması gerekir. Ancak Kanunun başka maddelerinde geçmişe etkili fesih için “cayma” ibaresi kullanılmıştır. Fesih kelimesi gerçek anlamında yani geleceğe etkili olarak sonuç doğuran fesih olarak kullanılmış ise, fesih ile rizikonun gerçekleşmesini müteakip olarak doğmuş bulunan sigortacının sigorta bedeli veya tazminatı ödeme borcu ortadan kaldırılamaz. Sözleşmenin TTK. m. 1445 uyarınca sigortacı tarafında feshedilmesi sigortacının sigorta bedeli veya tazminatını ödeme borcunu etkileyemez¹⁴⁸.

“Değişikliklerin yapılmasından önceki duruma dönüldüğü takdirde fesih hakkı kullanılamaz” (TTK. m. 1445/2). Bununla birlikte, “Rizikonun artmasına, sigortacının menfaati ile ilişkili bir husus, sigortacının sorumlu olduğu bir olay veya insanî bir görevin yerine getirilmesi ve hayat sigortalarında da sigortalının sağlık durumunda meydana gelen değişiklikler sebep olmuşsa, fesih hakkı kullanılamaz” (TTK. m. 1445/4). Bu düzenlemeler yukarıdaki fıkralarla birlikte göz önünde bulundurulduğunda; değişikliklerin yapılmasından önceki duruma dönülmesi, süresi içinde hakkının kullanılmaması, rizikonun artmasında sigortacının menfaati ile ilişkili bir husus veya sigortacının sorumlu olduğu bir olayın sebep olması, insani bir görevin yerine getirilmesi veya hayat sigortalarında sigortalının sağlık durumunda meydana gelen değişikliklerin sebep olması halinde sigortacının fesih veya prim farkı talep hakkı bulunmamaktadır¹⁴⁹.

Burada ispat külfetinden bahsetmekte de yarar vardır. Buna göre rizikonun ağırlaştığının ispatı külfetinin bunu ileri süren sigortacıya ait olduğunun kabul edilmesi gerekir. Bununla birlikte ispat külfetinin sigorta ettirene yükletilmesini öngören sözleşme hükümleri de geçersiz olarak kabul edilmektedir¹⁵⁰. Sigortacı tarafından yapılacak bu fesih ihbarı kural olarak şekle bağlı olmamakla beraber ispat külfeti sigortacıya ait olduğundan fesih ihbarının şekli ispat bakımından önem taşımaktadır. Bu anlamda sigorta ettiren kimse tacir sıfatına sahip ise, bu fesih ihbarının, ispat sorunu yaşanmaması açısından, TTK. m. 18/3 uyarınca noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılması gerekir. Bu fesih ihbarının TTK. m. 18/3'teki yollardan biri ile yapılmaması ihbarın geçerliliğini etkilemez¹⁵¹.

Hayat sigortalarında sözleşmenin devamı sırasındaki beyan yükümlülüğünün ihlal edilmesinin yaptırımına ilişkin olarak yukarıda bahsedilen düzenlemeden farklı bir düzenleme benimsenmiştir. Buna göre: “Sigortacı, rizikonun artmasından itibaren, yenilemeler de dâhil olmak üzere beş yıl geçmişse, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün ihlal edilmiş olması nedeniyle sözleşmeyi feshedemez; sadece prim farkı

¹⁴⁸ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 271.

¹⁴⁹ Çeker, Sigorta Hukuku, sh.114.

¹⁵⁰ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 92.

¹⁵¹ Franko, Nisim, Sigorta Akdinde Rizikonun Ağırlaşması, IX. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 8-9 Mayıs 1992, BATİDER, Ankara 1992, sh. 116; Taşyürek, Hayri, Kasko Sigortası, Ankara 2001, sh. 93; Kendigelen, Ticaret Hukuku Kürsüsünde Onbeş Yıl – Hukukî Mütalâalar (Mahkeme Kararları ile Birlikte), Cilt I – Taşıma ve Sigorta Hukuku, 2. Bası, sh. 67. Aksi görüş için bkz. Omağ, Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, sh. 113.

isteyebilir; meğerki, beyan yükümlülüğü kasıtlı bir şekilde ihlal edilmiş olsun. Sigorta ettiren prim farkını ödemeyi kabul etmezse, riziko gerçekleştiğinde sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak, sigorta bedelini öder. Ancak, beyan yükümlülüğünün ihlali nedeniyle riziko artışı, teknik esaslara göre tespit edilen sınırlar dışında kalmış ise, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir” (TTK. m. 1449).

2.3.3.1.2. Sonraki primlerin ödenmemesi durumunda

Borcun ifasının TMK. m. 2 uyarınca dürüstlük kuralına uygun olarak gerçekleştirilmesi gerekir¹⁵². Buna göre sigorta primlerinin taksitle ödeneceği kararlaştırılmış ise taksitlerin her birinin zamanında ve gerekli şekilde ödenmesi gerekir. Herhangi bir taksit zamanında ödenmez ise sigorta sözleşmesi kendiliğinden sona ermez. Ancak bu halde sigortacının sigorta sözleşmesini fesih hakkı doğar¹⁵³.

Yenilik doğuran bir hak olan fesih hakkı varması gerekli bir irade beyanı ile kullanılır ve kural olarak karşı tarafa varınca hüküm ve sonuçlarını doğurur. Ancak, sigorta sözleşmesinin TTK. m. 1434/3 hükmüne dayanılarak sona erdirilmesi halinde fesih, bu yöndeki beyanın karşı tarafa varması ile değil, beyanda yer alan on günlük sürenin dolması üzerine hüküm ve sonuçlarını doğurur. Anılan hüküm nispi emredici niteliktedir. Diğer bir deyişle, sigorta ettiren aleyhine değiştirilemez ancak sigorta ettiren lehine aksi kararlaştırılabilir. Bu nedenle sigortacı, prim borcunun ödenmesi için on gün yerine daha uzun bir süre verebilirken on gün yerine daha kısa bir süre veremeyecektir¹⁵⁴.

İzleyen primlerden herhangi biri zamanında ödenmez ise, sigortacı sigorta ettirene, noter aracılığı veya iadeli taahhütlü mektupla on günlük süre vererek borcunu yerine getirmesini, aksi hâlde, süre sonunda, sözleşmenin feshedilmiş sayılacağını ihtar eder. Bu sürenin bitiminde borç ödenmemiş ise sigorta sözleşmesi feshedilmiş olur. Sigortacının, sigorta ettirenin temerrüdü nedeniyle Türk Borçlar Kanunundan doğan diğer hakları saklıdır (TTK. m. 1431/3).

Böylece sigortacı, sonraki primlerin ödenmemesi halinde bir fesih ihbarı göndererek sözleşmeyi sona erdirebilir. Fesih ihbarı gönderen sigortacı, sigorta ettirene borcunu ifa etmesi için on günlük bir süre vermelidir. Bu süre fesih ihbarının sigorta ettirene ulaştığı andan itibaren başlar¹⁵⁵. Eğer bu on günlük süre içinde prim ödeme borcu ifa edilmezse fesih beyanı hüküm ve sonuçlarını doğurur ve sözleşme geleceğe etkili olarak (*ex nunc*) sona erer. Bu nedenle sigortacının, fesih tarihine kadar ödenmemiş olan primler için icra yoluyla takip yapabilmesi mümkündür¹⁵⁶.

Sigortacının noter aracılığıyla veya iadeli taahhütlü mektupla yapacağı ihtar, fesih ihbarı niteliğinde olmakla birlikte bu ihtarla verilen on günlük süre de feshi ihbar süresi niteliğindedir. On günlük sürenin, fesih ihbarının sigorta ettirene ulaştığı tarihten

¹⁵² Barlas, Nami / Oğuzman, M. Kemal, Medeni Hukuk, İstanbul 2011, sh. 246.

¹⁵³ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 241.

¹⁵⁴ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 204.

¹⁵⁵ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 248.

¹⁵⁶ Bozer, Sigorta Hukuku, sh. 128.

başlaması ve geçen on günün bitiminde sona ermesi gerekir¹⁵⁷. Bu ihtarın ulaşmasından itibaren on gün içinde prim borcu ödenmez ise sigorta sözleşmesi başka bir işleme gerek kalmaksızın kendiliğinden sona erer¹⁵⁸. Bununla birlikte aynı maddenin devamı ile sigortacının elindeki tek imkanının sigorta sözleşmesini feshetmek olmadığı, TBK.’dan doğan haklarının saklı olduğu açığa kavuşturulmuştur¹⁵⁹.

Bu anlamda burada sigortacının, sigorta ettirenin temerrüdü nedeniyle TBK.’dan doğan haklarından bahsetmek yerinde olacaktır. Yukarıda da açıklandığı gibi “*Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir*” (TTK. m. 1401/1). Yani, sigorta ettirenin prim ödeme ve sigortacının TTK. m. 1427 uyarınca tazminat ödeme, yapma borçları arasında kanun gereği bir karşılıklılık ilişkisi bulunduğu ve bu nedenle sigorta sözleşmesinin kural olarak tam iki taraflı sözleşmelere özgü hükümlere tabi tutulması gerektiği sonucunun kabulü gerekir¹⁶⁰.

Türk Borçlar Kanunu tam iki tarafa borç yükleyen (synallagmatique) sözleşmelerde bir tarafın asli edimi bakımından borçlunun temerrüdüne düşmesi halinde karşı tarafa (alacaklıya), temerrüdün genel sonuçlarına göre ek imkânlar tanımaktadır¹⁶¹. Bu anlamda TBK.’da karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde borçlunun temerrüdünün sonuçları TBK. m. 125 hükmünde düzenlenmiş ve alacaklıya bir takım seçimlik haklar verilmiştir¹⁶². Buna göre, alacaklı, gecikmiş ifayı ve ifayla birlikte gecikmeden dolayı uğramış olduğu zararların tazminini talep edebileceği gibi borçluya borcunu ifa etmesi için uygun bir mehil vererek, ifadan vazgeçerek müspet zararının tazminini veya sözleşmeden dönerek menfi zararının tazminini talep edebilir¹⁶³. Burada borçlunun temerrüdüne ilişkin karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde süre verilmesini gerektirmeyen durumlar söz konusu değildir. Zira prim borcu kesin vadeli bir borç değildir, TTK. m. 1431 uyarınca yapılacak olan ihtardan itibaren on günlük süre içerisinde ödenmesinin alacaklı konumunda olan sigortacıya zararı olmayacaktır. Ayrıca, sigorta sözleşmesine, süresiz fesih veya prim ödeme borcunun kesin vadeli bir borç olarak kabul edilmesi sonucunu doğuracak bir şart konulması sigorta ettirenin aleyhinedir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun sigorta sözleşmesine uygulanacak tek maddesi olan 5. maddeye göre “haksız şart” teşkil edecektir¹⁶⁴. Buna göre: “*Haksız şart; tüketiciyle müzakere edilmeden sözleşmeye dâhil edilen ve tarafların sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerinde*

¹⁵⁷ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 242.

¹⁵⁸ Çeker, Sigorta Hukuku, sf 106-107.

¹⁵⁹ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 242.

¹⁶⁰ Demirsatan, Barış, Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcunda Temerrüdü, İÜHFMC. 75, Sayı 1, Yıl 2017, sh. 364. (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/327265>). Erişim tarihi: 28 Nisan 2020.

¹⁶¹ Oğuzman / Öz, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1, İstanbul 2014, sh. 516.

¹⁶² Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 204.

¹⁶³ Akıntürk, Turgut / Ateş, Derya, Borçlar Hukuku, İstanbul 2016, sh. 137 vd..

¹⁶⁴ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 243.

dürüstlük kuralına aykırı düşecek biçimde tüketici aleyhine dengesizliğe neden olan sözleşme şartlarıdır” (TKHK m. 5/1).

Özetle sigortacı, prim borcunun ödenmemesi halinde sadece sözleşmenin feshini isteme hakkına sahip değildir. Sigortacı, özellikle büyük hacimli sigorta sözleşmelerinde primin tahsili davasını açarak sigorta sözleşmesini ayakta tutmayı da tercih edebilir¹⁶⁵. Ancak sigortacı, sözleşmeyi feshetmek istiyorsa mutlaka on günlük bir ihbar süresi vermelidir. TTK. m. 1434/4 hükmü ise şu şekildedir: “*Bir sigorta dönemi içinde sigorta ettirene iki defa ihtar gönderilmişse sigortacı, sigorta döneminin sonunda hüküm doğurmak üzere sözleşmeyi feshedebilir. Can sigortalarında indirimle ilişkin hükümler saklıdır*” (TTK. m. 1434/4). Bu maddenin bir önceki fıkrasında fesih ihtarından söz edildiğine göre bu fıkradaki ihtarın da fesih ihtarı olarak anlaşılması gereklidir¹⁶⁶. Yani bir sigorta dönemi içerisinde temerrüt nedeniyle iki kez sigorta ettirene ihtar gönderilmiş ve ihtar süreleri içinde prim borcu ödenmişse sigortacı sigorta döneminin sonunda hüküm doğurmak üzere sigorta sözleşmesini feshedebilir.

O halde TTK. m. 1434/4 uyarınca sözleşme süresi sonunda hüküm doğurmak üzere sözleşmenin feshedilebilmesi ancak şu şekilde olabilir:

Sigorta süresi içinde prim borcu ödenmediği için sigortacı noter aracılığıyla veya iadeli taahhütlü mektupla fesih ihtarı göndermiş ancak bu ihtarda verilen en az on günlük süre içinde sigorta ettiren prim borcunu ödemiştir. Daha sonraki bir prim borcu yine yerine getirilmemiş ve sigortacı yine noter aracılığıyla veya iadeli taahhütlü mektupla bir fesih ihtarında bulunmuş ve sigorta ettirene borcun ödenmesi için en az on günlük süre vermiştir. Sigorta ettiren yine bu süre içinde borcunu ödemiştir. Sonuç olarak TTK. m. 1434/4 ile düzenlenmiş olan bu fesih hakkı prim borcunun hiç ödenmemesinden değil, gecikerek ödenmesinden kaynaklanmaktadır. Kanun koyucu burada sigortacının ödemelerini devamlı olarak geciktiren bir kişi ile sigorta sözleşmesini devam ettirmek zorunda bırakılmasının menfaatler dengesinin korunması amacına aykırı düşeceğini öngörerek sigorta ettirene sözleşmeyi feshetme hakkı tanımıştır¹⁶⁷. Ancak bu düzenlemenin uygulamada pratik bir sonucu olduğu söylenemez. Zira sözleşme, sürenin sona ermesiyle zaten kendiliğinden sona ermektedir¹⁶⁸.

2.3.3.1.3. Sözleşmede öngörülen yükümlülüklerin ihlalinde

Sigorta ettirenin kanun, sigorta genel şartları ve sigorta sözleşmesinden doğan çeşitli borç ve yükümlülükleri vardır. Sigorta sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin ihlali halinde, sigortacının sözleşmeyi kısmen veya tamamen feshederek sigorta tazminatını ödemekten kurtulabilmesi kusur ve nedensellik bağının varlığı şartına bağlanmıştır¹⁶⁹. Sözleşmede öngörülen TTK. m. 1449 kapsamındaki yükümlülüklerin TTK.’da düzenlenmiş olan yükümlülüklerden farklı yükümlülükler olması gerekir. Zira TTK.’da düzenlenmiş bulunan yükümlülüklerin TTK. m. 1449 kapsamında yer almadığı ilgili maddede açıkça

¹⁶⁵ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 248; Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 86.

¹⁶⁶ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 204.

¹⁶⁷ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 204-205.

¹⁶⁸ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 82-83.

¹⁶⁹ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 99-100.

belirtmiştir¹⁷⁰. Buna göre: “Sigortacıya karşı yerine getirilmesi gereken ve sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün ihlali hâlinde, bu Kanunda ve diğer kanunlarda yer alan özel düzenlemeler hariç olmak üzere, sigortacının sözleşmeyi kısmen veya tamamen feshederek ifadan kurtulabileceğine ilişkin hükümler, ihlalde kusur bulunmaması hâlinde sonuç doğurmaz” (TTK. m. 1449/1).

Sigorta ettirenin sözleşmeden doğan yükümlülüklerinin ihlali halinde, sigorta ettirenin kusuru olmasa dahi sigortacının sözleşmeyi kısmen veya tamamen feshederek sigorta tazminatını ödemekten kurtulacağına ilişkin hükümler, TTK. m. 1452/3 uyarınca, gerek TTK. gerekse diğer Kanunlarda bir fesih sebebi olarak kabul edilmedikleri müddetçe, geçersizdir¹⁷¹. Şöyle ki: “1449. madde hükümleri, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır” (TTK. m. 1452/3).

Türk Ticaret Kanunu m. 1449’un devamında sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinden doğan yükümlülüklerinin ihlali halinde sigortacıya tanınan fesih hakkı bir aylık hak düşürücü süreye tabi tutulmuştur. Bu bir aylık hak düşürücü sürenin sona ermesinden sonra yapılacak fesih bildirimini, Kanunda farklı bir süre öngörülmüş olmadığı müddetçe, geçersiz olacaktır¹⁷². Buna göre: “İhlal kusura dayandığı takdirde, durumun öğrenildiği tarihten itibaren bir ay içinde kullanılmayan fesih hakkı düşer; meğerki, Kanun farklı bir süre öngörmüş olsun” (TTK. m. 1449/2).

Sigorta ettirenin sözleşmeden doğan yükümlülüklerinin ihlali halinde, bu ihlal rizikonun gerçekleşmesine ve sigorta tazminatı miktarına etki etmemişse sigortacının sözleşmeyi feshedemeyeceği düzenlenmiştir. İlgili düzenleme TTK. m. 1452/3 kapsamında olduğundan nispi emredici niteliktedir¹⁷³. Buna göre: “Sigortacı ihlalin, rizikonun gerçekleşmesine ve sigortacının yerine getirmesi gereken edimin kapsamına etki etmediği durumlarda, sözleşmeyi feshedemez” (TTK. m. 1449/3).

Türk Ticaret Kanunu m. 1449, sigorta sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin sigorta ettiren tarafından yerine getirilmemesine ilişkin genel bir düzenleme niteliğindedir¹⁷⁴.

2.3.3.1.4. Sigorta ettirenin aczi veya iflası ya da hakkında yapılan takibin semeresiz kalması

Sigorta sözleşmesi kurulduktan sonra hayatın olağan akışı içerisinde sigortacının ya da sigorta ettirenin ekonomik durumunda bozulmalar olabilir ve sözleşmenin tarafları borçlarını ödemekten aciz duruma düşebilirler. Sigorta ettirenin aciz haline düşmesi çoğu zaman sigortacı için çok büyük tehlike yaratmaz. Ancak milyonlar değerindeki bir fabrikanın ya da geminin veya uçağın sigortası söz konusu olduğunda sigorta ettirenin aczi sigortacı için önemli bir risk olarak görülebilir¹⁷⁵.

¹⁷⁰ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 192-193.

¹⁷¹ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 97.

¹⁷² Ulaş, Uygulamalı Zarar, Sigortaları Hukuku, sh. 97.

¹⁷³ Ulaş, Uygulamalı Zarar, Sigortaları Hukuku, sh. 97.

¹⁷⁴ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 241.

¹⁷⁵ Arseven, Sigorta Hukuku, sh. 182; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 241.

Türk Ticaret Kanunu'nda "Olağanüstü Durumlar" başlığı altında "Tarafların aczi, takibin semeresiz kalması" başlığında düzenlenmiş, TTK. m. 1417/2 ile sigorta ettirenin acze düşmesi, iflas etmesi veya hakkında yapılan takip semeresiz kalması halinde TTK. m. 1417/1'in kıyasen uygulanacağı düzenlenmiştir. Buna göre sigortacı, prim ödenmesinden önce acze düşen, iflas eden veya hakkında yapılan takip semeresiz kalan sigorta ettirenden, taahhüdünün yerine getirileceğine ilişkin teminat isteyebilir. Bu istemden itibaren 1 hafta içinde teminat verilmemiş ise sigortacı sözleşmeyi feshedebilir¹⁷⁶.

Buna karşılık, aciz hali TTK.'da ve TBK.'da tanımlanmamıştır. Arseven ve Kayıhan'a göre borçlunun aczi, borçlunun iflas etmesi ya da hakkında yapılan takibin semeresiz kalmasını içerdiği gibi sadece bu durumlarla da sınırlı kalmamaktadır. Kısacası borçlunun acze düşmesi TBK.'da da ifade edilen borçlunun ifa güçsüzlüğüne düşmesini ifade eder ve geniş bir anlama sahiptir¹⁷⁷.

Burada TTK. m. 1417'nin sigorta ettirenin prim ödemekte temerrüde düşmesi halini düzenleyen TTK. m. 1434'e göre özel bir düzenleme olduğunu belirtmek gerekir. Zira TTK. m. 1434 ile sigortacıya, prim ödeme borcunun ilk taksidinde ya da primin tamamı bir defada ödenecekse tamamının ödenmesinde sigorta ettiren temerrüde düşerse üç ay içinde sözleşmeden dönme; sigorta ettiren sonraki taksitlerin ödenmesinde temerrüde düşerse on günlük süre vererek sözleşmeyi feshetme hakkı tanınmıştır. Bu hakların kullanılabilmesi için ise sigorta ettirenin temerrüde düşmesi ve prim ödeme borcunun muaccel olması gereklidir. TTK. m. 1417'de ise sigorta ettirenin henüz temerrüde düşmesi söz konusu olmadan yani prim ödeme borcu muaccel olmadan önce aczi, iflası veya hakkında yapılan takibin semeresiz kalması hallerinde sigortacının teminat isteyebilmesi ve bu teminatın bir hafta içinde verilmemiş olması halinde sözleşmeyi feshedebileceği düzenlenmiştir¹⁷⁸.

Bununla birlikte sigortacı, sigorta ettirenin aczi, iflası veya hakkında yapılan takibin semeresiz kalması dolayısıyla sözleşmeyi feshettiği takdirde, fesih geleceğe etkili olarak sonuç doğuracağından, fesih tarihine kadar geçmiş olan zaman içerisinde muaccel olmuş primler korunur; buna karşılık fesih tarihinden sonraki işlemeyecek olan süreye ilişkin olarak ödenmiş primler geri verilir¹⁷⁹. Primin ilk taksidinin ödenmemesi halinde ya da primin tamamı bir defada ödenmesi kararlaştırılmışsa tamamının ödenmemesi halinde TTK. m. 1417 uyarınca yapılacak ve geleceğe etkili olarak sonuç doğuracak bu fesih, kural olarak sigortacının rizikoyu taşıma borcu henüz başlamadığı için sorun teşkil etmeyecektir. Bu durumda, primin ilk taksidinin ödenmemesi halinde ya da primin tamamı bir defada ödenmesi kararlaştırılmışsa tamamının ödenmemesi halinde sigortacıya TTK. m. 1417 hükmü ile, TTK. m. 1417'e göre daha genel bir düzenleme niteliğinde olan TTK. m. 1434 uyarınca üç ay bekleme süresinin borç henüz muaccel olmadan önce dahi sözleşmeyi feshedebilme imkanı tanınmıştır diyebiliriz¹⁸⁰.

¹⁷⁶ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 219-220.

¹⁷⁷ Arseven, Sigorta Hukuku, sh. 183; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 242.

¹⁷⁸ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 243-244.

¹⁷⁹ Bozer, Sigorta Hukuku, sh. 148.

¹⁸⁰ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 243-244.

Türk Ticaret Kanunu m. 1417'ye paralel bir düzenleme TBK.'nın genel hükümlerinde de yer almaktadır¹⁸¹. Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde borçlunun ifa güçsüzlüğü halini düzenleyen TBK. m. 98'e göre: “*Karşılıklı borç yükleyen bir sözleşmede, taraflardan birinin borcunu ifada güçsüzlüğe düşmesi ve özellikle iflas etmesi ya da hakkındaki haciz işleminin sonuçsuz kalması sebebiyle diğer tarafın hakkı tehlikeye düşerse bu taraf, karşı edimin ifası güvence altına alınıncaya kadar kendi ediminin ifasından kaçınabilir. Hakkı tehlikeye düşen taraf, ayrıca uygun bir sürede istediği güvence verilmezse sözleşmeden dönebilir*”.

Son olarak eklemekte yarar vardır ki TTK. m. 1417'de yer alan bu düzenleme nispi emredici niteliktedir. Şöyle ki: “... 1417. ... maddeler ... hükümleri, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır”¹⁸² (TTK. m. 1452/3).

2.3.3.1.5. Sigorta ettirenin konkordato ilan etmesinin sözleşmeye etkisi

Konkordato kelimesi, İtalyanca kökenli uyuşma, anlaşma anlamına gelen “concordato” kelimesinden alıntıdır. İtalyanca olan bu sözcük ise Latince anlaşmak, duygu ve düşünce birliğine varmak anlamına gelen “concordare” fiilinden türetilmiştir¹⁸². Borçlunun muhtemel takiplerden kurtulmasını sağlayan ve özellikle iflası ertelemeyi amaçlayan konkordato, borçlunun, mahkeme denetiminde alacaklıları ile anlaşmasının ve alacaklarının yalnızca belirli bir oranını veya belli vadelerde ödemekle borçtan kurtulmasının yolunu açan bir kurumdur. Konkordato, borçlunun yaptığı teklifin, kanunda öngörülen nitelikli çoğunlukta alacaklıları tarafından kabul edilmesi ve yetkili makam olan asliye ticaret mahkemesince¹⁸³ tasdik edilmesi sonucu, belli bir zaman dilimi içerisindeki tüm adi borçlarını, yaptığı teklif doğrultusunda ve kendisine uygun koşullar çerçevesinde ödemesini mümkün kılan bir hukuki imkân ve cebri bir anlaşmadır¹⁸⁴.

İcra ve İflas Kanunu m. 296 ile kesin mühlet ve kesin mühletin sonuçlarını doğuracağı öngörülmüş bulunan geçici mühlet borçlunun tarafı olduğu sözleşmelere etkileri genel olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre sözleşmenin karşı tarafının konkordato projesinden etkilenip etkilenmediğine bakılmaksızın, borçlunun taraf olduğu ve işletmesinin faaliyetinin devamı için önem arz eden sözleşmelerde yer alıp da borçlunun konkordato talebinde bulunmasının sözleşmeye aykırılık teşkil edeceğine, haklı fesih sebebi sayılacağına yahut borcu muaccel hâle getireceğine ilişkin hükümler, borçlunun konkordato yoluna başvurması durumunda uygulanamayacaktır. Öyle ki bu emredici düzenlemeye göre sözleşmede bu yönde bir hüküm bulunmasa dahi sözleşme, borçlunun konkordatoya başvurduğu gerekçesiyle sona erdirilemeyecektir¹⁸⁵.

Buna karşılık aynı maddenin devamında borçluya, tarafı olduğu ve konkordatonun amacına ulaşmasını engelleyen sürekli borç ilişkileri doğuran sözleşmeleri, komiserin

¹⁸¹ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 242.

¹⁸² Akyürek / Akyürek, Konkordato Hukuku, sh. 23.

¹⁸³ Bulur, Alper, İcra ve İflas Hukuku, Ankara 2017, sh. 197.

¹⁸⁴ Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Sungurtekin Özkan, Meral/ Özekes, Muhammet, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, İstanbul 2019, sh. 465.

¹⁸⁵ Akdeniz, Murat / Kayıhan, Konkordato Hukuku El Kitabı, İstanbul 2019, sh. 142-144.

uygun görüşü ve mahkemenin onayıyla herhangi bir zamanda sona erecek şekilde feshedebilme yetkisi verilmiş ve bu çerçevede ödenmesi gereken tazminatın da konkordato projesine tabi olacağı öngörülmüştür. Bu fesih, olağanüstü bir fesih imkânı niteliğinde olup koşulları gerçekleşmişse, sözleşme, mahkemenin onay tarihi itibarıyla sona erecektir. Sürekli sözleşmeler bu an itibarıyla geleceğe etkili (*ex nunc*) olarak sona erer. İyileşme veya başka bir nedenden ötürü mühlet kararı kaldırılmış olsa dahi artık sözleşme sona ermiş olduğundan mühlet kararının kaldırılmış olması, sözleşmenin önceki haline dönmesini gerektirmeyecektir. Zira fesih hakkının kullanılması, yenilik doğuran bir hak kullanılması niteliğindedir¹⁸⁶.

Bununla birlikte, borçlu sözleşmenin feshi sebebiyle karşı tarafın uğrayacağı tüm zararları tazmin etme borcu altında olup karşı tarafın sözleşmenin feshi sebebiyle talep edeceği tazminat da konkordatoya tabi olacaktır. Yani alacak ve alacaklı konkordato nisabında dikkate alınacak ve konkordato hükümleri çerçevesinde alacağına kavuşabilecektir. Bu düzenleme ve yukarıda bahsedilmiş olan İİK. m. 296'da yer alan düzenlemenin amacı borçlunun tarafı olduğu sözleşmeler sebebiyle konkordatoya başvurmasının önündeki maddi hukuka ilişkin engellerin kaldırılması ve böylece borçlunun konkordato kurumundan faydalanmasının önünün açılmasıdır¹⁸⁷.

Buna karşılık İİK.'a göre özel bir kanun niteliğinde olan TTK.'nın Altıncı Kitap kısmında yer alan Sigorta Hukuku başlığında sigorta sözleşmelerine ilişkin olarak bu genel kurallardan farklı bir düzenleme öngörülmüştür. Buna göre:

“Primlerin tamamını ödememişken sigorta ettiren konkordato ilan etmişse, sigortacı, bunu öğrendiği tarihten itibaren, bir aylık bildirim süresine uyarak, sigorta sözleşmesini feshedebilir” (TTK. m. 1413/2). Ancak, sigortacıya tanınmış olan bu fesih hakkına aynı maddenin devamında iki istisna getirilmiştir¹⁸⁸. Buna göre: *“TTK. m. 1413/2, zorunlu sigortalar ile prim ödemesinden muaf hâle gelmiş can sigortalarında uygulanmaz”* (TTK. m. 1413/3).

2.3.3.2. Sigorta ettirenin fesih hakkı

2.3.3.2.1. Olağanüstü durumlarda sözleşmenin feshi

Kanun koyucu, sigorta ettirene, TTK. m. 1413/1'de olağanüstü durumlar olarak kabul edilen bazı hallerde sigorta sözleşmesini tek taraflı olarak feshedebilme hakkı tanımıştır. Buna göre: *“Sigortacının, konkordato ilan etmesi, ilgili sigorta dalına ilişkin ruhsatının iptal edilmesi veya sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması gibi hâllerde; sigorta ettiren, bu olguları öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde sigorta sözleşmesini feshedebilir”* (TTK. m. 1413).

¹⁸⁶ Kale, Serdar, 7101 Sayılı İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Çerçevesinde İflas Dışı Adi Konkordato, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 5 (1), Bahar 2018, (<https://www.serdarkale.com/konkordato>), Erişim tarihi: 20 Nisan 2020, sh. 238-239; Akdeniz / Kayıhan, Konkordato Hukuku El Kitabı, İstanbul 2019, sh. 142-144.

¹⁸⁷ Kale, 7101 Sayılı İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Çerçevesinde İflas Dışı Adi Konkordato, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 5 (1), Bahar 2018, sh. 238-239. (<https://www.serdarkale.com/konkordato>). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.; Akdeniz / Kayıhan, Konkordato Hukuku El Kitabı, sh. 142-144.

¹⁸⁸ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 137.

Kanun koyucu, sigortacının, konkordato ilan etmesi, ilgili sigorta dalına ilişkin ruhsatının iptal edilmesi veya sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması örneklerini verdikten sonra; *gibi hallerde* ifadesini kullanmak suretiyle sigorta ettirenin fesih hakkının bunlarla sınırlı olmadığını hükme bağlamıştır. Kısacası kanun hükmünde sayılan bu nedenler tadadı olarak sayılmıştır¹⁸⁹.

Konkordato, yukarıda da açıklandığı gibi, icra iflas hukuku ile ilgili bir kavram olup borçlunun, mahkeme denetiminde alacaklıları ile anlaşmasının ve alacaklarının yalnızca belirli bir oranını veya belli vadelerde ödemekle borçtan kurtulmasının yolunu açan hukuki bir imkândır ve aynı zamanda cebri bir anlaşmadır¹⁹⁰. Buna göre, kaydedilmiş alacaklıların ve alacakların yarısı veya kaydedilmiş olan alacaklıların dörtte birini ve alacakların üçte ikisini aşan bir çoğunluk tarafından kabul edilen konkordato projesi ticaret mahkemesince tasdik edilir¹⁹¹ ve alacaklılar için bağlayıcı hale gelir¹⁹². Konkordato sayesinde, alacaklılar alacaklarının belirli bir yüzdesinden vazgeçerken borçlu da, borçlarının konkordato projesi ile tasdik edilmiş olan kısmını ödeyerek borçlarının tamamından kurtulma imkanına sahip olur¹⁹³.

Kanun koyucu, bu gibi hallerde sigortacının, sözleşme ilişkisinin devamında sözleşmeden kaynaklı yükümlülüklerini yerine getirememesi ihtimalini göz önüne almış ve sigorta ettirene sözleşmeyi feshetme hakkı tanımıştır¹⁹⁴. Bu sebeple, buna ilişkin olarak TTK.'nın ilgili maddesi ile, mali durumu bozulmuş olan ve konkordato ilân eden veya sigortalıların hak ve menfaatlerini yeterli derecede koruyamadıkları için ruhsatları iptal edilen veya sözleşme yapma yetkileri kaldırılan şirketlerin bu durumlarının sigorta ettirenler bakımından haklı fesih nedeni sayılacağını öngörülmüştür¹⁹⁵.

Türk Ticaret Kanunu m. 1413'te öngörülen bu bir aylık süre hak düşürücü süre niteliğindedir¹⁹⁶. Bununla birlikte, bu bir aylık hak düşürücü sürenin sigorta ettirenin durumu öğrenme tarihinden itibaren başladığına da dikkat edilmelidir¹⁹⁷.

2.3.3.2.2. *Primin tek taraflı arttırılmasında sözleşmenin feshi*

Bazı sigorta sözleşmelerinde primin ayarlanacağına ilişkin bir şart (kloz) bulunur. Zira sözleşmenin devamında taraflar değişen koşullara göre primin ayarlanmasını öngörebilirler. Bu tür bir kloza dayanarak sigortacı primi *tek taraflı olarak*¹⁹⁸ arttırabilir. Bu durumda her ne kadar taraflar önceden bu duruma olanak sağlayan bir klozu

¹⁸⁹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 220.

¹⁹⁰ Bulur, İcra ve İflas Hukuku, sh. 197; Pekcanitez/ Atalay/ Sungurtekin Özkan/ Özekes, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, sh. 465.

¹⁹¹ Kuru, Baki, İcra ve İflas Hukuku, Ankara 2019, sh. 508.

¹⁹² Atalı, Murat / Ermenek, İbrahim / Erdoğan, Ersin, İcra ve İflas Hukuku, Ankara 2019, sh. 661.

¹⁹³ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 239.

¹⁹⁴ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 135-136.

¹⁹⁵ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 239; Bkz. TTK. m. 1413 Gerekçesi.

¹⁹⁶ Ünán, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, Cilt 1 Genel Hükümler, sh. 128; Günay, Sigorta Hukuku, sh. 136.

¹⁹⁷ Ünán, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, Cilt 1 Genel Hükümler, sh. 128.

¹⁹⁸ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 120.

sözleşmeye koymuş olsalar da, kanun koyucu sigorta ettirene durumun bildirilmesinden itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshetme hakkı tanımıştır¹⁹⁹.

Buna göre: “*Sigortacı, sigorta teminatının kapsamında değişiklik yapmadan, ayarlama şartına dayanarak primi yükseltirse, sigorta ettiren, sigortacının bildirimini aldığı tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir*” (TTK. m. 1414). Bu bir aylık süre hak düşürücü süre niteliğindedir²⁰⁰.

Madde gerekçesinde, uygulamada sigorta sözleşmelerinin kural olarak uzun dönemli veya en geç bir yıl için yapıldığına ve bu süre içinde, sigorta ettirenin prim miktarında meydana gelebilecek değişiklikleri karşılayamayacak bir hale düşebileceğine dayanılarak sigorta ettirene, sigortacının ayarlama şartına dayanarak primi tek taraflı olarak yükseltmesi halinde sözleşmeyi feshetme hakkı tanınmıştır²⁰¹.

2.3.3.2.3. Bölümsel (kısmi) fesih ve cayma

Türk Ticaret Kanunu m. 1415'te sigortacının sigorta sözleşmesini sözleşmenin bazı hükümleriyle sınırlı ve haklı olarak kısmen feshetmesi durumunda sigortacının geri kalan hükümlerle sözleşmeyi aynı koşullarla yapmayacağından durumdan anlaşılması halinde, sigortacının sözleşmenin tamamını feshedebileceği veya cayabileceği düzenlenmiş olup aynı düzenlemenin devamında bu gibi durumlarda sigorta ettirene de aynı haklar tanınmıştır²⁰².

Buna göre: “*Sigortacının sigorta sözleşmesini, bazı hükümlerine ilişkin olarak feshetmesi veya ondan cayması haklı sebeplere dayanıyorsa ve sigortacının sözleşmeyi geri kalan hükümlerle, aynı şartlarla yapmayacağı durumdan anlaşılıyorsa, sigortacı sözleşmenin tamamını feshedebilir veya ondan cayabilir. Sigortacı, sözleşmeyi kısmen feshetmiş veya ondan caymışsa, sigorta ettiren sözleşmenin tamamını feshedebilir veya ondan cayabilir*” (TTK. m. 1415).

Bu düzenleme, TBK. m. 27/2'de yer alan kesin hükümsüzlük başlıklı düzenlemenin tabiri caiz ise adeta TTK.'daki sirayeti niteliğindedir. TBK.'da yer alan ilgili düzenlemeye göre: “*Sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin geçerliliğini etkilemez. Ancak, bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, sözleşmenin tamamı kesin olarak hükümsüz olur*” (TBK. m. 27/2). TTK. m. 1415 uyarınca sigortacının sözleşmeden kısmen veya tamamen caymasını veya sözleşmeyi feshetmesini haklı gösterecek şartların varlığı halinde sigortacının sözleşmeyi geri kalan hükümlerle, aynı şartlarla yapmayacağından anlaşılması halinde sigortacının, sözleşmeden kısmen veya tamamen cayabileceği gibi sözleşmeyi kısmen veya tamamen feshedebileceği de kabul edilmiştir. Ancak menfaatler dengesinin korunması amacıyla, sigortacı için korunan bu menfaat sigorta ettiren için de

¹⁹⁹ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 136.

²⁰⁰ Ünan, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, Cilt 1 Genel Hükümler, sh. 131; Günay, Sigorta Hukuku, sh. 136.

²⁰¹ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 239; Bkz. TTK. m. 1414 Gerekçesi.

²⁰² Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 120-121; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 239-240.

korunmuştur. Bu nedenle, sigortacının, sözleşmeyi kısmi olarak sona erdirdiği durumlarla sınırlı olmak üzere sigorta ettirene de sözleşmeyi tamamen sona erdirmeye hakkı tanınmıştır²⁰³.

2.3.3.2.4. Sigorta ettirenin dönme hakkı

Bu hususa ilişkin şu şekilde bir düzenleme öngörülmüştür: “*Sigorta ettiren, sigortacının sorumluluğu başlamadan önce, kararlaştırılmış primin yarısını ödeyerek sözleşmeden cayabilir. Sözleşmeden kısmi cayma hâlinde, sigorta ettirenin ödemekle yükümlü olduğu prim, cayılan kısma ilişkin primin yarısıdır*” (TTK. m. 1430/3). Bu düzenlemeye göre, sigorta ettiren sigortacının sigorta sözleşmesinden doğan sorumluluğu başlamadan önce sözleşmeden tamamen veya kısmen cayabilir. Sigorta ettirenin bu ihtimalde sözleşmeden tamamen cayabilmesi için sözleşme ile kararlaştırılan primin yarısını ödemesi gerekecektir. Kısmen cayıldığında ise sigorta ettirenin ödeme borcu altında olduğu prim, cayılan kısma ilişkin primin yarısı olacaktır²⁰⁴. Sigorta ettirene, sigortacının sorumluluğu başlamadan önce tanınan bu cayma hakkı herhangi bir koşula bağlı olmayan keyfi bir haktır²⁰⁵.

Türk Ticaret Kanunu m. 1430/3’te yer alan düzenlemeye göre sigorta ettirene tanınan bu cayma hakkının kullanılabilmesi için sigortacının sorumluluğunun başlamamış olması şarttır. Bu durumda sigortacının sorumluluğunun ne zaman başlayacağı TTK. m. 1430/3’ün uygulanması bakımından önem arz etmektedir.

Sigorta ettiren, sigorta sözleşmesinin bir gereği olarak rizikonun sigortacı tarafından üstlenilmesi karşısında belirli bir ücret ödeme borcu altına girer. Sigortacılıkta bu ücrete “prim” adı verilir. Sigorta ettiren, sözleşme ile belirlenmiş olan bu primi ödemekle yükümlüdür. Sigortacının sorumluluğunun başlayabilmesi için de, TTK. m. 1421/1 uyarınca, taşıma sigortaları hariç olmak üzere primin tamamının veya anlaşmaya göre ilk taksidinin ödenmesi gereklidir²⁰⁶.

Bununla ilgili düzenleme şu şekildedir: “*Aksine sözleşme yoksa, sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksidinin ödenmesi ile başlar; kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda, sigortacı, sözleşmenin yapılmasıyla sorumlu olur*” (TTK. m. 1421/1). Bu düzenleme uyarınca, sigorta primi ödenmedikçe sigortacının rizikoyu üstlenme borcu başlamayacaktır. Bu nedenle sigorta sözleşmesinin geçerli bir şekilde kurulmasından sonra ancak henüz prim ödenmeden riziko gerçekleşirse meydana gelen zarardan sigortacı sorumlu tutulamaz. Bununla birlikte, TTK.’da yer alan bu düzenleme emredici nitelikte değildir. Bu nedenle taraflar, sözleşme ile prim borcunun ödenmesinden önce sigortacının sorumluluğunun başlayacağını da kararlaştırabilirler²⁰⁷.

Sigortacının sorumluluğun başlaması bakımından primin veya ilk taksidinin ödenmiş olması şartının dayandığı düşünce şudur: Sigortacının, sigorta sözleşmesinden doğan

²⁰³ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 240.

²⁰⁴ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 201.

²⁰⁵ Kaner, Sigorta Hukuku, sh. 62.

²⁰⁶ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 100.

²⁰⁷ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 108.

temel borcu olan²⁰⁸ rizikoyu üstlenme borcu, kural olarak karşı edim olan prim ödeme borcunun kısmen dahi olsa ifasından sonra başlar²⁰⁹.

Sonuç olarak, kural sigortacının sorumluluğunun, taşıma sigortaları hariç olmak üzere, primin tamamının veya ilk taksidinin ödenmesi ile başlaması olmasına karşılık, sigorta sözleşmesinin tarafları aralarında anlaşarak prim ödenmeden önce sigortacının sorumluluğunun başlayacağını kabul edebilirler. Sigorta poliçesinin özel şartlarında yer alan bu tür bir kayıt geçerli olacak ve uyuşmazlığın çözümünde dikkate alınacaktır²¹⁰. Bu halde TTK. m. 1430/3'ün uygulanması bakımından, sigortacının sorumluluğunun ne zaman başladığının belirlenmesinde de taraflarca kabul edilmiş bulunan bu özel şartın esas alınması gerekecektir²¹¹.

2.3.3.2.5. Sigortacının iflası

İflas, borçlarını kendiliğinden ifa etmeyen borçlunun, tüm malvarlığının bütün alacaklılar yararına (kollektif olarak) tasfiyesi sonucunu doğuran ve İİK.'da düzenlenmiş bulunan bir cebri icra yoludur²¹².

“Sigortacının iflası hâlinde sigorta sözleşmesi sona erer. Sigortacının iflasından önce ödenmeyen tazminatlar, özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, önce Sigortacılık Kanunu gereğince sigortacı tarafından ayrılması gereken teminatlardan, sonra iflas masasından karşılanır” (TTK. m. 1418/1).

Bu düzenlemeye göre, sigortacının iflas etmesi sigorta sözleşmesini başkaca bir işlem yapılmasına gerek kalmaksızın kendiliğinden sona erdirir²¹³. Kanun maddesinden, bu sona erme halinin geleceğe etkili olarak sonuç doğuracağı anlaşılmaktadır. Zira sigortacının iflas etmesinden önce muaccel olmuş tazminatların öncelikle sigortacı tarafından ayrılması gereken teminatlardan, daha sonra ise iflas masasından ödeneceği ifade edilmiştir²¹⁴. Yani sigortacının iflas etmesiyle sözleşmenin sona ermesi iflastan önce muaccel olmuş sigortacının sigorta tazminatı ödeme borcunu sona erdirmemektedir.

Sigorta sözleşmelerine ilişkin genel bir düzenleme niteliğindeki bu maddede yalnızca “tazminatlar” ifadesine yer verilmiş olması yalnızca zarar sigortalarını çağrıştırmaktadır. Oysa ki, bu düzenlemede kastedilen meblağ sigortalarını da kapsamına alan sigorta bedelidir. Dolayısıyla riziko sigortacının iflas etmesinden önce gerçekleşmiş ve sigorta bedeli ödeme borcu iflastan önce muaccel olmuş ise sigorta ettirenler, sigorta bedelini öncelikle sigortacının Sig. K. kapsamında ayırmak zorunda oldukları teminatlardan karşılayacaklardır. Sig. K. m. 17 ile öngörülen bu teminatlar aslında sigorta ettirenin en önemli garantisini oluşturur²¹⁵. Zira Sig. K. m. 17/6 hükmüne göre, *“teminatlar, sigortalıların tüm alacakları ödenmeden iflas veya tasfiye masasına dâhil edilemez,*

²⁰⁸ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 76.

²⁰⁹ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 239.

²¹⁰ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 105.

²¹¹ Yarg. 11. HD, T. 13.01.2003, E. 2002/7620, K. 2003/120 sayılı kararı.

²¹² Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 122.

²¹³ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 134-135.

²¹⁴ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 244-245.

²¹⁵ Arseven, Sigorta Hukuku, sh. 184; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 245.

hacolonumaz ve üzerlerine ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz konulamaz". Kısacası, sigortacının diğer alacaklılarının sigorta ettirenlere olan borçlar ödenmedikçe bu teminatlara başvuru imkânı yoktur. Bununla birlikte, sigorta ettiren alacaklılarını bu teminatlardan karşılayabildiği gibi aynı zamanda bu teminatlarda öncelik hakkına sahiptir²¹⁶.

Özetle, riziko sigortacının iflas etmesinden önce gerçekleşmiş ve sigorta bedeli ödeme borcu muaccel olmuş ise sigorta ettirenler, sigorta bedelini öncelikle sigortacının Sig. K. kapsamında ayırmak zorunda oldukları teminatlardan karşılayacaklardır²¹⁷. Sigorta ettirenler, sigorta bedelini bu teminatlardan karşılayamadıkları takdirde, karşılanamayan miktar iflas masasından karşılanacaktır²¹⁸.

Sigorta bedeli alacakları, imtiyazlı alacaklardır ve iflas masasına üçüncü sırada katılırlar²¹⁹. Bununla ilgili düzenlemeler şu şekildedir:

"Sigorta şirketinin iflası halinde sigortalılar, iflas masasına üçüncü sırada iştirak eder" (Sig. K. m. 10/4).

"Hak sahipleri iflas masasına İİK. m. 206/4'te düzenlenen üçüncü sırada (özel kanunlarında imtiyazlı olduğu belirtilen alacaklar.) katılır" (TTK. m. 1418/2).

"Teminatlı olup da rehinle karşılanmamış olan veya teminatsız bulunan alacaklar masa mallarının satış tutarından, aşağıdaki sıra ile verilmek üzere kaydolunur:

Üçüncü sıra: Özel kanunlarında imtiyazlı olduğu belirtilen alacaklar" (İİK. m. 206/4).

2.3.3.2.6. Sigortacının aczi veya hakkında yapılan takibin semeresiz kalması

Sigortacı aciz haline düşmüşse veya sigortacı hakkında yapılan icra takibi semeresiz kalmışsa bu durumda sigorta ettiren rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta teminatını alamama riskiyle karşılaşır. Kanun koyucu, bu durumda sigorta ettirene, sigortacıdan taahhüdün yerine getirileceğine dair teminat isteme ve bu teminatın bir hafta içinde verilmemesi halinde sigorta sözleşmesini feshetme hakkı tanımıştır²²⁰. Sigorta ettirenin sigortacıdan istediği bu teminat, sigortacının sigorta yükümlülüğünü yerine getirmesine ilişkin bir güvence niteliğindedir²²¹. Buna göre: *" Sigorta ettiren, aciz hâline düşen veya hakkında yapılan takip semeresiz kalan sigortacıdan, taahhüdünün yerine getirileceğine ilişkin teminat isteyebilir. Bu istemden itibaren bir hafta içinde teminat verilmemiş ise sigorta ettiren sözleşmeyi feshedebilir"* (TTK. m. 1417/1).

Burada dikkat edilmesi nokta TTK. m. 1417'nin uygulanması bakımından sigortacının aczinin onun iflasını içermediğidir. Zira sigortacının iflası TTK. m. 1418'de özel olarak hükme bağlanmıştır ve yukarıda da sigortacının iflasının sigorta sözleşmesine etkisi başlığı altında bu hususa ayrıca yer verilmiştir.

²¹⁶ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 245.

²¹⁷ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 245.

²¹⁸ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 122.

²¹⁹ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 122.

²²⁰ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 137.

²²¹ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 121.

Türk Ticaret Kanunu m. 1417'ye paralel bir düzenleme TBK.'nın genel hükümlerinde de yer almaktadır²²². Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde borçlunun ifa güçsüzlüğü halini düzenleyen TBK. m. 98'e göre: "*Karşılıklı borç yükleyen bir sözleşmede, taraflardan birinin borcunu ifada güçsüzlüğe düşmesi ve özellikle iflas etmesi ya da hakkındaki haciz işleminin sonuçsuz kalması sebebiyle diğer tarafın hakkı tehlikeye düşerse bu taraf, karşı edimin ifası güvence altına alınıncaya kadar kendi ediminin ifasından kaçınabilir. Hakkı tehlikeye düşen taraf, ayrıca uygun bir sürede istediği güvence verilmezse sözleşmeden dönebilir*".

Son olarak eklemekte yarar vardır ki TTK. m. 1417'de yer alan bu düzenleme nispi emredici niteliktedir. Şöyle ki: "... 1417. ... maddeler ... hükümleri, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır"²²² (TTK. m. 1452/3).

2.3.3.2.7. Sigortacının konkordato ilan etmesinin sözleşmeye etkisi

Sigortacının konkordato ilan etmesi TTK. m. 1413/1'de tadadi olarak sayılan olağanüstü durumlardan biridir. Sigortacının konkordato ilan etmesi halinde sigorta ettirenin fesih hakkı, yukarıda "Sigorta Ettirenin Fesih Hakkı" başlığının altında yer alan "Olağanüstü Durumlarda Sözleşmenin Feshi" başlığında diğer olağanüstü durumlarla beraber ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu sebeple bu başlıkta sigortacının konkordato ilan etmesi haline ilişkin olan olağanüstü durumlarda fesih başlıklı TTK. m. 1413'ün tekrarlanması ile yetinilecektir. Bu anlamda, sigortacının konkordato ilan etmesi haline ilişkin olarak düzenleme şu şekildedir:

"(1) Sigortacının, konkordato ilan etmesi, ilgili sigorta dalına ilişkin ruhsatının iptâl edilmesi veya sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması gibi hâllerde; sigorta ettiren, bu olguları öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde sigorta sözleşmesini feshedebilir.

(2) Primlerin tamamını ödememişken sigorta ettiren konkordato ilan etmişse, sigortacı, bunu öğrendiği tarihten itibaren, bir aylık bildirim süresine uyarak, sigorta sözleşmesini feshedebilir.

(3) Zorunlu sigortalar ile prim ödemesinden muaf hâle gelmiş can sigortalarına ikinci fıkra uygulanmaz" (TTK. m. 1413/1).

2.3.4. Sigorta sözleşmesinin cayma (dönme) ile sona ermesi

2.3.4.1. Genel olarak

Sözleşmeden dönme de fesih gibi, bozucu yenilik doğuran bir hak niteliğinde olup varması gerekli irade beyanı ile kullanılır. Buna karşılık, fesih sürekli sözleşme ilişkisinin sonuçlarını geleceğe etkili olacak şekilde sona erdirirken sözleşmeden dönme, kural olarak sözleşme ilişkisini sonuçları geçmişe etkili olacak şekilde sona erdirir. Buna göre fesih ve sözleşmeden dönme arasındaki diğer bir fark feshin sürekli sözleşmelerde söz konusu olmasıdır. Bu konuda ilgili düzenleme şu şekilde olup bu düzenleme sigorta sözleşmelerinde de uygulama alanı bulacaktır: "*Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu, kural olarak dönme hakkının yerine fesih hakkını kullanır*" (TBK. m. 138/1, son cümle).

²²² Kayhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 242.

Buna göre, kısmen ifa edilen ve sürekli bir borç ilişkisi doğuran bir sözleşmeden dönme söz konusu olduğunda sözleşmenin ifa edilen kısmının tasfiyesi mümkün değildir. Bu sebeple sözleşme ilişkisinin sürekli nitelikte olmadığı yani sözleşmenin ani edimli olduğu hallerde sözleşmeden dönme söz konusu olacaktır ve sözleşmeden dönme geçmişe etkili olarak sonuç doğuracaktır²²³.

Asli edimin zamana yayılarak ifa edilmesinin kararlaştırıldığı sözleşmeler sürekli edimli sözleşmeler olarak nitelendirilmektedir²²⁴. Sigorta sözleşmesi de sürekli bir sözleşme olduğundan, ifa aşamasına geçildikten sonra sözleşmeden dönülmesi halinde, her ne kadar ödenen primin geri verilmesi mümkün ise de sigortacının rizikoyu üstlenme borcunun tasfiyesi mümkün olmayacaktır. Kısacası, sözleşmeden dönme, kural olarak ani edimli sözleşmelerde söz konusu olacağından bu durumda, sigorta sözleşmesi gibi sürekli sözleşmelerde kural olarak fesih söz konusu olurken istisnai hallerde edimin ifası aşamasına geçilmeden önce, edim yükümünden kurtarıcı bir etki ile cayma da söz konusu olabilmektedir²²⁵.

Türk Ticaret Kanunu'nda fesih ve cayma üst başlığı altında yer alan TTK. m. 1413 ve TTK. m. 1414'te yalnızca fesih kavramına yer verilmişken; TTK. m. 1415'te fesih ve cayma kavramlarına birlikte yer verilmiştir. "Cayma" kavramının aynı maddede fesih kavramı ile beraber düzenlenmiş olması göz önünde bulundurulursa madde metninde geçen fesih kavramını, sözleşmeyi geleceğe etkili olarak sonuç doğuracak şekilde sona erdiren bozucu yenilik doğuran hak ya da işlem olarak tanımlarken cayma kavramını ise sözleşmenin geçmişe etkili olarak sonuç doğuracak şekilde sona erdirilmesi olarak tanımlamak yerinde olacaktır. Özet olarak, sürekli ve karşılıklı borç ilişkisi doğuran sigorta sözleşmesinin taraflarının, sigorta sözleşmesinin ifa aşamasına geçilmiş ise fesih; henüz ifa aşamasına henüz geçilmemiş ise "cayma" hakkını kullanacağı, dolayısıyla bu maddede geçen "cayma" ile "sözleşmeden dönme" hakkının ifade edildiği söylenebilir²²⁶.

Bütün bu hususlara isnaden sigorta sözleşmesinde ifa aşamasına geçilme zamanının açıklanmasında fayda vardır. TTK. m. 1421/1 uyarınca sigortacının sorumluluğu ise taşıma sigortası hariç olmak üzere aksine sözleşme yoksa primin tamamının veya ilk taksidinin ödenmesiyle başlar²²⁷. İlgili düzenleme şu şekildedir: "*Aksine sözleşme yoksa, sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksidinin ödenmesi ile başlar; kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda, sigortacı, sözleşmenin yapılmasıyla sorumlu olur*" (TTK. m. 1421/1).

Kısacası TTK. m. 1421/1 uyarınca, sigorta primi ödenmedikçe sigortacının rizikoyu üstlenme borcu başlamayacaktır. Bu nedenle sigorta sözleşmesinin geçerli bir şekilde kurulmasından sonra henüz prim ödenmeden riziko gerçekleşirse meydana gelen zarardan sigortacı sorumlu tutulamaz. TTK.'nın bu düzenlemesi mutlak emredici nitelikte değildir. Bu nedenle taraflar, sözleşme serbestisi prensibi gereğince sözleşme

²²³ Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, sh. 1409 vd..

²²⁴ Antalya, Osman Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt: V/1,3, Ankara 2019, sh. 601.

²²⁵ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 224.

²²⁶ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 222.

²²⁷ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 81.

ile prim borcu ödenmeden önce sigortacının sorumluluğunun başlayacağını da kararlaştırabilirler²²⁸. Ancak bu borcun ilk primin ödendiği anda değil de daha sonraki bir tarihte başlayacağı kararlaştırılmaz. Zira bu kural nispi yani yarı emredici niteliktedir²²⁹.

Bununla birlikte prim borcunun taksitle ödeneceği kararlaştırılmışsa bu halde prim borcunun ifa edilmemesinin sigortacının rizikoyu üstlenme borcuna etkisi sadece ilk taksitin ödenmesine ilişkin olarak ortaya çıkar. İlk taksit ödenmişse bundan sonraki taksitlerde gecikme olsa dahi sigortacının rizikoyu üstlenme borcu devam edecektir²³⁰.

Sigorta ettirenin prim ödeme borcunu düzenleyen TTK. m. 1430 da yukarıda bahsedilmiş olan hususu destekler niteliktedir. Zira ilgili maddede sigorta ettirenin cayma hakkı, sigorta priminin yarısının ödenmesi şartına bağlanmıştır. Şöyle ki: “*Sigorta ettiren, sigortacının sorumluluğu başlamadan önce, kararlaştırılmış primin yarısını ödeyerek sözleşmeden cayabilir. Sözleşmeden kısmi cayma hâlinde, sigorta ettirenin ödemekle yükümlü olduğu prim, cayılan kısma ilişkin primin yarısıdır*” (TTK. m. 1430/3). TTK. m. 1430/3 hükmünde yer alan “cayma” kavramı ile kastedilen “sözleşmeden dönme”dir²³¹. Zira ilgili hükümde, sigortacının sorumluluğu başlamadan yani henüz ifa aşamasına geçilmeden primin yarısının ödenmesi şartıyla sigorta ettirenin sözleşmeden cayabileceği düzenlenmiştir ve sigorta ettirenin bu cayma hakkını kullanabilmesi sigortacının sorumluluğunun başlamamış olması şartına bağlanmıştır. Sigortacının sorumluluğunun başlamamış olması ise sigorta sözleşmesinin henüz ifa aşamasına geçilmemiş olduğu anlamına gelmektedir. Yani aslında sigorta sözleşmelerinde sözleşmeden dönme (cayma), ifa aşamasına henüz geçilmemiş olmasına bağlanmıştır.

Sigorta ettirenin prim ödemede temerrüde düşmesini düzenleyen TTK. m. 1434/2 de yukarıda bahsedilmiş olan hususu destekleyen diğer bir maddedir. Bu maddeye göre “*İlk taksidi veya tamamı bir defada ödenmesi gereken prim, zamanında ödenmemişse, sigortacı, ödeme yapılmadığı sürece, sözleşmeden üç ay içinde cayabilir. Bu süre, vadeden başlar. Prim alacağıın, muacceliyet gününden itibaren üç ay içinde dava veya takip yoluyla istenmemiş olması hâlinde, sözleşmeden cayılmış olunur*”. Bu maddede de sözleşmenin ifası aşamasına geçilmediğinden “cayma” kavramına yer verilmiştir. Bu anlamda TTK. m. 1434/2’de yer alan “cayma” kavramının da sözleşmeden dönme olarak nitelendirilmesi mümkündür. Sigortacının sorumluluğunun ilk prim ödenmesinden önce başladığı istisnai hallerde, sözleşmeden dönme yerine sözleşmeyi feshetme hakkı kullanılır²³².

Tacir olmanın hükümleri başlıklı TTK. m. 18/3’de de “... sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar ...” ifadesi ile sözleşmeden dönme ve sözleşmenin feshi kavramlarına aynı düzenleme içerisinde birlikte yer verilmiştir. Bu anlamda kanun koyucunun, sözleşmeden dönme (cayma) kavramının hukuki niteliğinin fesih

²²⁸ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 108.

²²⁹ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 173.

²³⁰ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 246.

²³¹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 222-223.

²³² Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 222 vd..

kavramlarının hukuki niteliğinden farklı olduğunu kabul ettiği varsayımı isabetlidir. Aksi takdirde fesih ve sözleşmeden dönme (cayma) kavramlarının aynı cümle içerisinde beraber yer almaları gereksiz kelime kullanıldığının kabulünü gerektirecektir²³³.

Buna karşılık, doktrinde, fesih veya caymanın, kanunda aksine hüküm olmadıkça, fesih veya cayma beyanının kullanıldığı andan itibaren, geleceğe etkili olarak hüküm doğuracağını savunan yazarlar da mevcuttur²³⁴.

2.3.4.2. Sigorta ettirenin beyan yükümlülüklerine aykırı davranması durumunda sigortacıya tanınan cayma hakkı

Sigorta sözleşmeleri bakımından hükme bağlanan “cayma hakkı” geçmişe etkili olarak sonuç doğuran ve sigorta sözleşmesi bakımında özel şartlara, şekle ve süreye tabi tutulan özel nitelikte bir sözleşmeden dönme hakkıdır ve bu hak yalnızca kanunda öngörülen koşullara uyularak kullanılabilir. Bununla birlikte, ifa aşamasına geçilmiş bir sigorta sözleşmesi söz konusu ise bu halde sigorta sözleşmesinin sürekli niteliğinden dolayı sözleşmenin ifa edilen kısmının tasfiyesi mümkün olmayacağından geçmişe etkili olarak sonuç doğuran sözleşmeden cayma hakkı yerini geleceğe etkili olarak sonuç doğuran sözleşmeyi feshetme hakkına bırakacaktır²³⁵. Zira “Caymanın Hükümleri” başlıklı TTK. m. 1441 de bu hususu destekler niteliktedir. Zira cayma halinde sözleşme ilişkisi geçmişe etkili olacak şekilde ortadan kaldırıldığından sigortacı kural olarak rizikoyu taşıdığı süreye ait primlere hak kazanamayacaktır meğerki sigorta ettiren kasıtlı olarak beyan yükümlülüğüne aykırı davranışın. İlgili madde şu şekildedir: “*Cayma hâlinde, sigorta ettiren kasıtlı ise, sigortacı rizikoyu taşıdığı süreye ait primlere hak kazanır*” (TTK. m. 1441).

Yenilik doğuran bir hak olan cayma hakkının kullanılabilmesi için sigortacının sigorta ettirene varması gerekli bir irade beyanında bulunması gereklidir. Bu hakkın kullanılmasıyla beraber sigorta sözleşmesi geçmişe etkili olarak ortadan kalkar²³⁶. Bununla ilgili düzenleme olan “Caymanın Şekli ve Süresi” başlıklı TTK. m. 1440 şu şekildedir: “*Caymanın, sigorta ettirene bir beyanla yöneltilmesi şarttır. Cayma, on beş gün içinde sigorta ettirene bildirilir. Bu süre sigortacının, bildirim yükümlülüğünün ihlal edilmiş olduğunu öğrendiği tarihten itibaren başlar*”.

Sigorta ettirenin sözleşme öncesindeki ve sözleşme esnasındaki beyan yükümlülüklerine aykırı davranması durumunda riziko henüz gerçekleşmemişse bu halde sigortacıya sözleşmeden cayma hakkı tanınmıştır. Buna göre:

“Sigortacı için önemli olan bir husus bildirilmemiş veya yanlış bildirilmiş olduğu takdirde, sigortacı 1440. maddede belirtilen süre içinde sözleşmeden cayabilir veya prim farkı isteyebilir. İstenilen prim farkının on gün içinde kabul edilmemesi hâlinde, sözleşmeden cayılmış kabul olunur. Önemli olan bir hususun sigorta ettirenin kusuru

²³³ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 225-226.

²³⁴ Kaner, Sigorta Hukuku, sh. 62.

²³⁵ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 226.

²³⁶ Kayhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 203.

sonucu öğrenilememiş olması veya sigorta ettiren tarafından önemli sayılmaması durumu değiştirmez” (TTK. m. 1439/1).

Kısacası, sigorta ettirenin sözleşme öncesindeki ve sözleşme esnasındaki beyan yükümlülüklerine aykırı davrandığı rizikonun gerçekleşmesinden önce öğrenilmişse sigortacıya iki seçimlik hak tanınmıştır: Sigortacı bildirim yükümlülüğünün ihlal edilmiş olduğunu öğrendiği tarihten itibaren on beş gün içinde sigorta ettirene yapacağı bir bildirimle sözleşmeden cayabilir veya prim farkı isteyerek sözleşmeyi ayakta tutabilir. Sigortacı, sözleşmeyi sona erdirmek yerine prim farkı isteyerek sözleşmeyi ayakta tutmayı tercih ettiği takdirde prim farkı talebi on gün içinde sigorta ettiren tarafından kabul edilmezse sözleşmeden cayıldığı kabul edilir. Kanunda bu on günlük sürenin hangi andan itibaren işlemeye başlayacağı hususunda bir düzenleme getirilmemiştir. Bu sebeple, bu on günlük sürenin prim farkı talebinin sigorta ettirene ulaştığı andan itibaren başlayacağının kabulü gerekir²³⁷.

İlgili maddeye dayanarak sözleşmeden cayma hakkını kullanmak isteyen sigortacı, TTK. m. 1440/2 uyarınca, beyan yükümlülüğünün ihlal edildiğini öğrendiği tarihten itibaren on beş gün içinde bu hakkını kullanmalıdır. Bu on beş günlük süre hukuki niteliği itibari ile hak düşürücü süre niteliğindedir ve bu sürenin geçip geçmediğini mahkeme tarafından kendiliğinden (re’sen) dikkate alınacaktır²³⁸. Bu on beş günlük süre sigortacının, bildirim yükümlülüğünün ihlal edilmiş olduğunu öğrendiği tarihten itibaren başlayacaktır²³⁹.

Kural olarak, sigortacının cayma hakkını kullanması herhangi bir şekil şartına bağlı değildir. Bu sebeple, TTK. m. 1439/1 uyarınca yapılacak olan cayma ihbarının sözlü olarak da yapılabilmesi mümkündür²⁴⁰. Ancak bu cayma ihbarının yazılı yapılması ispat açısından kolaylık sağlar. Bununla birlikte, sigorta ettiren kimse tacir sıfatına sahip ise, sigortacının sigorta sözleşmesinden cayma amacıyla yapacağı ihbarın TTK. m. 18/3 uyarınca noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılması gerekir. Ancak bu düzenleme artık geçerlik şartı olarak görülmediği için sigortacının sözleşmeden caydığını başka şekilde ispatlaması da pekâlâ mümkündür²⁴¹.

Bu düzenlemenin uygulanmasında sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün ihlalinde kusurunun olup olmaması önem taşımamaktadır. Bu sebeple ilgili düzenleme öğretide, sigortacının kendisine tanınan cayma ve prim farkı isteme haklarından birini

²³⁷ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 212-213.

²³⁸ “...Sigorta ettirenin sözleşme kurulması sırasında gerçeğe aykırı bildirimde bulunmuş olması hâlinde, sigortacının gerçeği öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde cayma hakkını kullanması gerekir. Sigortacının cayma hakkını, durumu öğrenmesinden itibaren en geç bir ay içinde kullanması gerekir”. YHGK. T. 13.3.2002, E. 2002/11-130, K. 2002/174 sayılı kararı. www.kazanci.com.tr. Erişim tarihi: 10 Nisan 2020.

²³⁹ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 212-213.

²⁴⁰ Öztan, Sigorta Akdinin İn’ikadında İhbar Mükellefiyeti, Ankara 1996, sh. 122; Franko, Sigorta Ettirenin Mukavele Yapılırken İhbar Mükellefiyeti, Ankara 1997, sh. 328; Taşyürek, Kasko Sigortası, sh. 84.

²⁴¹ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 213.

kullanırken sigorta ettirenin çok aleyhinde sonuç doğuracak olanı tercih etmemesi gerektiği aksi halde menfaatler dengesinin sigorta ettiren aleyhinde bozulacağı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Bu haklı eleştiriye göre sigorta ettirenin kusurunun bulunmadığı hallerde sigortacının sözleşmeden cayması yerine prim farkı isteyerek sözleşmeyi ayakta tutması sigorta tüketicilerini daha çok koruyan bir düzenleme olabilirdi²⁴².

Son olarak TTK. m. 1439/1 uyarınca cayma hakkının kullanılmasına ilişkin olarak şu husustan da bahsetmekte fayda vardır ki, yukarıda da bahsedildiği gibi, cayma hâlinde, sigorta ettirenin bu beyan yükümlüğüne aykırı davranması kasıtlı ise sigortacı, TTK. m. 1441 uyarınca, rizikoyu taşıdığı süreye ait primlere hak kazanır. Bununla birlikte, “Cayma Hakkının Düşmesi” başlıklı TTK. m. 1442 uyarınca, aşağıdaki hallerde sigortacı cayma hakkını kullanamaz:

- Cayma hakkının kullanılmasından açıkça veya örtülü olarak vazgeçilmişse.
- Caymaya yol açan ihlale sigortacı sebebiyet vermişse.
- Sigortacı, sorularından bazıları cevapsız bırakıldığı hâlde sözleşmeyi yapmışsa²⁴³.

Hayat sigortalarında ise sözleşmenin yapılması sırasındaki beyan yükümlülüğünün ihlal edilmesinin yaptırımına ilişkin olarak yukarıda bahsedilen düzenlemeden farklı bir düzenleme benimsenmiştir. Buna göre: “*Sigortacı, yenilemeler de dâhil olmak üzere, sözleşmenin yapılmasından itibaren beş yıl geçmişse, sigorta ettirenin sözleşmenin yapılması sırasında beyan yükümlülüğünü ihlal etmiş olması nedeniyle sözleşmeden cayamaz, sadece prim farkı isteyebilir; meğerki, beyan yükümlülüğü kasıtlı bir şekilde ihlal edilmiş olsun. Sigorta ettiren, prim farkını ödemeyi kabul etmezse sigortacı, riziko gerçekleştiğinde ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta bedelini öder. Ancak, risk artışı beyan yükümlülüğünün ihlali nedeniyle sigortacının teknik esaslarına göre saptanan sınırlarının dışında kalmışsa, sigortacı sözleşmeden cayabilir. Yenilenen sözleşmelerde bu süre, ilk sözleşmenin yapıldığı tarihten başlar*” (TTK. m. 1448). Görüldüğü üzere hayat sigortaları söz konusu olduğunda sigortacının sahip olduğu haklar sözleşme öncesi beyan yükümlülüğünün ihlalini düzenleyen 1439. maddeye göre daha sınırlıdır²⁴⁴.

Sigorta sözleşmelerinde sigortacıya cayma hakkı hallerden bir diğeri de TTK. m. 1434/2 ile düzenlenmiştir. Buna göre: “*Sigorta priminin tamamının, taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksidin, sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir. Karada ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda sigorta primi, poliçe henüz düzenlenmemiş olsa bile, sözleşmenin yapıldığı anda ödenir*” (TTK. m. 1431/1). Bu düzenlemenin amacına uygun olarak, TTK. m. 1434/1’de ayrıca düzenlendiği gibi, TTK. m. 1431’e uygun olarak istenilen sigorta primini ödemeyen

²⁴² Kender, Sigorta Hukuku, sh. 266.

²⁴³ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 213.

²⁴⁴ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 216.

sigorta ettiren temerrüde düşmüş olur²⁴⁵. *İlk taksidi veya tamamı bir defada ödenmesi gereken prim, zamanında ödenmemişse, sigortacı, ödeme yapılmadığı sürece, sözleşmeden üç ay içinde cayabilir. Bu süre, vadeden başlar. Prim alacağıının, muacceliyet gününden itibaren üç ay içinde dava veya takip yoluyla istenmemiş olması hâlinde, sözleşmeden cayılmış olunur* (TTK. m. 1434/2). Kanun koyucu bu düzenleme ile, sigorta ettirenin tamamı bir defada ödenmesi gereken primin tamamının ya da primin taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksitin ödenmemesi nedeniyle temerrüdü halinde sigortacının kendi sorumluluğu henüz başlamadığı için prim tahsili ile uğraşmayabileceğini öngörerek bu konuda sigortacıya sözleşmeden üç ay içinde cayma imkânı sağlamıştır²⁴⁶.

Bununla birlikte ilgili düzenlemeye göre sigortacı temerrüt anından itibaren üç ay içinde cayma hakkına sahip olduğu gibi bu üç aylık süre içinde cayma hakkını kullanmasa dahi üç ayın sonunda sözleşmeden cayılmış olur yani sözleşme geçmişe etkili olarak kendiliğinden sona erer. Ancak bu sonucun doğabilmesi için sigortacının alacağını dava ve takip yoluyla istememiş olması gerekir. Dolayısıyla prim ödenmemiş ve sigortacı da bu konuda sessiz kalmışsa sözleşme kendiliğinden sona erecektir²⁴⁷.

2.3.4.3. Sigorta ettirene tanınan cayma hakkı

Sigorta ettirenin prim ödeme borcunu düzenleyen TTK. m. 1430 ile sigorta ettirenin cayma hakkı, sigorta priminin yarısının ödenmesi şartına bağlanmıştır. Buna göre:

“(1) Sigorta ettiren, sözleşmeyle kararlaştırılan primi ödemekle yükümlüdür. Aksine sözleşme yoksa sigorta primi peşin ödenir. Özel kanunlardaki hükümler saklıdır.

(2) Sigorta primi nakden ödenir. İlk taksidin nakden ödenmesi şartıyla, sonraki primler için kambiyo senedi verilebilir; bu hâlde, ödeme kambiyo senedinin tahsili ile gerçekleşir.

(3) Sigorta ettiren, sigortacının sorumluluğu başlamadan önce, kararlaştırılmış primin yarısını ödeyerek sözleşmeden cayabilir. Sözleşmeden kısmi cayma hâlinde, sigorta ettirenin ödemekle yükümlü olduğu prim, cayılan kısma ilişkin primin yarısıdır”.

Türk Ticaret Kanunu m. 1430 hükmünde yer alan “cayma” kavramı ile kastedilen evvelden başka vesile ile de işaret ettiğimiz gibi “sözleşmeden dönme”dir²⁴⁸. Zira ilgili hükümde, sigortacının sorumluluğu başlamadan yani henüz ifa aşamasına geçilmeden primin yarısının ödenmesi şartıyla sigorta ettirenin sözleşmeden cayabileceği düzenlenmiştir ve sigorta ettirenin bu cayma hakkını kullanabilmesi sigortacının sorumluluğunun başlamamış olması şartına bağlanmıştır. Sigortacının sorumluluğunun başlamamış olması ise sigorta sözleşmesinin henüz ifa aşamasına geçilmemiş olduğu anlamına gelmektedir. Yani aslında sigorta sözleşmelerinde sözleşmeden dönme (cayma), ifa aşamasına henüz geçilmemiş olmasına bağlanmıştır.

²⁴⁵ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 219.

²⁴⁶ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 202.

²⁴⁷ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 203.

²⁴⁸ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 222-223.

Bununla birlikte, TTK. m. 1452/3 uyarınca, sigorta ettirenin cayma hakkını düzenleyen TTK. m. 1430/3'te yer alan düzenleme nispi emredici nitelikte olup sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine olacak şekilde sözleşme ile değiştirilemez eğer ki değiştirilirse sözleşmede yer alan buna ilişkin şart geçersiz olur ve TTK. hükümleri uygulanır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DAR ANLAMDA BORCUN SONA ERMESİ VE SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE ZAMANAŞIMI

3.1. Genel Olarak Dar Anlamda Borcun Sona Ermesi

Sigorta sözleşmesinde sigortacının borcu, riziko gerçekleştiğinde, sigorta tazminatı veya bedelini ödemektir. Sigorta ettirenin borcu ise, sigorta primini ödemektir. Sigortacı ve sigorta ettirenin bu borçları, şahsi borç niteliğindedir ve dar anlamda borç olarak ifade edilmektedir²⁴⁹.

Borçlar hukuku kurallarına göre dar anlamda borcu sona erdiren sebepler; borcun yenilenmesi, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, ibra, takas, sonraki kusursuz ifa imkânsızlığı ve zamanaşımıdır²⁵⁰. Bu sebeplerden biri olan zamanaşımı aşağıda sigorta sözleşmeleri kapsamında detaylı olarak incelenecektir.

3.2. Zamanaşımı

3.2.1. Genel olarak

Zamanaşımı, aslında borcu gerçek anlamda sona erdiren bir sebep değildir. Zamanaşımına, alacak hakkını zayıflatan bir etki tanınmıştır. Belirli bir zamanın geçmesi borcu doğrudan doğruya sona erdirmez, borcu kısmen sona erdirir. Bu anlamda, belirli bir zaman geçmesi sonucunda alacaklı, borçlu istemediği takdirde alacağı dava yoluyla takip ve tahsil etme imkânını kaybeder. Alacaklı, alacağını dava yoluyla takip eder ve borçlu zamanaşımı def'ini ileri sürerse alacaklının açmış olduğu dava reddedilir. Yani, zamanaşımı, borçluya sadece bir def'i hakkı verir. Bu sebeple, zamanaşımının borç ilişkisini değil, yalnız borcu yani alacağı etkilediğini söylemek mümkündür. Zira zamanaşımı alacağın varlığını değil, borçlu zamanaşımı def'ini ileri sürdüğü takdirde alacağın dava edilebilirliğini ortadan kaldırır²⁵¹.

Zamanaşımının hukuki niteliği itibariyle bir def'i²⁵² olduğunu açıkladıktan sonra hak düşürücü süre ile zamanaşımının farkını açıklamakta yarar vardır. “Zamanaşımı ileri sürülmedikçe, hâkim bunu kendiliğinden göz önüne alamaz” (TBK. m. 161). Zamanaşımının söz konusu olduğu hallerde TBK. m. 161 uyarınca hakim bu hususu kendiliğinden (re'sen) göz önünde bulunduramaz. Buna karşılık hak düşürücü süreyi hâkim kendiliğinden (re'sen) göz önünde bulundurabilir. Zira hak düşürücü sürenin geçmesiyle talep edilen hak ortadan kalkmaktadır. Talep edilen hakkın ortadan kalktığı ileri sürülmesi ise bir olaydır ve taraflar ileri sürmese bile hâkim tarafından bu olay kendiliğinden dikkate alınacaktır. Bu anlamda hak düşürücü sürenin geçtiğinin ileri sürülmesi, hukuki niteliği itibariyle bir itirazdır. Bununla birlikte, zamanaşımı kural olarak alacak haklarında söz konusu olmakla birlikte zamanaşımı süreleri hakkında zamanaşımını durduran ve kesen sebeplere ilişkin hükümler uygulanır. Buna karşılık hak

²⁴⁹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 227.

²⁵⁰ Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, sh. 1263.

²⁵¹ Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, sh. 1281-1282.

²⁵² Günay, Sigorta Hukuku, sh. 138.

düşürücü süre, borç ilişkileriyle benzeri ilişkilerde ve yenilik doğuran haklarda etkili olup hak düşürücü süreler söz konusu olduğunda zamanaşımı durduran ve kesen sebepler uygulanmaz²⁵³.

Zamanaşımı def'inin ileri sürülebilmesi için zamanaşımına tabi bir alacak bulunması ve Kanun ile öngörülmüş bulunan zamanaşımı süresinin geçmiş olması gerekir²⁵⁴. Zamanaşımı süresi, alacağın muaccel olması ile başlar ve kanunun öngördüğü zamanaşımı süresi içerisinde talep edilmeyen alacak hakkı eksik borç haline gelir²⁵⁵.

Türk Borçlar Kanunu m. 146 ile genel bir zamanaşımı belirlenmiştir. Buna göre: *“Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir”* (TBK. m. 146). TBK. m. 147’de ise hangi alacakların TBK. m. 146 ile belirlenen genel zamanaşımı süresinin istisnasını teşkil ederek beş yıllık zamanaşımına tabi olacağı düzenlenmiştir. TBK. m. 148 ile de, TBK. m. 146 ve TBK. m. 147 ile belirlenmiş olan zamanaşımı sürelerinin sözleşme ile değiştirilmesi yasaklanmıştır. İlgili düzenleme şu şekildedir:

“Bu ayırımında belirlenen zamanaşımı süreleri, sözleşmeyle değiştirilemez” (TBK. m. 148). Bu düzenleme ile on yıllık genel zamanaşımı süresinin ve aynı ayırımında belirlenmiş bulunan beş yıllık zamanaşımı süresinin sözleşme ile değiştirilmesi yasaklanmıştır. Buna göre bu süreler sözleşme ile uzatılamayacağı gibi kısaltılamazlar da²⁵⁶. Zamanaşımı sürelerinin sözleşme ile değiştirilmesini yasaklayan bu hüküm niteliği itibariyle emredici bir hükümdür²⁵⁷.

3.2.2. Zamanaşımı süreleri

Sigorta sözleşmesine dayanarak talepte bulunabilecek alacaklıların, sigorta sözleşmesinin tarafları ile sigortalı, lehtar ve sorumluluk sigortalarında zarar gören üçüncü kişilerin sigorta sözleşmesinden doğan bütün alacakları zamanaşımına tabi tutulmuş²⁵⁸ ve TTK. ile sigorta sözleşmesine dayanan alacak talepleri hakkında TBK.’da yer alan düzenlemelerden ayrılarak birtakım özel zamanaşımı süreleri öngörülmüştür. Bu süreler aşağıda detaylı olarak incelenecektir.

Sigorta sözleşmelerine dayanan taleplere ilişkin zamanaşımı süresi TTK. m. 1420 ile genel olarak düzenlenmiştir. Bu anlamda ilgili kanun hükmünün kural olarak tüm sigorta çeşitlerine uygulanması gerekir. Ancak TTK. m. 1420/1 ile sorumluluk sigortalarına ilişkin olarak zamanaşımını düzenleyen TTK. m. 1482 hükmü, TTK. m. 1420/2 ile de diğer kanunlardaki hükümler (örneğin KTK. m. 109) saklı tutulmuştur²⁵⁹ ²⁶⁰. Buna göre sigorta sözleşmelerinden doğan istemlere ilişkin genel zamanaşımı süresini düzenleyen madde şu şekildedir:

²⁵³ Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, sh. 1281-1282.

²⁵⁴ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 228.

²⁵⁵ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 138.

²⁵⁶ Yıldırım, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, sh. 325.

²⁵⁷ Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, sh. 1287.

²⁵⁸ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 229.

²⁵⁹ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 139.

²⁶⁰ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 245.

“(1) Sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak iki yıl ve 1482. madde hükmü saklı kalmak üzere, sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemler her hâlde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

(2) Diğer kanunlardaki hükümler saklıdır” (TTK. m. 1420).

Bu düzenleme ile sigorta sözleşmelerinden doğan bütün istemler temel olarak iki yıllık bir zamanaşımı süresine bağlanmıştır. Aynı düzenlemenin devamında ise *mal sigortası* sözleşmelerinden doğan sigorta tazminatına yönelik istemler ve *can sigortası* sözleşmelerinden doğan sigorta bedeline yönelik istemlerin her halde rizikonun gerçekleşme tarihinden itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağı düzenlenmiştir. Bu halde sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler iki yıllık zamanaşımı süresine tabi olacaktır. Bununla birlikte, can ve mal sigortalarına ilişkin istemler ise bu alacaklar muaccel hale gelmişler ise muacceliyet tarihinden itibaren iki yıllık temel zamanaşımı süresine tabi olacaktır. Eğer ki henüz riziko öğrenilmemişse veya alacağın muaccel olması için gereken koşullar gerçekleşmemişse bu halde bu alacaklar, muacceliyet kavramı dikkate alınmaksızın, rizikonun gerçekleştiği günden itibaren başlayacak olan altı yıllık zamanaşımı süresine tabi olacaktır²⁶¹.

Türk Ticaret Kanunu m. 1420 ile TBK.’nın ilgili düzenlemelerine paralel olarak zamanaşımı süresinin alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren başlayacağı düzenlenmiştir. Buna göre sigorta sözleşmesine dayanarak talepte bulunabilecek alacaklıların alacakları alacağın muaccel olmasından itibaren iki yıl ve her halde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacaktır. TTK. m. 1420’de TTK. m. 1482 saklı tutulmuştur. TTK. m. 1420/1 ile saklı tutulan, sorumluluk sigortalarına ilişkin olarak zamanaşımını düzenleyen TTK. m. 1482 ise şu şekildedir: “Sigortacıya yöneltilecek tazminat istemleri, sigorta konusu olaydan itibaren on yılda zamanaşımına uğrar” (TTK. m. 1482). Bu sebeple sorumluluk sigortalarında sigortacıya yöneltilecek tazminat istemleri söz konusu olduğunda bu altı yıllık süre zarar gören üçüncü kişiler bakımından on yıldır²⁶². Bu düzenlemeye aşağıda “Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Sigorta Sözleşmelerinde Zamanaşımı” başlığı altında detaylıca yer verilecektir.

Yukarıda bahsedilen iki yıllık zamanaşımı süresinin başlangıç tarihi alacağın muaccel olduğu tarihtir. TTK.’da ise ilgili alacağın muaccel olması rizikonun gerçekleştiğini bildirmeye bağlanmıştır. Bu halde kanun koyucunun, sigortalı veya sigortadan faydalanan kişinin rizikonun gerçekleştiğini olay tarihinden çok uzun bir süre sonra öğrenebilme ihtimalini göz önünde bulundurarak menfaatler dengesinin korunması amacıyla iki yıllık bir zamanaşımı süresinin yanında azami zamanaşımı süresi de belirlediğini söylemek mümkündür²⁶³.

²⁶¹ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 123-124.

²⁶² Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 229.

²⁶³ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 125.

Bununla birlikte Yargıtay içtihadına²⁶⁴ göre de sigorta sözleşmesinin tarafı olmayan kişinin sigortacı aleyhinde açtığı davalarda TTK. m. 1420 ile düzenlenmiş bulunan zamanaşımı süresinin uygulanmayacağı kabul edilmektedir²⁶⁵.

“Koruyucu Hükümler” başlıklı TTK. m. 1452/2 uyarınca TTK. m. 1420’e aykırı sözleşme şartları geçersizdir²⁶⁶. TTK. m. 1452/2 ile yalnızca TTK. m. 1420’ye aykırı sözleşme şartlarının geçersiz düzenlenmiştir. TTK. m. 1420 ile saklı tutulmuş olan ve sorumluluk sigortalarında zamanaşımını düzenleyen TTK. m. 1482’ye aykırı sözleşme şartlarının geçersiz olacağı ise “Koruyucu Hükümler” başlıklı TTK. m. 1486/2’de düzenlenmiştir.

Ayrıca, “Ticari Hükümler” başlıklı TTK. m. 1 uyarınca TTK.’da yer alan hükümler ve bir ticari işletmeyi ilgilendiren işlem ve fiillere ilişkin diğer kanunlarda yazılı özel hükümler ticari hükümlerdir ve “Zamanaşımı” başlıklı TTK. m. 6 uyarınca ticari hükümler koyan kanunlarda öngörülen zamanaşımı süreleri sözleşme ile değiştirilemez. İlgili maddeler şu şekildedir:

“Bu Kanundaki hükümlerle, bir ticari işletmeyi ilgilendiren işlem ve fiillere ilişkin diğer kanunlarda yazılı özel hükümler, ticari hükümlerdir” (TTK. m. 1).

“Ticari hükümler koyan kanunlarda öngörülen zamanaşımı süreleri, Kanunda aksine düzenleme yoksa, sözleşme ile değiştirilemez” (TTK. m. 6).

Yukarıdaki hükümler birlikte değerlendirildiğinde TTK. m.1420, TTK. m. 1482 ve KTK. m. 109’un TTK. m. 1 uyarınca ticari hükümler olarak değerlendirileceğinin bu sebeple TTK. m. 6 uyarınca bu hükümlerde öngörülen zamanaşımı sürelerinin sözleşme ile değiştirilemeyeceğinin kabulü gerekir²⁶⁷. Kısacası, yasalarla aksi belirlenmedikçe sigorta sözleşmelerine ilişkin²⁶⁸ zamanaşımı sürelerini değiştiren sözleşme hükümleri geçersizdir²⁶⁹.

Sigortacılıkta halefiyet ilkesi yani sigortacının kusurlu üçüncü kişiye rücu hakkı (sigortacının halefiyeti) tanımlandıktan sonra TTK.’da düzenlenmiş olan zamanaşımı süreleri ve sigortacının zarara sebebiyet veren aleyhinde ve sigorta ettirenin halefi sıfatıyla açacağı davalarda bu sürelerin nasıl uygulanması gerektiğinden bahsedilecektir.

Türk Borçlar Kanunu m. 127 ile düzenlenmiş olan halefiyet kurumu, esasen borçlar hukukunun bir kurumudur. Halefiyetin özünde, üçüncü kişinin asıl borçlu yerine borcu ifa etmesi veya ifa etmek zorunda kalması söz konusudur. Dolayısıyla halefiyet, daima üçlü hukuki ilişkilerin var olduğu durumlarda gündeme gelir²⁷⁰. Kural olarak, üçüncü kişinin

²⁶⁴ Özel Dairenin 08.03.1979 gün ve 1979/495-1127 sayılı kararı. (Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 126 naklen).

²⁶⁵ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 126.

²⁶⁶ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 141.

²⁶⁷ Bozkurt, Sigorta Hukuku, sh. 88.

²⁶⁸ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 124.

²⁶⁹ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 125.

²⁷⁰ Kayıhan, Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, Cilt 22, Sayı 3, İstanbul 2016, sh. 1599.

asil borçlu yerine borcu ifa etmesi ile borç ilişkisi sona erer ve buna bağlı olarak borca ait teminatlar da sona erer. Bununla birlikte kanunda açıkça öngörülen bazı hallerde üçüncü kişinin borcu ifa etmesi borcu yalnızca dış ilişkide yani yalnızca alacaklıya karşı sona erdirir. Buna karşın iç ilişkide borç varlığını sürdürür. Borcu asıl ifa yükümü altında bulunan kişiye karşı borç varlığını sürdürmeye devam eder. İşte kanundan doğan bu intikaller halefiyet olarak isimlendirilir²⁷¹.

Sigortacının halefiyeti ise rizikonun gerçekleşmesi sebebiyle meydana gelen zararlar için sigorta ettirenin üçüncü bir şahsa karşı herhangi bir hukuki sebebe dayanarak sahip olduğu tazminat alacağı hakkının, ödenen sigorta tazminatı miktarınca kanun gereği sigortacıya intikal etmesidir²⁷². Halefiyete dayanan rücu davalarında sigortacı, selefının yani sigorta ettireninin sahip olduğu haklardan daha fazlasına sahip değildir. Bu anlamda sigortacı, sigorta ettirenin sahip olduğu bütün def'ileri ileri sürebilecektir²⁷³. Yani halefiyete dayalı tazminat davası, davalının durumunu ağırlaştıramayacaktır²⁷⁴.

Sigortacının sigorta ettirenin halefi sıfatıyla zarara sebebiyet veren üçüncü şahıs aleyhine sigorta ettirenin dava ve talep haklarına sahip olabilmesi için bazı şartların bir araya gelmesi gereklidir. Bu anlamda üç şartın bir arada bulunması gerekli olup bu şartlar kümülatif niteliktedir. İlk olarak, geçerli bir sigorta sözleşmesinin var olması gereklidir. İkinci olarak sigorta bedelinin ödenmiş olması ve son olarak da sigorta ettirenin dava hakkının bulunması gereklidir²⁷⁵.

Zamanaşımı süresi ve bu sürenin başlangıç tarihi açısından sigorta ettiren ile zarara sebebiyet veren kişi arasındaki ilişki önem taşımaktadır. Bu anlamda, TTK. m. 1420 ile düzenlenmiş bulunan iki yıllık genel zamanaşımı süresinin değil; bu hukuki ilişkinin tabi olduğu zamanaşımı süresinin halefiyet davasında da uygulanması gerekir. Zira sigortacının açtığı bu dava sigorta sözleşmesinden değil; kanundan doğmaktadır. Halefiyete dayanan rücu davalarında zamanaşımının başlangıç süresi de sigorta ettiren için hangi tarihte başlıyorsa sigortacı için de aynı tarihte işlemeye başlar²⁷⁶.

Kısacası, TTK. m. 1420'de öngörülen iki yıllık sürenin, bir sigorta sözleşmesi sözleşmenin taraflarını ilgilendirdiğinden, halefiyete dayanan rücu davalarında uygulanması mümkün değildir²⁷⁷. Bununla birlikte, sigortacı, sigorta tazminatını ödedikten sonra hukukten sigorta ettiren kimse yerine geçer. Yani, sigorta ettiren kişinin sahip olduğu hak aynen sigortacıya intikal eder. Yani sigortacı, sigorta ettirenin haklarına halef olur. İlgili hak için başlamış olan zamanaşımı süresi de sanki hak sahibi hiç

(<http://static.dergipark.org.tr/article-download/7a96/5577/bbe3/5a1d5c8ae123a.pdf?>). Erişim tarihi: 28 Nisan 2020. ; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 213.

²⁷¹Bozkurt, Ticaret Hukuku C. IV, Sigorta Hukuku, Güncellenmiş 9. Baskı, Ankara 2016, sh. 173.

²⁷²Omağ, Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti, İstanbul 2001, sh. 37.

²⁷³Bozer, Sigorta Hukuku, sh. 113.

²⁷⁴Kender, Sigorta Hukuku, sh. 356-357; Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 238; Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 243.

²⁷⁵Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 75 vd..

²⁷⁶Bozer, Sigorta Hukuku, sh. 114; Kender, Sigorta Hukuku, sh. 358; Kayıhan, Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti, sh. 1604.

²⁷⁷Bozkurt, Sigorta Hukuku, sh. 88.

değişmemiş gibi işlemeye devam eder²⁷⁸. Bununla ilgili düzenleme şu şekildedir: “Sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde, hukuken sigortalının yerine geçer. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel kadar, sigortacıya intikal eder. Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı uyarınca, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir” (TTK. m. 1472/1). İlgili düzenleme zarar sigortaları kapsamında yer almakta olup bu düzenlemenin hayat sigortalarında uygulanmayacağı TTK. m. 1491/3 ile açıkça hükme bağlanmıştır. Bu konuyla ilgili olarak Yargıtay Hukuk Bölümü İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu’nun “Sigorta tazminatını ödeyen sigortacının, zarara sebebiyet veren aleyhinde ve sigorta ettirenin halefi sıfatıyla açacağı davanın zamanaşımının, sigorta ettirenin aynı kişi aleyhinde açabileceği davanın zamanaşımına tabi olacağı ve aynı tarihte başlayacağı hakkında” kararında da aşağıdaki gerekçelerle içtihat uyuşmazlığı giderilmiştir²⁷⁹. Bu karara göre:

“d) ... Sigortacının zarara sebebiyet veren aleyhinde açtığı rücu davası, kanundan doğan halefiyete dayanmaktadır. Halef, halefiyet yolu ile nasıl bir hak kazanmış ise, o hakka sahip olur. Halefiyet, hakkın genişletilmesine ve sorumlu üçüncü kişinin durumunun ağırlaştırılmasına sebep olamayacağı gibi, sorumlu üçüncü kişinin borcunun bölünmesine de imkân vermez.

e) Sözü edilen TTK. m. gereğince sigorta tazminatının ödenmesi, halefiyetin bir şartıdır; bu suretle sigortacı sigorta tazminatını ödeme tarihinden itibaren, sigorta ettiren kişinin mevcut alacağını talep etme hakkını devralmaktadır. Bu itibarla mevcut bir hakkın, başka bir deyişle esasen muaccel olan bir alacağın, tekrar muaccel hale gelmesi olanağı yoktur. Sigortacı, başlamış olan zamanaşımı ile birlikte sigorta ettirenden dava hakkını devir almakta ve kalan zamanaşımı süresi içinde de halef sıfatıyla dava açmak durumunda bulunmaktadır. Zarara sebebiyet veren aleyhinde aynı olay sebebiyle, zarar gören ile onun halefi yönünden başlangıç ve sona erme tarihleri farklı iki türlü zamanaşımı kabul edilemez”.

Kısacası TTK. m. 1472 uyarınca, zarara sebebiyet veren üçüncü kişinin sigortacıya karşı olan savunma vasıtaları, aynen kendi alacaklısı olan sigorta ettirene karşı yapacağı savunma vasıtaları ile aynıdır²⁸⁰. Dolayısıyla zarara sebebiyet veren üçüncü kişinin alacaklısı olan sigorta ettirene karşı ileri sürebileceği tüm def’ileri sigortacıya karşı da ileri sürebilmesi mümkündür. Örneğin zararın sigortalıya daha önce ödenmiş olduğunu ileri sürebilir ve takas def’inde bulunabilir ya da sigorta ettirenin birlikte (müterafik) kusuru varsa bunu ileri sürerek tazminatın indirilmesini isteyebilir²⁸¹. Bu def’ilerin yanında, ilgili hak için başlamış olan zamanaşımı süresinin sanki hak sahibi hiç değişmemiş gibi işlemeye devam edeceği göz önünde bulundurarak hesaplanacak

²⁷⁸ Kender, Sigorta Hukuku, sh. 349.

²⁷⁹ Yargıtay Hukuk Bölümü İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu Kararı, T. 17.01.1972, E. 1970/2, K. 1972/1 sayılı. (R.G. 20.03.1972 tarih ve 14134 sayı.).

²⁸⁰ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 243.

²⁸¹ Bozer, Sigorta Hukuku, sh. 113.

zamanaşımı süresinin geçmiş olması sonucunda alacak zamanaşımına uğramışsa zamanaşımı def'ini ileri sürebilir.

Son olarak şu hususu da belirtmekte yarar vardır ki: Zamanaşımı, tazminat yükümlüsüne karşı kesilirse, sigortacıya karşı da kesilmiş olur. Sigortacı bakımından kesilen zamanaşımı, tazminat yükümlüsü bakımından da kesilmiş sayılır²⁸².

3.2.2.1. Sorumluluk sigortası dışındaki sigorta sözleşmelerinde zamanaşımı

Sigorta sözleşmesinden doğmuş alacaklara ilişkin olarak TTK. m. 1420 ile bütün istemler için genel bir zamanaşımı süresi öngörülmüştür²⁸³. Buna göre:

“Sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak iki yıl ve sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemler her hâlde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrar” (TTK. m. 1420/1).

Kanun koyucu iki yıllık bir zamanaşımı süresi ile birlikte sadece sigorta tazminatı ve sigorta bedeline ilişkin olan alacaklar bakımından uygulanmak üzere altı yıllık bir azami zamanaşımı süresi öngörmüştür. Bunun nedeni Kanunda muacceliyetin, rizikonun gerçekleştiğini bildirmeye bağlanmış olması; buna karşılık sigortalı veya sigortadan faydalanan kimselerin rizikonun gerçekleştiğini, olay tarihinden itibaren, örneğin beş yıl sonra da öğrenebilecek olmasıdır²⁸⁴. Menfaatler dengesinin korunması amacıyla, sigortacının tazminat ödeme borcundaki zamanaşımı için muacceliyet tarihinden itibaren başlayan iki yıllık sürenin yanında mutlak bir zamanaşımı süresi daha getirilmiş ve bu süre de rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren başlatılmıştır. Buna göre, sigortacıyı da oldukça uzun sürelerle karşı karşıya bırakmamak amacıyla ve gaiplik hali de dikkate alınmak suretiyle azami süre altı yıl olarak belirlenmiştir²⁸⁵.

Şunu da belirtmekte yarar vardır ki TTK.’nın öngördüğü zamanaşımı süresi yalnızca sigorta sözleşmesinin tarafları bakımından bağlayıcı olacaktır. Sigorta sözleşmesinin tarafı olmayan kişilerin sigortacı aleyhinde açacağı davalarda ise genel hükümler uygulama alanı bulacaktır²⁸⁶²⁸⁷.

Türk Ticaret Kanunu m. 1420 ile sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler için öngörülmüş bulunan ve alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren işlemeye başlayan iki yıllık zamanaşımı süresi ile sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin olan ve rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren işlemeye başlayan altı yıllık zamanaşımı süresi mutlak emredici niteliktedir. Zira TTK. m. 1452/2 uyarınca TTK. m. 1420 hükmüne

²⁸² Memiş, Tekin, Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımına İlişkin Eleştiriler ve Değerlendirmeler, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, Cilt 22, Sayı 3, İstanbul 2016, sh. 1936. (<http://static.dergipark.org.tr/article-download/4d90/3563/2984/5a1e8b3181171.pdf?>). Erişim tarihi: 28 Nisan 2020.

²⁸³ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 245.

²⁸⁴ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 246.

²⁸⁵ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 126.

²⁸⁶ Yargıtay 11. HD, T. 08.03.1979, E. 1979/495, K. 1979/1127.

²⁸⁷ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 246.

aykırı sözleşme şartlarının geçersiz olduğu hükme bağlanmıştır²⁸⁸. Yani bu halde sigorta sözleşmesi geçerliliğini korurken TTK. m. 1420'ye aykırılık teşkil eden sigorta sözleşmesi şartı geçersiz olacaktır.

Diğer yandan, gerekçeye göre, TTK. m. 1420/1 ile düzenlenen altı yıllık zamanaşımı süresi, sorumluluk sigortalarında geçerli değildir. Zira TTK. m. 1420 ile sorumluluk sigortalarında zamanaşımı ile ilgili TTK. m. 1482 hükmü saklı tutulmuştur²⁸⁹.

3.2.2.2. Sorumluluk sigortalarına ilişkin sigorta sözleşmelerinde zamanaşımı

Sigorta sözleşmelerinden doğan bütün istemlere ilişkin genel zamanaşımı süresini düzenleyen TTK. m. 1420/1'de TTK. m. 1482 hükmü saklı tutularak sorumluluk sigortalarında tazminata ilişkin istemler bakımından sigortacıya yöneltilecek talep ve dava haklarında zamanaşımına ilişkin özel bir düzenleme benimsenmiştir. Bu özel düzenlemeye göre sorumluluk sigortalarında tazminata ilişkin istemler bakımından sigortacıya yöneltilecek talep ve dava hakları hakkında on yıllık zamanaşımı süresi uygulanacak ve bu süre sigorta konusu olayın (rizikonun) gerçekleşmesi ile başlayacaktır²⁹⁰. Kanun koyucu TTK. m. 1482 ile, sorumluluk sigortalarında sorumluluğun doğumunun ve tazmin edilmesi gereken zararın tespitinin uzun zaman alabileceğini öngörerek zamanaşımı bakımından genel kuralın dışına çıkmıştır ve azami zamanaşımı süresi olarak daha uzun bir süre belirlemiştir²⁹¹.

Sorumluluk sigortalarında, zararın sigorta konusu olaydan daha sonra ortaya çıkabileceği TTK. m. 1473'te de kabul edilmiştir. Buna göre: “*Sigortacı sorumluluk sigortası ile, sözleşmede aksine hüküm yoksa, sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder*” (TTK. m. 1473/1). Bu halde zarar doğduktan sonra alacağın talep edilmesiyle muacceliyet gerçekleşecektir²⁹².

İlgili düzenlemeye göre: “*Sigortacıya yöneltilecek tazminat istemleri, sigorta konusu olaydan itibaren on yılda zamanaşımına uğrar*” (TTK. m. 1482).

Söz konusu olay, sigortalının sorumluluğunu doğuran olaydır. On yıllık zamanaşımı bu olayın meydana gelmesinden itibaren başlayacaktır. Sorumluluk sigortasında, zarar gören üçüncü kişinin sigortacıya doğrudan başvurma hakkı dikkate alınarak, sigortacıya karşı olan tazminat talebi Borçlar Kanunundaki genel zamanaşımı süresine tabi tutulmuştur²⁹³.

²⁸⁸ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 246.

²⁸⁹ Ünan, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, Cilt 2 Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler, sh. 386.

²⁹⁰ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 791.

²⁹¹ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 126.

²⁹² Kender, Sigorta Hukuku, sh. 331.

²⁹³ Kaner, Sigorta Hukuku, sh. 68.

Zamanaşımını düzenleyen bu hüküm, aynı zamanda, sorumluluk sigortalarında rizikonun sorumluluğun gerçekleşmesi ile değil, sorumluluğa yol açan olayın meydana gelmesi ile meydana geldiği esastan hareket edilmiş olduğunu göstermektedir²⁹⁴.

Türk Ticaret Kanunu m. 1482’de düzenlenmiş bulunan zamanaşımı süresinin yalnızca sigortacıya yöneltilecek tazminat istemleri bakımından uygulanacağı öngörölmüştür ve sigorta sözleşmesinden söz edilmemiştir. “Doğrudan Dava Hakkı” başlıklı TTK. m. 1478’de ise zarar görenlerin uğradığı zararın tazmini için sigortacı aleyhinde doğrudan dava açma hakkını kullanarak açacağı davaların sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresine tabi olacağı düzenlenmiştir. Buna göre “Zarar gören, uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini, sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla, doğrudan sigortacıdan isteyebilir”. Yani TTK. m. 1478 ve TTK. m. 1482 birlikte değerlendirildiğinde, zarar görenlerin sigortacıya karşı talep ve dava haklarının da on yıllık zamanaşımı süresine tabi olacağı sonucuna varılmaktadır²⁹⁵.

Zarar görenin uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini, sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla, doğrudan sigortacıdan isteyebilmesine olanak tanıyan “Doğrudan Dava Hakkı” başlıklı TTK. m. 1478 ile sigortacıya yöneltilecek “tazminat istemlerine” uygulanacak zamanaşımı süresini düzenleyen TTK. m. 1482 birlikte değerlendirildiğinde, bu hükümlerin sadece zarar gören üçüncü kişinin sigortacıya yönelik istemleriyle ilgili olduğu, sigorta ettirenin (başkası hesabına sigortalının) sigortacıya karşı ileri sürebilecekleri istemlerin ise genel hükümler arasında yer alan TTK. m. 1420 hükmüne (iki senelik zamanaşımına) tabi olacağı sonucu çıkmaktadır²⁹⁶.

Son olarak, sorumluluk sigortalarına ilişkin hükümler arasında yer alan TTK. m. 1482 ile düzenlenmiş bulunan sigortacıya yöneltilecek tazminat istemleri için öngörülen on yıllık zamanaşımı süresi mutlak emredici niteliktedir. Zira TTK. m. 1452/2 uyarınca TTK. m. 1420 hükmüne aykırı sözleşme şartlarının geçersiz olduğu hükme bağlanmıştır²⁹⁷. Yani bu halde sigorta sözleşmesi geçerliliğini korurken TTK. m. 1420’ye aykırılık teşkil eden sigorta sözleşmesi şartı geçersiz olacaktır.

3.2.2.3. Zorunlu mali mesuliyet sigortaları için KTK. tarafından öngörülen zamanaşımı

Türk Ticaret Kanunu m. 1420/2’de diğer kanunlardaki hükümler saklı tutularak, zamanaşımı süresiyle ilgili olarak başka kanunlarda farklı bir düzenleme yapılabileceği öngörölmüştür. 2918 sayılı KTK. m. 109 ile de TTK.’da yer alan sigorta sözleşmelerine ilişkin zamanaşımı sürelerinden farklı bir düzenlemeler yapılmıştır²⁹⁸. KTK. m. 109’da

²⁹⁴ Kaner, Sigorta Hukuku, sh. 68.

²⁹⁵ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 792.

²⁹⁶ Ünán, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, Cilt 2 Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler, sh. 386.

²⁹⁷ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 246.

²⁹⁸ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 126.

yer alan düzenleme TTK.'da yer alan zamanaşımına ilişkin düzenlemelere kıyasla daha özel nitelikte bir düzenlemedir²⁹⁹.

Motorlu bir aracın karayollarında işletilmesi esnasında, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına ya da bir şeyin zarar görmesine neden olması hâlinde o aracı işleten kişinin üçüncü kişilere karşı olan hukuki sorumluluğunu belirli limitler dâhilinde tazmin etmeyi amaçlayan ve kanunen yapılması zorunlu olan sorumluluk sigortası türüne *zorunlu mali sorumluluk sigortası* adı verilmektedir³⁰⁰. (KTK. m. 91, 101).

Özetle, “Trafik Sigortası” denilen ve KTK.'da “Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası” adıyla anılan başvurularda ve açılacak davalarda zamanaşımı süreleri, KTK. m. 109'da düzenlendiği gibidir³⁰¹. KTK. m. 109'daki düzenlemeye Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartları'nda da yer verilmiştir³⁰².

Karayolları Trafik Kanunu'nda hem motorlu aracı işletenin hem de karayolları zorunlu mali sorumluluk sigortasını yapmış olan sigortacının sorumluluklarından kaynaklanan uyuşmazlıklarda uygulanacak olan zamanaşımı süreleri birlikte düzenlenmiştir³⁰³. İlgili düzenleme şu şekildedir:

“Motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazminine ilişkin talepler, zarar görenin, zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve herhalde, kaza gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrar” (KTK. m. 109/1).

Burada TTK. m. 1420'den tamamen farklı bir düzenleme söz konusudur. KTK.'da yer alan zamanaşımı süreleri ve bu sürelerin başlama anları da TTK. m. 1420'deki düzenlemeden tamamen farklıdır³⁰⁴. Zira KTK.'da yer alan iki yıllık zamanaşımı süresi TTK. m. 1420'de öngörülen iki yıllık zamanaşımı süresinden farklı olarak alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren değil, zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenildiği tarihten itibaren başlayacaktır³⁰⁵. KTK. m. 109'da düzenlenmiş olan bu iki yıllık zamanaşımı süresinin başlaması zarar görenin, hem zararı hem de tazminat yükümlüsünü öğrenmesi koşuluna bağlanmıştır. Kanun koyucu, bazı hallerde yalnızca zarar belli iken tazminat yükümlüsünün belirlenememesi veya yalnızca tazminat yükümlüsü belli olmakla birlikte zararın miktarı ve kapsamının hemen belirlenememesi hallerini göz önüne almış ve menfaatler dengesinin korunması amacıyla bu iki yıllık zamanaşımı süresinin işlemeye başlamasını zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenilmesi şartına bağlamıştır³⁰⁶.

²⁹⁹ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 124.

³⁰⁰ Taşyürek, Kasko Sigortası, sh. 52; Kender, Sigorta Hukuku, sh. 225; Bozer, Sigorta Hukuku, sh. 204; Vural, Güven, Trafik Sigortası, Motorlu Taşıtlı Araçları Zorunlu Sorumluluk Sigortası, Ankara 1981, sh. 1 vd..

³⁰¹ Kayhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 247.

³⁰² <https://www.tsb.org.tr/EditHtmlModule.aspx?pageID=1080&mid=3084>. Erişim tarihi: 19 Nisan 2020.

³⁰³ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 1067.

³⁰⁴ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 139.

³⁰⁵ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 126-127.

³⁰⁶ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 1070.

Zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenilmesi olayının kaza gününden itibaren on yıl içinde gerçekleşebileceğini öngörülerek motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazmine ilişkin talepler için aynı maddede on yıllık bir azami zamanaşımı süresi de öngörülmüştür³⁰⁷. KTK. m. 109 ile düzenlenen bu on yıllık zamanaşımı süresi, bu tür uyuşmazlıklarda uygulanması gereken en uzun süredir. Bu sürenin uygulanmasında zararın veya tazminat yükümlüsünün geç öğrenilmesi dikkate alınmaz. Zira bu süre, kazanın meydana geldiği günden itibaren işlemeye başlayacaktır³⁰⁸.

Aynı düzenlemenin devamında dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğarsa ve ceza kanunda bu fiil için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörmüş bulunursa bu sürenin maddi tazminat talepleri için de geçerli olacağı düzenlenmiştir. İlgili düzenleme şu şekildedir: “*Dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve ceza kanunu bu fiil için daha uzun bir zaman aşımı süresi öngörmüş bulunursa, bu süre, maddi tazminat talepleri için de geçerlidir*” (KTK. m. 109/2). Türk Ceza Kanunu ise ölümlü trafik kazalarında 15 yıllık, yaralanmalı trafik kazalarında ise 8 yıllık dava zamanaşımı öngörmektedir, Türk Ceza Kanununda öngörülen bu dava zamanaşımı süreleri ise suç niteliğindeki eylemin gerçekleştiği günden itibaren başlayacaktır³⁰⁹.

“*Zamanaşımı, tazminat yükümlüsüne karşı kesilirse, sigortacıya karşı da kesilmiş olur. Sigortacı bakımından kesilen zamanaşımı, tazminat yükümlüsü bakımından da kesilmiş sayılır*” (KTK. m. 109/3). Zamanaşımının hangi hallerde kesileceği ise TBK. m. 154’te düzenlenmiştir. TBK. m. 154’te göre borçlunun fiiliyle zamanaşımının kesileceği haller borçlunun borcunu ikrar etmesi ve özellikle faiz ödemiş veya kısmen ifada bulunmuş olması, kefil göstermesi veya rehin vermesi olarak sayılmıştır. Alacaklının fiiliyle zamanaşımının kesildiği haller ise, aynı maddede, alacaklının borçlu hakkında dava veya karşılık açması, borçlu hakkında icra takibine başlaması veya alacağını iflas masasından talep etmesi olarak düzenlenmiştir³¹⁰. İlgili düzenleme şu şekildedir:

“*Aşağıdaki durumlarda zamanaşımı kesilir:*

1. *Borçlu borcu ikrar etmişse, özellikle faiz ödemiş veya kısmen ifada bulunmuşsa ya da rehin vermiş veya kefil göstermişse.*
2. *Alacaklı, dava veya def’i yoluyla mahkemeye veya hakeme başvurmuşsa, icra takibinde bulunmuşsa ya da iflas masasına başvurmuşsa*” (TBK. m. 154).

Anılan zamanaşımı düzenlemesinden sigorta sözleşmesinde sigorta ettiren taraf olan araç işletenin yararlanmasına bir engel olmadığına şüphe yoktur. Bununla birlikte, halefiyet ilkesinin bir gereği olarak, sigorta sözleşmesinde sigorta ettiren taraf olan araç işletene, zararın paylaşılması için tanınan KTK. m. 109/3’teki bu zamanaşımı sürelerinden sigortacının da yararlanabileceği kabul edilmektedir. Zira Karayolları zorunlu mali sorumluluk sigortası sözleşmesinin tarafı olan sigortacının, olaydan sorumlu olan üçüncü kişilere halefiyete dayanarak açacağı rücu davalarına ilişkin bir zamanaşımı düzenlemesi

³⁰⁷ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 126-127.

³⁰⁸ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 1070.

³⁰⁹ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 139-140.

³¹⁰ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 1074.

Sig. K. ve TTK.'da yer almadığı gibi KTK. m. 109'da da yer almamaktadır. Bu nedenle bu tür davalarda, halefiyete dayanan rücu davalarını düzenleyen TTK. m. 1472'nin uygulanması gerekecektir. "Zamanaşımı Süreleri" başlığında detaylıca incelendiği gibi TTK. m. 1472'nin uygulanmasında sigorta tazminatı ödeyen sigortacının zarara sebebiyet veren kişi aleyhinde ve sigorta ettirenin halefi sıfatıyla açacağı davanın zamanaşımı, sigorta ettirenin aynı kişi aleyhinde açabileceği davanın zamanaşımına tabidir ve bu zamanaşımı aynı tarihte başlayacaktır³¹¹. Zira sigortacı, sigorta tazminatını ödedikten sonra hukuken sigorta ettiren kişi yerine geçer. Yani, sigorta ettiren kişinin sahip olduğu hak aynen sigortacıya intikal eder ve sigortacı, sigorta ettirenin haklarına halef olur. İlgili hak için başlamış olan zamanaşımı süresi de sanki hak sahibi hiç değişmemiş gibi işlemeye devam eder³¹².

Buna karşılık sigortacının, kendi sigorta ettireni aleyhinde açacağı rücu davaları KTK. m. 109/3'ün kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu durumda sigortacının, karayolları zorunlu mali sorumluluk sigortası uyarınca kendi sigorta ettireni aleyhinde açacağı rücu davası KTK. m. 109 kapsamında olmadığından bu tür davalar sigorta hukukuna ilişkin genel bir düzenleme niteliğindeki TTK. m. 1420 uyarınca iki ve altı yıllık zamanaşımı süresine tabidirler. Bu zamanaşımı süresinin başlangıç tarihi ise, sigorta ettirenin sigortacının halefiyet hakkını önlemesini öğrendiği gündür³¹³.

Karayolları Trafik Kanunu m. 109/4'te motorlu araç kazalarında tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı rücu hakları düzenlenmiştir. Buna göre: "*Motorlu araç kazalarında tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı rücu hakları, kendi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdikleri ve rücu edilecek kimseyi öğrendikleri günden başlayarak iki yılda zamanaşımına uğrar*" (KTK. m. 109/4).

Karayolları Trafik Kanunu m. 111 uyarınca KTK.'da öngörülen zamanaşımı sürelerinin kısaltılmasına ilişkin anlaşmalar bu kanunda öngörülen hukuki sorumluluğu veya kaldıran anlaşmalardan olmalarından dolayı geçersizdir³¹⁴. KTK. m. 111'deki ilgili düzenleme şu şekildedir: "*Bu Kanunla öngörülen hukuki sorumluluğu kaldıran veya daraltan anlaşmalar geçersizdir*".

Son olarak, KTK. m. 109'da yer alan özel düzenlemeler dışındaki diğer hususlarda TBK. m. 149 ve devamındaki genel hükümlerin uygulanması gerekir. Bununla ilgili KTK.'da yer alan düzenleme şu şekildedir: "*Diğer hususlarda, genel hükümler uygulanır*" (KTK. m. 109/5). Bu nedenle TBK.'nın zamanaşımının kesilmesine ilişkin TBK.'nın 154. maddesinin yanında kesilen zamanaşımı süresinin yeniden başlamasına ilişkin 156. ve 157. maddelerinin de dikkate alınması gerekir³¹⁵.

³¹¹ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 1072.

³¹² Kender, Sigorta Hukuku, sh. 349.

³¹³ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 1072-1073.

³¹⁴ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 1074.

³¹⁵ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 1074-1075.

3.2.3. Zamanaşımı sürelerinin işlemeye başlaması

Zamanaşımı, alacağın muaccel olmasıyla işlemeye başlar. Alacağın muaccel olmasının bir bildirimle bağlı olduğu hâllerde, zamanaşımı bu bildirim yapılabileceği günden işlemeye başlar” (TBK. m. 149). “Sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak...” ifadesiyle TTK. m. 1420/1’in de TBK. m. 149 ile paralel bir düzenleme olduğu görülmektedir.

Bu anlamda alacağın ne zaman muaccel olacağını incelemekte yarar vardır. Bu konuyla ilgili düzenleme şu şekildedir: “*Sigorta tazminatı veya bedeli, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her hâlde 1446. maddeye göre yapılacak ihbardan kırk beş gün sonra muaccel olur. Can sigortaları için bu süre onbeş gündür. Sigortacıya yüklenemeyen bir kusurdan dolayı inceleme gecikmiş ise süre işlemez*” (TTK. m. 1427/2). TTK. m. 1446’ya göre yapılacak olan ihbar ise sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini öğrenince sigortacıya durumu gecikmeksizin bildirmesidir.

Kısacası, Kanunda muacceliyet, rizikonun gerçekleştiğini bildirmeye bağlanmıştır. Sigorta sözleşmesinde sigorta ettirene rizikonun gerçekleştiğini öğrendiğinde durumu geciktirmeksizin sigortacıya bildirim yükümlülüğü getirilmiştir. ‘Gecikmeksizin’ ibaresi, her olayda hâkime bir takdir yetkisi verecektir³¹⁶. Bu bildirim üzerine sigortacı harekete geçmeli ve araştırmalarını yapmalıdır. Sigortacının araştırmalarının bitmesiyle veya bildirim yapılmasından itibaren 45 gün geçmesiyle sigorta tazminatı muaccel olacaktır. Can sigortalarında ise bu süre 15 gün olarak belirlenmiştir³¹⁷.

“*Borç muaccel olunca, sigortacı ihtara gerek kalmaksızın temerrüde düşer*” (TTK. m. 1427/4). Bu düzenleme sigorta ettirenin lehinedir. Zira borç muaccel olunca sigortacı ayrıca bir ihtara gerek kalmaksızın temerrüde düşer ve bu tarihten itibaren temerrüt faizi işlemeye başlar. Sigortacının temerrüt faizi ödeme borcundan kurtulmasını öngören sözleşme hükümleri ise TTK. m. 1427/5 uyarınca geçersizdir.

Şu halde sigorta sözleşmesinde riziko gerçekleştiğinde bu durum sigorta ettiren/sigortalı veya duruma göre lehdar tarafından sigortacıya TTK. m. 1446/1’e göre beyan edilmelidir. Sigortacının sigorta bedelini ödeme borcu TTK. m. 1427/2’ye göre bu bildirim aldıktan zarar sigortalarında en fazla kırkbeş meblağ sigortalarında da en fazla onbeş gün geçtikten sonra yasal olarak muaccel olacaktır. İşte sigorta bedelinin talebine ilişkin olarak açılacak davanın tabi olduğu zamanaşımı da bu muacceliyet tarihine göre belirlenecektir. Gerek zarar gerekse meblağ sigortaları için öngörülen iki yıllık zamanaşımı süresi de bahsi geçen bu muacceliyet tarihlerinden itibaren başlayacaktır.

Diğer taraftan örneğin meblağ sigortalarında riziko kişinin, sigorta ettiren veya sigortalının olmadığı ve onların ihtimallere göre kazada ölmeleri durumlarda, yani sigorta sözleşmesi ile bir lehdar belirlenmiş veya mirasçılar lehdar olmuşlar ise rizikonun ne zaman gerçekleştiğini öğrenmemiş ve sigorta şirketine bu yönde bir beyanda da

³¹⁶ Bkz. TTK. m. 1446 Gerekçesi.

³¹⁷ Memiş, Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımına İlişkin Eleştiriler ve Değerlendirmeler, sh. 1937.

bulunmamışlar ise altı yıllık uzun zamanaşımı süresinin kazanın gerçekleştiği tarihten başladığını kabul etmek gerekir. Sigortacılık uygulamasında da uyumsuzlukların çoğunluğu bu sayılan alacaklardan özellikle sigorta tazminatı veya bedeli ile prim borcundan kaynaklanmaktadır³¹⁸. Bu alacak haklarından prim alacağı, sigorta tazminatı veya bedeli alacağı ve sigorta gideri alacağı kavramlarından ve bu alacaklarda zamanaşımından aşağıda detaylıca bahsedilecektir.

3.2.3.1. Prim alacağında

Türk Ticaret Kanunu m. 1420/1 sigorta sözleşmesinden doğacak tüm istemleri kapsayan genel nitelikteki bir zamanaşımı süresi öngördüğünden ve prim alacağının talep edilmesi de sigorta ilişkisinden kaynaklandığından sigortacının prim alacağı TTK. m. 1420/1 kapsamında kalmaktadır. Bu durumda sigorta sözleşmesine ilişkin prim alacağı, bu alacağın muaccel olduğu andan itibaren başlayacak iki yıllık zamanaşımı süresine tabi olacaktır³¹⁹. Bu nedenle, bu noktada prim alacağının ne zaman muaccel olacağının tespiti önemlidir.

Sigorta ettirenin borç ve yükümlülükleri düzenlenirken prim ödeme borcunun ödeme zamanı taşıma sigortaları hariç olmak üzere sigorta poliçesinin teslimine bağlanmıştır. Kısacası, sigortacının primlerin ödenmesini isteyebilmesi, sigorta poliçesinin, sigortacı tarafından sigorta ettirene verilmesine bağlıdır³²⁰ ve sigortacının poliçeyi verilmesiyle prim alacağı muaccel olur. Buna ilişkin düzenleme ise şu şekildedir: “*Sigorta priminin tamamının, taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksidin, sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir. Karada ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda sigorta primi, poliçe henüz düzenlenmemiş olsa bile, sözleşmenin yapıldığı anda ödenir*” (TTK. m. 1431/1). İlgili düzenleme uyarınca prim ödeme borcu, sigorta sözleşmesi ister sözlü ister yazılı yapılsın sözleşmenin kurulmasıyla yani tarafların sözleşmenin kurucu unsurlarına ilişkin karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile prim ödeme borcu doğmuştur³²¹. Ancak bu borç sigorta poliçesinin sigorta ettirene teslimi ile muaccel olacaktır³²². Kısacası, sigorta poliçesinin verilmesi tarihinde prim alacağı muaccel olacağından, zamanaşımı süresinin de bu tarihten itibaren işlemeye başlaması gerektiği sonucuna varılmalıdır³²³.

Borçların ifasında dürüstlük kuralının önemli bir rolü vardır³²⁴. Bu anlamda sigortacı prim ödeme borcunu dürüstlük kuralına uygun bir şekilde talep etmek, sigorta ettiren de prim borcunu dürüstlük kuralına uygun bir şekilde ödemekle yükümlüdür. Dürüstlük kuralı uyarınca sigortacının, TTK.’da yer alan prim borcunun ifa yerine ilişkin düzenlemeye de uygun olarak, prim borcunun ödenmesini sigorta ettirenin sözleşmede gösterilen adresinde istemesi gerekir.

³¹⁸ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 138.

³¹⁹ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 123.

³²⁰ Bozer, Sigorta Hukuku, sh. 57.

³²¹ Arseven, Sigorta Hukuku, sh. 122; Kayıhan, Prim Ödeme Borcu, sh. 149.

³²² Arseven, Sigorta Hukuku, sh. 122.

³²³ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 229.

³²⁴ Barlas / Oğuzman, Medeni Hukuk, sh. 246.

Sigorta ettirenin prim ödeme borcu bir para borcudur³²⁵. Borçlar hukukunda ifa yerine ilişkin genel düzenlemelere göre para borçlarında ifa yeri, alacaklının ifa zamanındaki yerleşim yeridir³²⁶. “*Borcun ifa yeri, tarafların açık veya örtülü iradelerine göre belirlenir. Aksine bir anlaşma yoksa para borçları, alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde ifa edilir*” (TBK. m. 89/1).

Ancak TTK.’da Sigorta Hukuku kitabında Prim Ödeme Borcu ve Ödeme Yeri düzenlenirken borçlar hukukunda yer alan ifa yerine ilişkin yukarıdaki düzenlemeye bir istisna getirilmiştir³²⁷. TTK.’nın ilgili maddesi şu şekildedir: *Sigorta primi, sigorta ettirenin, sözleşmede gösterilen adresinde ödenir. Sözleşmede başka bir ödeme yeri gösterilmiş olmasına rağmen, sigorta primi fiilen sigorta ettirenin gösterdiği adreste ödenegelmekte ise, bu ödeme yerine ilişkin söz konusu şart yok sayılır* (TTK. m. 1432). Buna göre taraflar arasında aksine bir anlaşma yapılmadığı müddetçe sigorta primi sigorta ettirenin sözleşmede gösterilen adresinde ödenir. Ancak eğer ki sigorta primleri fiilen sigorta ettirenin sözleşmede gösterdiği adresten farklı bir adreste ödenmeye devam olunuyorsa, sigorta ettirenin prim ödeme borcunun nerede ifa edileceğini belirleyen sözleşme hükmü geçersiz olur, yani bu hüküm yok sayılmakla birlikte sigorta sözleşmesi geçerli olarak kalmaya devam eder³²⁸.

Kısacası, sigorta prim borcu aranılacak borçlardandır. Yani, sigorta priminin ödenmesi için, sigorta ettirenin sözleşmede gösterilen adresinde sigortacı tarafından istenmesi gerekir. Bu bakımdan, poliçenin verilmesi, primin ödenmesinin borçludan istenebilme imkanının başladığı tarih (vade) ; primin ödenmesinin sigorta ettirenin sözleşmede gösterilen adresinde talep edilmesi ise, bir bildirim olarak kabul edilerek, “...*alacağın muaccel olmasının bir bildirimine bağlı olduğu hallerde, zamanaşımı bu bildirim yapılabileceği günden işlemeye başlar*” (TBK. m. 149/2) hükmü gereğince, primin sigorta ettirenden istenmesi de prim alacağının muaccel olması anı olarak kabul edilmelidir³²⁹.

Türk Ticaret Kanunu m. 1431/1 hükmünde ilk cümle ile prim ödeme borcunun ifa zamanı genel olarak düzenlenirken ikinci cümle ile kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda bu kuraldan ayrılmış ve prim ödeme borcunun, sigorta poliçesi henüz düzenlenmemiş olsa dahi, sigorta sözleşmesinin kurulduğu anda muaccel olacağı hükmüne bağlanmıştır³³⁰. İlgili düzenleme şu şekildedir: “*Karada ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda sigorta primi, poliçe henüz düzenlenmemiş olsa bile, sözleşmenin yapıldığı anda ödenir*” (TTK. m. 1431/1).

3.2.3.2. Sigorta tazminatı veya sigorta bedeli alacağında

Türk Ticaret Kanunu m.1401/1 ile sigorta sözleşmeleri için şu tanımın yapıldığını biliyoruz:

³²⁵ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 229.

³²⁶ Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, sh. 1060.

³²⁷ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 229.

³²⁸ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 79.

³²⁹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 230.

³³⁰ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 78.

“Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir”.

Bu tanıma göre sigorta sözleşmesi ile sigortacının bir prim karşılığında, bir kişinin menfaatini zarara uğratan bir tehlike karşısında tazminat ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödenmesi veya diğer edimlerde bulunma söz konusudur. Bu çerçevede mal sigortalarında zarar karşılığında bir tazminat, can sigortalarında ise belirli bir sigorta bedelinin ödenmesi söz konusu olur. Sigorta sözleşmesinde tazminatın ödenmesine ilişkin esaslar gösterilir. Sigortacının tazminat borcunun doğması bazı şartların gerçekleşmesine bağlıdır. Buna göre:

- Riziko gerçekleşmiş olmalıdır.
- Sigorta konusu menfaat, rizikonun gerçekleşmesi sonucunda tamamen veya kısmen zarar görmüş olmalıdır.
- Zarar, sigorta süresi içerisinde meydana gelmiş olmalıdır.
- Sigorta ettiren, sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmiş olmalıdır³³¹.

“Aynen tazmine ilişkin sözleşme yoksa sigorta tazminatı nakden ödenir” (TTK. m. 1427/1).

Bu noktada şunu da açıklamakta yarar vardır ki sigorta tazminatı ile hasar miktarı aynı değildir. Sigortacı tarafından ödenecek tazminat miktarı, hasar miktarı tespit edildikten sonra sigorta genel ve özel şartlarına göre ayrıca belirlenir³³². Zira kural sigorta konusu menfaatte meydana gelen hasarın tamamen ödenmesi olmakla birlikte bazı hallerde, sigorta şartları uyarınca, sigortacı hasarın sadece bir kısmını karşılamakla yükümlüdür. Bu sebeple, sigortacılık uygulamasında sigorta tazminatı ile hasar miktarı çoğu zaman aynı olmayabilir³³³.

Sigortacının tazminat ödeme yükümlülüğünün başlayabilmesi için rizikonun gerçekleşmesi ve sigorta teminatı kapsamında kalan bir hasarın meydana gelmesi ve son olarak da sigortacının bu hasarın tespitine ilişkin araştırmalarının tamamlaması gereklidir³³⁴. Hasarın tespiti genellikle sigortacı tarafından görevlendirilen eksperler vasıtasıyla gerçekleştirilir. Sigorta eksperleri tarafından hazırlanan rapordaki hasar miktarı üzerinde uyuşma olduğu takdirde sigorta poliçesi hükümlerine göre ödeme yapılır³³⁵.

³³¹ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 85.

³³² Bahtiyar, Mehmet, Sigorta Poliçesi Özel Koşulları, Genel Koşullardan Ayırt Edilmesi ve Bazı Sorunlar, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Ankara 1998, sh. 133 vd..

³³³ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 184.

³³⁴ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 93.

³³⁵ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 86.

Kısacası, sigorta tazminatı veya bedelinin muaccel olabilmesi için; sigorta ettiren veya sigortalı yahut lehtarın, rizikonun gerçekleşmesi müteakip ve rizikoyla ilgili belgeleri sigortacıya vermesi gerekir. Ancak belgelerin sigortacıya verilmesiyle alacak hemen muaccel olmaz; sigortacıya belgeleri inceleme hakkı verilmiştir. Sigortacının inceleme hakkı, bir süreyle de sınırlandırılmıştır; sigortacı incelemesini kırk beş gün içinde tamamlamalıdır. Can sigortaları için bu süre on beş gündür. Bu halde sigorta tazminatı veya bedeli alacağı, inceleme hakkı kullanıldıktan ve her halde belirtilen sürelerin geçmesiyle muaccel olacaktır³³⁶.

Özetle sigorta tazminatının muaccel olması, rizikonun gerçekleştiğinin sigortacıya ihbar edilmesi yükümlülüğünün doğduğu tarihe; rizikonun gerçekleştiğinin sigortacıya ihbar edilmesi ise rizikonun gerçekleştiğinin öğrenilmesine bağlıdır. Ancak sigorta tazminatının muaccel olmasına ilişkin olarak kendisine riziko ihbarı yapılan sigortacının araştırma ve inceleme yapma hakkı bulunduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla muacceliyet konusunda riziko ihbarının yanında sigortacının sigorta tazminatı veya edimine ilişkin araştırmalarını da tamamlamış olması gereklidir³³⁷³³⁸. Kanun koyucu, sigortacıya bu hasarın tespitine ilişkin araştırmalarını tamamlaması için kural olarak kırk beş günlük bir süre tanımış olup bu süre can sigortaları söz konusu olduğunda on beş gündür. Sigortacıya yüklenemeyen bir kusurdan dolayı inceleme gecikmiş ise bu süreler işlemeyecektir. Bu konuya ilişkin TTK.'da yer alan düzenleme şu şekildedir:

“Sigorta tazminatı veya bedeli, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her hâlde sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini öğrenince sigortacıya durumu gecikmeksizin bildirmesinden kırk beş gün sonra muaccel olur. Can sigortaları için bu süre on beş gündür. Sigortacıya yüklenemeyen bir kusurdan dolayı inceleme gecikmiş ise süre işlemez” (TTK. m. 1427/2).

Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan bu düzenleme Sig. K. m. 32/3 gereğince, sigortacının iyiniyet kurallarına aykırı olarak sigorta tazminatının ödenmesini geciktiremeyeceği³³⁹ hükmüyle de aynı amaca hizmet etmektedir. Zira sigorta ettiren sigorta sözleşmesinin zayıf tarafı olduğundan sigorta tazminatının ödenmesi noktasında menfaatler dengesinin sağlanması bakımından sigorta ettireni koruyucu birtakım düzenlemelerin var olması doğal karşılanmalıdır. Sig. K.'nda yer alan bu düzenleme ise şu şekildedir:

Sigortacılık Kanunu m. 32/3 uyarınca, sigorta şirketleri, iyiniyet kurallarına aykırı olarak sigorta tazminatının ödenmesini geciktiremez. Sigortacı, sigorta bedelini ödeme borcunu haklı bir neden olmaksızın geciktirmiş olursa sigorta bedelini temerrüt faizi ile birlikte ödemek zorunda kalacaktır³⁴⁰. İlgili düzenleme şu şekildedir: *“Sigorta şirketleri, iyiniyet kurallarına aykırı olarak sigorta tazminatının ödenmesini geciktiremez”* (Sig. K. m. 32/3). Bununla birlikte sigortacı, bu düzenlemeye aykırı

³³⁶ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 230-231.

³³⁷ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 180.

³³⁸ Bkz. TTK. m. 1427 Gereğesi.

³³⁹ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 93.

³⁴⁰ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 186.

davrandığı takdirde sigorta sözleşmesinin karşı tarafının uğradığı bütün zararı karşılamak zorunda kalacaktır³⁴¹.

Bununla birlikte sigortacının araştırmalarını tamamlamasından önce sigortalının sigorta bedeline kavuşması mümkün değildir. Sigortacının araştırmalarını tamamlaması ise hemen mümkün olmayabilir³⁴². Bu nedenle kanun koyucu bazı hallerde sigortacının araştırmalarını tamamlamasının zaman alabileceğini de göz önünde bulundurarak sigortalının mağduriyetini kısmen de olsa gidermek amacıyla sigortacının avans ödemesinde bulunması halini düzenlemiştir. Buna göre, TTK. m. 1427/3 uyarınca, araştırmaların rizikonun gerçekleştiğini öğrenince sigortacıya durumu gecikmeksizin bildirmesinden başlayarak üç ay içinde tamamlanamaması halinde sigortacı, sigorta tazminatı veya bedelinden mahsup edilmek üzere, tarafların anlaşması veya anlaşmazlık hâlinde mahkemece yaptırılacak ön ekspertiz sonucuna göre süratle tespit edilecek hasar miktarının veya bedelin en az yüzde ellisini avans olarak öder³⁴³. İlgili düzenleme şu şekildedir: “*Araştırmalar, 1446. maddeye göre yapılacak ihbardan başlayarak üç ay içinde tamamlanamamışsa; sigortacı, tazminattan veya bedelden mahsup edilmek üzere, tarafların mutabakatı veya anlaşmazlık hâlinde mahkemece yaptırılacak ön ekspertiz sonucuna göre süratle tespit edilecek hasar miktarının veya bedelin en az yüzde ellisini avans olarak öder*” (TTK. m. 1427/3). Bu anlamda TTK. m. 1427/3, sigortalının, sigortacının araştırmalarını tamamlamasındaki gecikmelerden kaynaklanan mağduriyetinin önlenmesi bakımından önemli bir düzenlemedir³⁴⁴.

Sigorta tazminatı, kural olarak sigorta konusu menfaatte ortaya çıkan zararın tamamının tazmin edilmesine yönelik olsa da bazı hallerde sigortacının sigorta tazminatı ödeme yükümlülüğü hasarın belirli bir kısmı ile sınırlı olabilir. Örneğin eğer ki taraflar sigorta sözleşmesi ile meydana gelecek hasarın belirli bir kısmının sigortacı tarafından tazmin edileceğini öngörmüş ise bu halde sigortacının teminat kapsamı dışında bırakılan hasara ilişkin sigorta tazminatını ödeme yükümlülüğünden söz edilemez³⁴⁵.

Bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki, sigorta bedelinin muaccel olması ile sigortacının temerrüde düşmesi birbirinden farklı şeylerdir. Zira borçlunun temerrüde düşmesi için borç hem muaccel olmalı hem borcun ifa edilmesi için ihtarda bulunulması gereklidir. TTK. ile sigorta ettirene yüklenmiş olan rizikonun gerçekleştiğini ihbar yükümlülüğü ile TBK.’da düzenlenmiş bulunan temerrüt ihtarı, içerik ve nitelikleri bakımlarından birbirlerinden farklıdır³⁴⁶. Ancak sigorta ettiren TTK. uyarınca rizikonun gerçekleştiğini ihbar yükümlülüğünü yerine getirdiği takdirde bir de kendisine TBK.’da düzenlenmiş bulunan ihbar yükümlülüğünü ayrıca yüklememek gerekir³⁴⁷.

³⁴¹ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 97.

³⁴² Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 180.

³⁴³ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 98.

³⁴⁴ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 180.

³⁴⁵ Arseven, Sigorta Hukuku, sh. 128.

³⁴⁶ Taşyürek, Kasko Sigortası, sh. 138.

³⁴⁷ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 181.

Bu nedenle, sigorta şirketi, sigorta tazminatının ödenmesi talebiyle kendisine başvurulmasından itibaren sigorta tazminatını yukarıda bahsedilen kanunda öngörülen süre geçmesine rağmen ödemez ise sigorta tazminatını temerrüt faizi ile birlikte ödemek zorunda kalacaktır³⁴⁸. Sigorta tazminatı veya bedelini ödeme borcu, götürülecek borçlardan olduğu için; alacağın muaccel olmasıyla, sigortacı ihtara gerek olmaksızın temerrüde düşer ve zamanaşımı süresi işlemeye başlar³⁴⁹. Buna ilişkin TTK.'da yer alan düzenleme ise şu şekildedir: “*Borç muaccel olunca, sigortacı ihtara gerek kalmaksızın temerrüde düşer*” (TTK. m. 1427/4).

Bu noktada önemli olan sigortacının, rizikonun gerçekleştiğine ilişkin olarak kendisine yapılan ihbar ile durumu öğrenmesidir. Ancak sigorta ettiren rizikonun gerçekleştiğini bildirme yükümlülüğünü yerine getirmemesine rağmen sigortacı tarafından rizikonun gerçekleştiği öğrenilmişse bu halde Kayıhan'a göre sigortacının temerrüde düşmesi için ayrıca bir ihtar çekilmesi gerekecektir, meğerki sigorta ettiren rizikonun gerçekleştiğini bildirme yükümlülüğünü kasıtlı olarak ihlal etmiş olsun. Sigortacının rizikonun gerçekleştiğini öğrendiğini ispat yükü ise sigorta ettirendedir. Örneğin: sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini bildirme yükümlülüğünü kasıtlı olarak ihlal etmediği hallerde sigorta ettiren, sigortacının durumu tespit ettirmek için ekspertiz görevlendirdiğini ispat edebilse dahi rizikonun gerçekleştiğine ilişkin olarak sigortacıya ihbar yapılmamış olduğundan sigortacının temerrüdü için ayrıca bir ihtar çekmesi gerekecektir³⁵⁰.

Kısacası, sigortacıdan temerrüt faizi talep edilebilmesi için usulüne uygun şekilde tazminat talebi ile sigortacıya başvurulmuş olması ve kanunda öngörülen süre geçmesine rağmen sigorta tazminatının ödenmemiş olması gerekir. Buna karşılık eğer ki sigorta şirketine herhangi bir bildirimde bulunulmamışsa, sigortacının icra takibi veya dava tarihinde temerrüde düştüğünün kabulü gerekir. Zira sigortacının temerrüt faizi ödeme borcundan kurtulmasını öngören sözleşme hükümleri TTK. m. 1427/5 uyarınca geçersizdir³⁵¹³⁵². İlgili düzenleme şu şekildedir: “*Sigortacının temerrüt faizi ödeme borcundan kurtulmasını öngören sözleşme hükümleri geçersizdir*” (TTK. m. 1427/5).

Sigortacının, sigorta tazminatı ödemediği temerrüde düşmesi durumunda uygulanması gereken temerrüt faizi oranı ise sigorta sözleşmesinde buna ilişkin bir hüküm bulunmaması halinde 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun hükümlerine göre tespit edilecektir. Bununla birlikte sigortacının temerrüt faizi ödeme borcu sözleşme ile sınırlandırılmaz³⁵³.

Sigortacının sigorta tazminatını ödemediği temerrüde düşmesi dolayısıyla sigorta ettiren sigorta tazminatını aşan bir zarara uğradığı takdirde, sigortacıdan temerrüt faizi dışında TBK. m. 122 çerçevesinde aşkın zararının tazmin edilmesi de talep edilebilecektir³⁵⁴³⁵⁵.

³⁴⁸ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 94.

³⁴⁹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 230-231.

³⁵⁰ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 181.

³⁵¹ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 95 vd..

³⁵² Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 186.

³⁵³ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 95 vd..

³⁵⁴ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 186.

Bununla birlikte TTK.'da temerrüt faizi dışında sigortacının sigorta tazminatını ödeme borcunda temerrüde düşmesinin sonuçları bakımından uygulanabilir bir düzenleme yapılmadığından sigortacının temerrüde düşmesi halinde genel bir düzenleme niteliğinde olan TBK.'nın Borçlunun Temerrüdüne ilişkin hükümlerinin, sigorta sözleşmesinin karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerden olduğu göz önünde bulundurularak, uygulanması gerekir.

Yani, sigorta ettiren veya sigortalı yahut lehtarın rizikonun gerçekleşmesini müteakip rizikoyla ilgili belgeleri sigortacıya vermesi gerekir. Sigortacının kanunda öngörülen süreler içerisinde yapması gerekir. Sigortacının incelemesini tamamlamasıyla veya kanunda öngörülen sürelerin geçmesiyle alacak muaccel hale gelir ve sigortacı ayrıca bir ihtara gerek olmaksızın temerrüde düşer. Bu durumda sigorta ettiren veya sigortalı yahut lehtar, TBK. m. 123 uyarınca, temerrüde düşün sigortacıya sigorta tazminatının ödenmesi için uygun bir süre verebilir veya uygun bir süre verilmesini isteyebilir. Temerrüde düşmüş sigortacı, kendisine verilen bu süre içerisinde borcunu ifa etmemişse veya TBK. m. 124'te düzenlenmiş bulunan borçluya süre verilmesini gerektirmeyen durumlardan biri söz konusu ise alacaklı, TBK. m. 125 uyarınca her zaman borcun ifasını ve gecikme sebebiyle tazminat ödenmesini isteme hakkına sahiptir³⁵⁶. Bununla ilgili düzenlemeler ise şu şekildedir:

“Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde, taraflardan biri temerrüde düştüğü takdirde diğeri, borcun ifa edilmesi için uygun bir süre verebilir veya uygun bir süre verilmesini hâkimden isteyebilir” (TBK. m. 123).

“Temerrüde düşen borçlu, verilen süre içinde, borcunu ifa etmemişse veya süre verilmesini gerektirmeyen bir durum söz konusu ise alacaklı, her zaman borcun ifasını ve gecikme sebebiyle tazminat isteme hakkına sahiptir” (TBK. m. 125/1).

“Alacaklı, ayrıca borcun ifasından ve gecikme tazminatı isteme hakkından vazgeçtiğini hemen bildirerek, borcun ifa edilmemesinden doğan zararın giderilmesini isteyebilir veya sözleşmeden dönebilir” (TBK. m. 125/2).

“Sözleşmeden dönme hâlinde taraflar, karşılıklı olarak ifa yükümlülüğünden kurtulurlar ve daha önce ifa ettikleri edimleri geri isteyebilirler. Bu durumda borçlu, temerrüde düşmekte kusuru olmadığını ispat edemezse alacaklı, sözleşmenin hükümsüz kalması sebebiyle uğradığı zararın giderilmesini de isteyebilir” (TBK. m. 125/3).

3.2.3.3. Sigorta giderleri alacağında

Sigortacının giderleri karşılama yükümlülüğüne ilişkin düzenleme özellikle zarar sigortaları bakımından önem arz eder. Zira zarar sigortalarında sigortacı, sigortalının yalnızca gerçek zararını karşılamakla yükümlüdür. Bu gerçek zararının kapsamının belirlenmesi amacıyla sigorta ettiren ya da sigortadan faydalanan kişiler tarafından birtakım masraflar yapılmış olabilir. Kanun koyucu TTK. m. 1426 ile hasarın tespiti ve sigorta tazminatı veya sigorta bedeli ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla

³⁵⁵ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 97.

³⁵⁶ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 231.

yapılan bu masrafların, “Giderleri Ödeme Borcu” adı altında sigortacıya yükletilmesini öngörmüştür³⁵⁷.

Sigortacının, rizikonun gerçekleşmesi sonucunda sigorta tazminatını veya sigorta bedelini ödeyerek sigortalının zararını karşılayacağı düşüncesinden hareketle TTK. m. 1426 ile sigorta ettiren veya sigortalı yahut lehtar tarafından hasarın tespiti ve sigorta tazminatı veya sigorta bedeli ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan masrafların da sigortacı tarafından karşılanması gerektiği kabul edilmiştir³⁵⁸.

Buna göre: “*Sigortacı, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar tarafından, rizikonun, tazminatın veya bedel ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan makul giderleri, bunlar faydasız kalmış olsalar bile, ödemek zorundadır*” (TTK. m. 1426/1).

Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise sigorta sözleşmesinin eksik sigorta sonucunu doğuracak şekilde düzenlenmiş olması halinde, bu tür giderlerinde eksik sigorta ilkelerine göre indirilerek ödenmesi gerektiği düzenlenmiştir³⁵⁹. Eksik sigorta söz konusu olduğunda sigorta bedeli, sigorta değerinden az olduğundan, TTK. m. 1462 uyarınca, sigorta edilen menfaatin kısmi olarak hasara uğraması halinde sigortacı, sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa, sigorta tazminatını sigorta bedelinin sigorta değerine olan oranına göre indirerek ödeyecektir. Bu şekilde sigorta tazminatı eksik sigorta ilkelerine göre indirilerek ödenmiş olacaktır. İlgili düzenlemeler şu şekildedir:

- “*Eksik sigortanın yapıldığı hâllerde 1462. madde hükmü kıyas yolu ile uygulanır*” (TTK. m. 1426/2).
- “*Sigorta bedeli, sigorta değerinden az olduğu takdirde, sigorta edilmiş menfaatin bir kısmının zarara uğraması hâlinde sigortacı, aksine sözleşme yoksa, sigorta bedelinin sigorta değerine olan oranına göre tazminat öder*” (TTK. m. 1462).

Burada dikkat edilmelidir ki TTK. m. 1426 uyarınca sigortacı yalnızca makul giderleri karşılamakla yükümlü olup yapılan her türlü gider sigortacıya yükletilemeyecektir. Bununla birlikte yapılan giderler faydasız olsa dahi makul oldukları takdirde sigortacı bu giderleri de ödemekle yükümlüdür³⁶⁰.

Türk Ticaret Kanunu m. 1426, TTK. m. 1452/3 uyarınca nispi emredici nitelikte bir hükümdür³⁶¹. Zira sigorta sözleşmesi ile sigortacının, sigorta ettiren veya sigortalı yahut lehtar tarafından hasarın tespiti ve sigorta tazminatı veya sigorta bedeli ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan masrafları ödeme yükümlülüğü sınırlandırılmaz veya ortadan kaldırılamaz. Bununla birlikte sigorta ettiren veya sigortalı yahut lehtar lehine olacağından sigorta sözleşmesi ile sigortacının bu yükümlülüğünün kapsamının genişletilmesi mümkündür. Zira TTK. m. 1426’yı nispi emredici nitelikte kılan madde şu şekildedir:

³⁵⁷ Kayıhan / Günergök, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, sh. 187.

³⁵⁸ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 84.

³⁵⁹ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 111.

³⁶⁰ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 84-85.

³⁶¹ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 111.

“... 1426. maddeler, ... , sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır” (TTK. m. 1452/3).

Sigortacı bu giderlerin yapıldığını bilemeyeceği için; sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar tarafından, rizikonun, tazminatın veya beden ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan makul giderlerin, giderleri yapanlar tarafından sigortacıdan istenmesi gerekir. Bu nedenle, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar tarafından yapılan harcamaların, sigortacıya bildirilmesi ve sigortacının inceleme hakkını kullanması veya kullanılmış sayılması için gerekli olan sürenin geçmesiyle alacak muaccel hale gelir ve zamanaşımı süresi de bu tarihte işlemeye başlar³⁶².

3.2.4. Sürelerin hesaplanması

Sürelerin hesaplanması noktasında sigorta sözleşmelerine ilişkin sürelerin başlangıcından kısaca tekrar bahsedilecektir. Buna göre, sigorta sözleşmelerinden doğan bütün istemler TTK. m. 1420 uyarınca iki yıllık zamanaşımı süresine tabidir ve bu zamanaşımı süresi alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren başlar³⁶³. Ancak eğer ki henüz riziko öğrenilmemişse veya alacağın muaccel olması için gereken koşullar gerçekleşmemişse bu halde bu alacaklar, muacceliyet kavramı dikkate alınmaksızın, rizikonun gerçekleştiği günden itibaren başlayacak olan altı yıllık zamanaşımı süresine tabi olacaklardır³⁶⁴. Sorumluluk sigortalarında tazminata ilişkin istemler bakımından ise sigortacıya yöneltilecek talep ve dava hakları hakkında on yıllık zamanaşımı süresi uygulanacaktır ve bu süre ise sigorta konusu olayın (rizikonun) gerçekleşmesi ile başlayacaktır³⁶⁵. KTK. m. 109’da yer alan iki yıllık zamanaşımı süresi ise zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenildiği tarihten itibaren başlayacaktır³⁶⁶. KTK. m. 109’da düzenlenmiş olan bu iki yıllık zamanaşımı süresinin başlaması zarar görenin, hem zararı hem de tazminat yükümlüsünü öğrenmesi koşuluna bağlanmıştır³⁶⁷. KTK. m. 109’da motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazmine ilişkin talepler için ayrıca kaza gününden itibaren başlayacak olan on yıllık azami bir zamanaşımı süresi daha öngörülmüştür³⁶⁸.

Sigorta sözleşmelerine ilişkin zamanaşımı sürelerinin hesaplanması hakkında TTK.’da özel bir düzenleme bulunmadığından TBK.’nın ilgili hükümleri uygulanacaktır. Buna göre, sürelerin hesaplanmasında zamanaşımının başladığı gün dikkate alınmaz ve zamanaşımı ancak sürenin son günü kullanılmaksızın geçtiği takdirde gerçekleşir. Borçların ifasına sürelerin hesaplanmasına ilişkin hükümler burada da uygulanır. Bununla birlikte eğer ki sürenin son günü Pazar gününe veya kanunen tatil kabul edilen bir güne rastlarsa süre kendiliğinden bu günü takip eden ve tatil olmayan ilk güne geçer³⁶⁹. Sürelerin hesaplanması ile ilgili TBK.’nın düzenlemeleri ise şu şekildedir:

³⁶² Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 232.

³⁶³ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 140.

³⁶⁴ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 123-124.

³⁶⁵ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 791.

³⁶⁶ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 126-127.

³⁶⁷ Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, sh. 1070.

³⁶⁸ Çeker, Sigorta Hukuku, sh. 126-127.

³⁶⁹ Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, sh. 1441.

“Süreler hesaplanırken zamanaşımının başladığı gün sayılmaz ve zamanaşımı ancak sürenin son günü de hak kullanılmaksızın geçince gerçekleşmiş olur. Zamanaşımı sürelerinin hesaplanmasında da, borçların ifasındaki sürelerin hesaplanmasına ilişkin hükümler uygulanır” (TBK. m. 151).

“Borcun ifası için bir ayın başlangıcı veya sonu belirlenmişse, bundan ayın birinci ve sonuncu günü; ayın ortası belirlenmişse, bundan da ayın on beşinci günü anlaşılır. Borcun ifası için gün belirtilmeksizin sadece ay belirlenmişse, bundan o ayın son günü anlaşılır” (TBK. m. 91).

“Bir borcun veya taraflardan birine düşen herhangi bir yükümlülüğün sözleşmenin kurulmasından başlayarak belli bir sürenin sonunda ifası gerekiyorsa, ifa zamanı aşağıdaki biçimde belirlenir:

1. Gün olarak belirlenmiş süre, sözleşmenin kurulduğu gün sayılmaksızın, bu sürenin son günü dolmuş olur. Sekiz veya on beş gün olarak belirlenmiş süre ise, bir veya iki haftayı değil, tam sekiz veya on beş günü ifade eder.

2. Hafta olarak belirlenmiş süre, son haftanın sözleşmenin kurulduğu güne ismen uyan gününde dolmuş olur.

3. Ay olarak veya yıl, yarıyıl ve yılın dörtte biri gibi birden çok ayı içeren bir zaman olarak belirlenmiş süre, sözleşmenin kurulduğu gün ayın kaçınıcı günü ise, son ayın bunu karşılayan gününde dolmuş olur. Son ayda bunu karşılayan gün yoksa süre, bu ayın son günü dolmuş sayılır.

4. Yarım aydan on beş günlük süre anlaşılır. Bir veya birden çok ay ve yarım ay olarak belirlenmiş sürenin dolduğu gün, son aya on beş gün eklenerek belirlenir. Bu kurallar, sürenin sözleşmenin kurulmasından başka bir andan işlemeye başladığı durumlarda da uygulanır. Borçlu, belirli bir süre içinde yerine getirilmesi gereken bir borcu, bu sürenin dolmasından önce ifa etmekle yükümlüdür” (TBK. m. 92).

İfa zamanı veya sürenin son günü, kanunlarda tatil olarak kabul edilen bir güne rastlarsa, kendiliğinden bu günü izleyen ve tatil olmayan ilk güne geçer. Aksine anlaşma geçerlidir” (TBK. m. 93).

“Borç, alışılmış iş saatlerinde ifa ve kabul edilir” (TBK. m. 94).

“Süre uzatılmış ise yeni süre, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, önceki sürenin sona ermesini izleyen birinci günden başlar” (TBK. m. 95).

Yukarıdaki TBK. m. 91,92 ve 93 hükümleri düzenleyici nitelikte hükümlerdir. Ancak, taraflar aksini kararlaştırmadıkları takdirde uygulanabilirler. Bu kurallar hem tarafların belirlediği süreler hem de kanunla düzenlenmiş bulunan vade ve süreler hakkında uygulanırlar. Bununla birlikte TBK. m. 94 ve 95 hükümleri ise nitelikleri itibariyle yorumlayıcı hükümlerdir. Bu hükümler de taraflar tarafından aksi kararlaştırılmamış ise uygulanır. Taraflar bu hükümlerin aksini açıkça kararlaştırabileceği gibi somut olayın özellikleri de bu kuralların dışına çıkılmasını gerektirebilir³⁷⁰.

³⁷⁰ Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, sh. 1073 vd..

3.2.5. Olağan ve olağanüstü zamanaşımı süreleri kavramı

3.2.5.1. Olağan zamanaşımı süresi

Türk Ticaret Kanunu m. 1420'ye göre Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren iki yıl geçmekle zamanaşımına uğrar³⁷¹.

Türk Borçlar Kanunu'ndaki olağan zamanaşımı süresi ise TBK. m. 146 ile on yıl olarak düzenlenmiştir³⁷². Buna göre: “Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir”.

3.2.5.2. Olağanüstü zamanaşımı süresi

Sigorta ettiren rizikonun gerçekleştiğini geç öğrenebilir. Bu da sigortacı için olumsuz bir sonuç doğuracaktır. Zira sigortacı riziko gerçekleştikten çok uzun bir süre sonra tazminat talebi ile karşılaşacaktır. Bu ihtimalin bertaraf edilmesi amacıyla ya da Kanun gerekçesinde ifade edildiği üzere “menfaatler dengesinin korunması amacıyla” iki yıllık süreye azami süreler getirilmek suretiyle sigortacı korunmuştur³⁷³.

Türk Ticaret Kanunu m. 1420'de, sigorta sözleşmesinden doğan her alacak iki yıllık zamanaşımına tabidir denildikten sonra; sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemler her halde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrar diyerek; sigorta sözleşmelerinden doğan alacakların istenebilmesi için azami süreyi hükme bağlamıştır. Buna göre, sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar alacağını, rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren en geç altı yıl içinde talep etmelidir; bu süre içinde talep edilmeyen alacaklar zamanaşımına uğrar³⁷⁴.

Kanun koyucu, TTK. m. 1420 ile TTK. m. 1482 hükmünü saklı tutarak, altı yıllık olağanüstü zamanaşımı süresini, sorumluluk sigortaları için ayrıca düzenlemiş; sigortacıya yöneltilecek tazminat istemlerinin, sigorta konusu olaydan itibaren on yılda zamanaşımına uğrayacağını kabul ederek sorumluluk sigortalarında olağanüstü zamanaşımının on yıl olduğunu hükme bağlamıştır³⁷⁵. Sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar için kabul edilen bu olağanüstü zamanaşımı süresi, sigortacı için öngörülmemiş; sigortacının prim alacağı, TBK. m. 146'da hükme bağlanan on yıllık genel zamanaşımı³⁷⁶ süresine tabi tutulmuştur³⁷⁷.

Borçlar Hukuku açısından bakıldığında ise olağanüstü zamanaşımı TBK. m. 147 ile, TBK. m. 146'da düzenlenen on yıllık zamanaşımı süresinin istisnası şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre TBK. m. 147'de sayılan birtakım alacaklar hakkında beş yıllık zamanaşımı süresi uygulanacaktır³⁷⁸.

³⁷¹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 233.

³⁷² Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, sh. 1441.

³⁷³ Günay, Sigorta Hukuku, sh. 139.

³⁷⁴ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 233.

³⁷⁵ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 233.

³⁷⁶ Yıldırım, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, sh. 325.

³⁷⁷ Ayhan / Çağlar / Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, sh. 233.

³⁷⁸ Eren, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, sh. 1441.

SONUÇ

Türk sigorta hukukunda sigorta sözleşmesini sona erdiren pek çok hal bulunmaktadır. Bunların bir kısmı TBK.'da düzenlenmekle birlikte sigorta sözleşmesini sona erdiren hallerin çoğu TTK. hükümlerine dayanmaktadır. Bu çalışmada da, ilk bölümde sigorta sözleşmesinin tanımı yapılmış ve ikinci bölümde ise sigorta sözleşmesini sona erdiren haller ilk olarak genel olarak ve sonrasında dayandıkları kanunlar bakımından bir ayrıma gidilerek incelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise, sigorta sözleşmelerinden doğabilecek veya doğrudan sigorta sözleşmesinden doğmamakla birlikte dolaylı olarak sigorta sözleşmesinden doğan birtakım alacakların tabi oldukları zamanaşımı sürelerine detaylıca yer verilmiştir.

Bu çalışmadan çıkarılacak sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- “*Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir*” (TTK. m. 1401/1).
- Sigorta sözleşmeleri, hukuki niteliği itibariyle tam iki tarafa borç yükleyen (sinallagmatik) sözleşmelerdir. Sigorta sözleşmeleri, TBK. uyarınca öneri ve kabul ile kurulur. Bununla birlikte, TBK.'da yer alan kuralın aksine sigortacı ile sözleşme yapmak isteyen kişinin verdiği teklifname, teklifname tarihinden otuz gün içinde reddedilmezse bu örtülü kabul anlamına gelecek ve sözleşme kurulmuş olacaktır.
- Sigorta sözleşmelerinin kurulabilmesi için tarafların sözleşmenin esaslı unsurlarına ilişkin olmak üzere karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamaları yeterlidir. Zira sigorta sözleşmeleri geçerlilik açısından hiçbir şekle bağlanmamıştır. Sigorta sözleşmelerinin yazılı şekilde yapılmış olup olmadığı yalnızca ispat bakımından önem taşımaktadır. Sigorta sözleşmesinin varlığının, salt yazılı sözleşme ile değil; ispat araçları başlığında ayrıntılı olarak açıklanmış olan diğer belgeler ile ve hatta mektup veya telgraf ile dahi ispat edilebilmesi mümkündür.
- Sigorta sözleşmelerinde kural sözleşme serbestisi prensibinin uygulanması olmakla beraber sigorta sözleşmesinin zayıf ve korunmaya muhtaç tarafı olan sigorta ettirenin korunması amacıyla TTK. ve çeşitli kanunların emredici nitelikteki hükümleri ile sözleşme serbestisi prensibinin uygulanması sınırlandırılmıştır. Bu emredici hükümlere aykırı olarak belirlenen sözleşme şartlarının akıbetinin ne olacağı ise bu emredici hükümlerin nispi ve mutlak emredici nitelikte olmalarına göre değişmektedir.
- Sigortacı, sözleşme kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa yirmi dört saat diğer hallerde on beş gün içinde yetkililer tarafından imzalanmış poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. Sigorta poliçenin geç verilmesinden doğan zarardan sorumlu olduğu gibi taşıma sigortaları hariç olmak üzere primin

ödenmesi de poliçenin teslimine bağlanmıştır. Taşıma sigortalarında ise prim, poliçe henüz düzenlenmemiş olsa dahi sözleşmenin yapıldığı anda ödenecektir.

- Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin tamamlayıcısı olarak TBK. hükümleri uyarınca sigorta sözleşmeleri, sözleşme süresinin sona ermesi ve bozma anlaşması (ikale) ile sona erer. Sözleşmede kararlaştırılan sürenin tamamlanması ile kural olarak fesih bildirimine gerek olmaksızın sözleşme kendiliğinden sona erer. Sözleşmede süre kararlaştırılmamış olması halinde ise TTK.'da buna ilişkin bir düzenleme yer almadığından mahkeme ticari örf ve adete dayanarak bu süreyi bir yıl olarak belirleyecektir. Sigorta sözleşmesinin bozma anlaşması ile sona erdirilmesinin temelinde ise sözleşme serbestisi ilkesinin sigorta sözleşmelerinde uygulanabilir olması yatmaktadır. Buna göre bir tasarruf işlemi niteliğinde olan ve herhangi bir şekle tabi olmayan bozma anlaşması ile taraflar geçmişli etkili olarak sonuç doğurmak üzere sözleşmeden soğan alacak ve borçlardan karşılıklı olarak vazgeçmektedirler.

- Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan sona erme sebepleri ise rizikonun gerçekleşmesi (tam veya kısmi), sigorta menfaatinin ortadan kalkması veya el değiştirmesi ve taraflardan birinin fesih hakkını kullanması veya caymasıdır. Menfaat, sigorta sözleşmesinin esaslı unsurlarında olduğundan sigorta sözleşmesinin kurulduğu anda mevcut olmalıdır. Aksi takdirde sigorta sözleşmesi geçersiz olur. Riziko gerçekleştiğinde tam hasar olduğu takdirde menfaat tamamen ortadan kalkacağından sigorta sözleşmesi sona erer ve sigortacı, sigorta bedelini veya sigorta tazminatını ödemekle borcundan kurtulur. Kısmi zarar halinde ise taraflara sözleşmeyi feshetme hakkı tanınmıştır. Ancak sigortacının sözleşmeyi feshetme hakkı kısmi tazminatı ödemesinden sonra mümkün kılınarak sınırlandırılmıştır. Menfaatin, sözleşme geçerli olarak kurulduktan sonra ortadan kalkması ise sözleşmenin sonraki imkânsızlığına benzetilerek sözleşmenin “o andan” itibaren geçersiz olacağı düzenlenmiştir. Sigorta menfaatinin el değiştirmesi halinde de aksine düzenleme olmadıkça sözleşme kendiliğinden sona erecektir. Menfaatin el değiştirmesi halinde sözleşmenin kendiliğinden sona ereceği kuralının istisnası ise KTK. m. 94 ile düzenlenmiştir.

- Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan diğer bir sona erme hali ise taraflardan birinin fesih hakkını kullanmasıdır. Buna göre sigortacı, rizikonun ağırlaşması, sonraki primlerin ödenmemesi, sözleşmede öngörülen yükümlülüklerin ihlal edilmesi, sigorta ettirenin aczi, iflası ya da hakkında yapılan takibin semeresiz kalması ve konkordato ilan etmesi halinde sözleşmeyi feshedebilecektir. Rizikonun ağırlaşması halinde sigortacının, öğrenme tarihinden itibaren, bir ay içinde sözleşmeyi feshetme veya prim farkı isteme konusunda seçimlik hakkı vardır. Sonraki primlerin ödenmemesi halinde ise sigortacı sigorta ettirene noter aracılığıyla veya iadeli taahhütlü mektupla on günlük süre içerisinde borcunu yerine getirmesini aksi takdirde bu süre sonunda sözleşmenin feshedilmiş sayılacağını ihtar eder ve bu sürenin bitiminde borç ödenmemişse sigorta sözleşmesi feshedilmiş olur. Bununla birlikte, sigortacı pekâlâ primin tahsilini dava ederek sözleşmeyi ayakta tutma hakkına da sahiptir. Sigorta ettirenin sigorta

sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini ihlal etmesi halinde ise sigortacının sözleşmeyi feshedebilmesi kusur ve nedensellik bağının varlığı şartına bağlanmıştır. Bu halde sigortacı kusura dayanan ihlali öğrenmesinden itibaren bir ay içerisinde sözleşmeyi feshetme hakkını kullanmadığı takdirde fesih hakkı düşer. Sigortacının sigorta ettirenin sözleşmeden doğan yükümlülüklerini ihlal etmesine dayanarak sözleşmeyi feshedebilmesi için bu ihlalin rizikonun gerçekleşmesine ve sigortacının yerine getirmesi gereken edimlerin kapsamına etki etmesi gereklidir. Sigorta ettirenin aczi veya iflası ya da hakkında yapılan takibin semeresiz kalması durumunda sigortacı, sigorta ettirenden taahhüdünün yerine getirileceğine ilişkin teminat isteyebilir. Sigortacının bu isteminden itibaren 1 hafta içinde teminat verilmemiş ise, sigortacı, sözleşmeyi geleceğe etkili olarak sonuç doğurmak ve bu tarihe kadar muaccel olmuş olan primler korunmak üzere feshedebilecektir. Primlerin tamamı ödenmemişken sigorta ettirenin konkordato ilan etmesi halinde ise sigortacıya, zorunlu sigortalar ile prim ödemesinden muaf hale gelmiş can sigortaları hariç olmak üzere, bu durumu öğrendiği tarihten itibaren bir aylık bildirim süresine uyararak sigorta sözleşmesini feshetme hakkı tanınmıştır.

- Sigorta ettirenin fesih hakkı bu çalışmada olağanüstü durumlarda sözleşmenin feshi, primin tek taraflı arttırılmasında sözleşmenin feshi, bölümsel (kısmi) fesih ve cayma, sigorta ettirenin dönme hakkı, sigortacının iflası, sigortacının aczi veya hakkında yapılan takibin semeresiz kalması, sigortacının konkordato ilan etmesinin sözleşmeye etkisi olmak üzere yedi farklı başlık altında incelenmiş olup “Sonuç” başlığı altında, aşağıda bu hallerde sigorta sözleşmesinin feshedilmesine kısaca yer verilecektir.

- Sigorta ettirene, sigortacının konkordato ilan etmesi, ilgili sigorta dalına ilişkin ruhsatının iptal edilmesi veya sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması gibi olağanüstü hallerde bu olguları öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde sigorta sözleşmesini feshetme hakkı tanınmıştır. Kanunda öngörülen bu bir aylık süre de hak düşürücü süre niteliğindedir. Bununla birlikte şunu de belirtmekte yarar vardır ki sigorta ettirene tanınan sigorta sözleşmesini feshetme hakkı bu sayılan hallerle sınırlı olmayıp bu haller kanunda tadadi olarak sayılmıştır.

- Sigorta sözleşmesinde yer alan primin tek taraflı arttırılmasına ilişkin şarta dayanarak sigortacının primi tek taraflı olarak arttırması durumunda sigorta ettirene primin arttırıldığına ilişkin bildirim aldığı tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshetme hakkı tanınmıştır.

- Sigortacının, TTK. m. 1415’de yer alan düzenleme ile kendisine tanınmış olan sigorta sözleşmesini haklı sebeplere dayanarak ve bazı hükümlerine ilişkin olarak kısmi olarak feshetme veya cayma hakkına dayanarak sigorta sözleşmesini kısmi olarak feshettiği veya caydığı durumlarda sigorta ettirene de aynı maddenin devamı ile sigortacının sözleşmeyi kısmi olarak feshetmesi veya caymasını müteakip olarak sözleşmenin tamamını feshetme veya cayma hakkı tanınmıştır. Bununla birlikte sigorta ettiren, sigortacının sorumluluğu başlamadan önce, kararlaştırılan primin yarısını ödeyerek de sözleşmeden cayabilir. Sigorta ettiren

kısmi olarak caydığı takdirde ise ödemesi gereken prim miktarı cayılan kısma ilişkin primin yarısıdır. Bu düzenlemede fesih kavramına değil cayma kavramına yer verilmiştir. Zira sigorta ettirenin kendisine tanınan bu cayma hakkını kullanabilmesi için sigortacının sorumluluğunun başlamamış olması yani ifa aşamasına henüz geçilmemiş olması şarttır. Sigortacının sorumluluğu ise sözleşmede aksi kararlaştırılmadığı takdirde taşıma sigortaları hariç olmak üzere primin veya ilk taksidinin ödenmesi ile başlayacaktır. Taşıma sigortalarında ise sigortacının sorumluluğu sözleşmenin yapılmasıyla başlar.

- Sigortacının iflas etmesiyle sigorta sözleşmesi başkaca bir işlem yapılmasına gerek olmaksızın geleceğe etkili sonuç doğurmak üzere kendiliğinden sona erer. Buna karşılık sigortacının aczi veya hakkında yapılan takibin semeresiz kalması halinde sigorta ettiren, sigortacıdan taahhüdünün yerine getirileceğine ilişkin teminat isteyebilecek ve bu teminat bir hafta içinde verilmediği takdirde sözleşmeyi feshedebilecektir. Sigortacının konkordato ilan etmesinin sözleşmeye etkisine ilişkin olarak ise yukarıdaki diğer hallerden farklı bir düzenleme öngörülmüştür. Buna göre sigortacının, konkordato ilan etmesi, ilgili sigorta dalına ilişkin ruhsatının iptal edilmesi veya sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması gibi hallerde; sigorta ettiren, bu olguları öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde sigorta sözleşmesini feshedebilecektir.

- Feshin yanı sıra sigorta sözleşmesini sona erdiren bir diğer hal ise caymadır. Aynı zamanda sözleşmeden dönme olarak da anılan cayma kavramı da fesih gibi varması gerekli bir irade beyanı ile kullanılan bozucu yenilik doğuran bir hak niteliğindedir. Buna karşılık fesih sözleşme ilişkisinin sonuçlarını geleceğe etkili olarak sona erdirirken cayma ile sözleşme ilişkisi geçmişe etkili olarak sonuç doğuracak şekilde sona ermektedir. Bu başlıkta ve aşağıda sigorta ettirenin beyan yükümlülüklerine aykırı davranması durumunda sigortacıya tanınan cayma hakkı ve sigorta ettirene tanınan cayma hakkından kısaca bahsedilecektir.

- Sigorta ettirenin sözleşme öncesindeki ve sözleşme esnasındaki beyan yükümlülüklerine aykırı davranmasını riziko gerçekleşmeden önce öğrenilmişse bu halde sigortacıya iki seçimlik hak tanınmıştır. Sigortacıya tanınan seçimlik haklardan ilki cayma hakkıdır. Sigortacıya tanınan bu cayma hakkı sigorta ettirene yöneltilecek tek taraflı irade beyanıyla kullanılır. Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğüne aykırı davranışını öğrenen sigortacı bu tarihten itibaren on beş gün içinde caymayı sigorta ettirene bildirir. Bu on beş günlük süre hukuki niteliği itibari ile hak düşürücü süre niteliğindedir. Bu on beş günlük hak düşürücü süre geçmişse, cayma hakkının kullanılmasından açıkça veya örtülü olarak vazgeçilmişse, caymaya yol açan ihlale sigortacı sebebiyet vermişse, sigortacı sorularından bazıları cevapsız bırakıldığı hâlde sözleşmeyi yapmışsa sigortacı cayma hakkını kullanamayacaktır. Sigortacının diğer seçimlik hakkı ise prim farkı talep etmektir. Sigortacının talep ettiği prim farkının sigorta ettiren tarafından on gün içinde kabul edilmemesi halinde ise sözleşmeden cayılmış kabul olunacaktır.

- Sigortacıya tanınan cayma hakkı sigorta ettirenin beyan yükümlülüklerine aykırı davranması hali ile sınırlı olmayıp primin ilk taksidinin veya tamamı bir defada ödenmesi gereken primin zamanında ödenmemesi halinde de ödeme yapılmadığı sürece sigortacıya vadeden itibaren üç ay içinde sözleşmeden cayma hakkı tanınmıştır. Prim alacağı, muaccel olduğu tarihten itibaren üç ay içinde dava veya takip yoluyla talep edilmediği takdirde de sözleşmeden cayılmış olunacak yani sözleşme geçmişi etkili olarak kendiliğinden sona erecektir.
- Sigorta ettirene tanınan cayma hakkı, genel olarak prim ödeme borcunu düzenleyen TTK. m. 1430'a dayanmaktadır. TTK. m. 1415 ile düzenlenmiş bulunan sigorta ettirenin fesih hakkı başlığında yer alan bölümsel (kısmi) fesih ve cayma hakkı ile karıştırılmamalıdır. TTK. m. 1430'da sigortacının sorumluluğu başlamadan yani henüz ifa aşamasına geçilmeden önce sigorta ettirenin kararlaştırılmış primin yarısını ödeyerek sözleşmeden cayabileceği düzenlenmiştir. Sigorta ettirenin sözleşmeden kısmi olarak cayması halinde ise sigorta ettiren, caydığı kısma ilişkin primin yarısını ödemekle yükümlü kılınmıştır.
- Sigorta sözleşmesinde, sigortacının borcu riziko gerçekleştiğinde sigorta tazminatı veya bedelini ödemek iken sigorta ettirenin borcu ise sigorta primini ödemektir. Sigorta sözleşmesinden doğan bu borçlar şahsi borç niteliğinde olup dar anlamda borç olarak ifade edilmektedir. Borçlar hukuku kurallarına göre zamanaşımı, dar anlamda borcu sona erdiren sebeplerden biridir. Çalışmanın son bölümünde ise borcun dar anlamda sona ermesi ve zamanaşımı incelenmiştir.
- Zamanaşımı, borcu doğrudan doğruya sona erdiren bir sebep olmayıp zamanaşımına alacak hakkını zayıflatan bir etki tanınmıştır. Buna göre zamanaşımı alacağın varlığını ortadan kaldırmadığından alacaklı, alacağını dava yoluyla talep ettiğinde kanunda öngörülen zamanaşımı süresi geçmiş ise borçlu zamanaşımı def'ini ileri sürmesi alacaklının açtığı davanın reddedilmesi sonucunu doğuracaktır. Zira kanunda öngörülen zamanaşımı süresi içinde talep edilmeyen borç, eksik borç haline gelir. Borçlar hukukunda genel bir zamanaşımı süresi belirlenmiş ve sözleşme ile bu zamanaşımı süresinin değiştirilemeyeceği öngörülmüştür. Bu genel zamanaşımı düzenlemesine göre her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir. TBK.'da düzenlenen bu on yıllık zamanaşımı süresi olağan zamanaşımı süresidir.
- Borçlar hukukuna göre özel nitelikte olan sigorta hukukunda ise sigorta sözleşmelerine dayanan taleplere ilişkin olmak üzere TTK. m. 1420 ile genel bir zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Bu genel zamanaşımı süresi, alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren iki yıl ve sorumluluk sigortalarında sigortacıya yöneltilecek istemler hariç olmak üzere sigorta tazminatı ve sigorta bedeline ilişkin istemler hakkında her halde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıldır. Alacağın muaccel olduğu tarihten yani rizikonun gerçekleştiğinin bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacak bu iki yıllık zamanaşımı süresinin yanında sigortacının rizikonun gerçekleştiğini olay tarihinden itibaren uzun süre sonra öğrenebilme ihtimali göz önüne alınarak daha uzun bir

zamanaşımı süresi de öngörülmüştür. Sorumluluk sigortalarında sigortacıya yöneltilen istemlerde ise bu süre on yıldır. Zira sorumluluk sigortalarında, sorumluluğun doğumunun ve tazmin edilmesi gereken zararın tespiti uzun zaman alabilmektedir. Bu on yıllık süre yalnızca sigorta ettirenin sigortacıya yöneltebileceği istemlerde değil, TTK. m. 1478 uyarınca, zarar gören üçüncü kişilerin sigortacıya yöneltebileceği istemlerde de uygulanır.

- Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan düzenlemeye paralel olarak TTK.'da da bu kanunla öngörülmüş olan zamanaşımı sürelerinin sözleşme ile değiştirilmesi koruyucu hükümler ve TTK. m. 6 ile sınırlandırılmıştır. Bu iki yıllık zamanaşımı süresi sözleşme tarafları bakımından bağlayıcı olduğundan halefiyete dayanan rücu davalarında ve sigorta sözleşmesinin tarafı olmayan kişilerin sigortacı aleyhinde açacağı davalarda uygulanamayacaktır. Bununla birlikte, sigortacı sigorta ettirenin haklarına halef olduğu takdirde, sigorta ettirenin sahip olduğu hak aynen sigortacıya intikal edeceğinden bunun doğal bir sonucu olarak zamanaşımı da sanki hak sahibi hiç değişmemiş gibi işlemeye devam edecektir. Tazminat yükümlüsüne karşı kesilen zamanaşımı sigortacıya karşı da kesilmiş sayılacaktır. Sigorta sözleşmesinin tarafı olmayan kişilerin sigortacı aleyhinde açacağı davalarda ise genel hükümler uygulama alanı bulacaktır.

- Karayolları Trafik Kanunu tarafından, zorunlu mali sorumluluk sigortası (trafik sigortası) olarak adlandırılan başvurulara ve açılacak davalara ilişkin olarak özel zamanaşımı süreleri öngörülmüştür. TTK. m. 1420'ye benzer olarak KTK.'da da motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazminine ilişkin talepler için öngörülen zamanaşımı süresi de iki yıl ve herhalde on yıldır. Ancak burada TTK. m. 1420'den tamamen farklı bir düzenleme söz konusudur. Zira zamanaşımı süresinin başlama zamanı farklılık göstermektedir. KTK.'da öngörülen iki yıllık zamanaşımı süresinin başlaması zarar görenin, hem zararı hem de tazminat yükümlüsünü öğrenmesine bağlı iken on yıllık zamanaşımı ise kazanın meydana geldiği günden itibaren başlayacaktır meğerki dava cezayı gerektiren bir fiilden doğmuş ve ceza kanunu bu fiil için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörmüş olsun. Bununla birlikte KTK. ile motorlu araç kazalarında tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı rücu hakları için de kendi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdikleri ve rücu edilecek kimseyi öğrendikleri günden başlayacak iki yıllık bir zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Buna karşılık sigortacının, karayolları zorunlu mali sorumluluk sigortası uyarınca kendi sigorta ettireni aleyhinde açacağı rücu davası KTK. m. 109 kapsamında olmadığından bu tür davalar sigorta hukukuna ilişkin genel bir düzenleme niteliğindeki TTK. m. 1420 uyarınca iki ve altı yıllık zamanaşımı süresine tabidirler. Bu zamanaşımı süresinin başlangıç tarihi ise, sigorta ettirenin sigortacının halefiyet hakkını öğrenmesini öğrendiği gündür.

- Yukarıdaki zamanaşımına ilişkin düzenlemelere yer verildikten sonra zamanaşımı sürelerinin işlemeye başlamasından bahsedilmiştir. Prim alacağı, sigorta sözleşmesinden doğan istemlerden biridir. Bu anlamda prim alacağı hakkında, TTK. m. 1420 kapsamında kaldığında bu düzenlemede öngörülen iki

yıllık zamanaşımı süresi uygulanacaktır. Bu iki yıllık zamanaşımı süresi ise alacağın muaccel olmasıyla başlayacağından prim ödeme borcunun ne zaman muaccel olacağı önem taşımaktadır. Prim alacağı ise poliçenin verilmesiyle muaccel olur. Taşıma sigortalarında ise prim alacağının muaccel olması için sözleşmenin kurulmuş olması yeterlidir.

- Zamanaşımı kural olarak alacağın muaccel olmasıyla işlemeye başlar. Sigorta tazminatı veya sigorta bedeli, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edime ilişkin araştırmaları bitince ve her hâlde yapılacak rizikonun gerçekleştiğine dair yapılacak ihbardan kırk beş gün sonra muaccel olur. Can sigortaları için bu süre on beş gündür. Zira sigorta tazminatı miktarı hasar tespit edildikten sonra sözleşme şartlarına göre belirlenmektedir ve sigortacının bu hasarın tespitine ilişkin araştırmalarını tamamlaması bir süreyle sınırlandırılmıştır. Bu düzenleme ile sigorta tazminatının ödenmesinin geciktirilmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Sigortacıya yüklenemeyen bir kusurdan dolayı inceleme gecikmiş ise bu süreler işlemeyecektir.

- Sigorta gideri alacağı ise zararın, tazminatın veya bedel ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla sigorta ettiren ya da sigortadan faydalanan kişiler tarafından yapılan masraflar olup sigortacı, bu giderlerin makul giderler olmaları şartıyla faydasız kalmış olsalar dahi kanunen bu masrafları karşılamakla yükümlü kılınmıştır. Bu giderlerin sigortacıdan talep edilmesini müteakip sigortacının inceleme hakkını kullanması veya bu hakkın kullanılmış sayılması için gerekli olan sürenin geçmesiyle alacak muaccel hale gelir ve zamanaşımı süresi de bu tarihten itibaren işlemeye başlar.

- Zamanaşımı sürelerinin hesaplanması noktasında ise TTK.'da buna ilişkin bir düzenleme yer almadığından TBK.'nın hükümlerine başvurulacaktır. Buna göre TBK. m. 151 uyarınca, zamanaşımı süreleri hesaplanırken sürenin başladığı gün sayılmaz ve sürenin son günü de hak kullanılmaksızın geçtiği takdirde zamanaşımı gerçekleşmiş olur. Bununla birlikte TBK. m. 151 uyarınca, TBK. m. 91, m. 92, m. 93, m. 94 ve m. 95 hükümleri de zamanaşımı süresinin hesaplanmasında dikkate alınmalıdır.

- Türk Ticaret Kanunu m. 1420'de yer alan bu iki yıllık zamanaşımı süresi olağan zamanaşımı süresi iken aynı düzenlemede yer alan altı yıllık zamanaşımı süresi ve TTK. m. 1482'de yer alan sorumluluk sigortalarına ilişkin on yıllık zamanaşımı süresi ise olağanüstü zamanaşımı süresidir. Bununla birlikte TTK. m. 1482 yalnızca sigortacıya yöneltilecek tazminat istemlerini kapsadığından sigortacının prim alacağı TBK. m. 146'da düzenlenmiş olan on yıllık olağan zamanaşımı süresine tabi olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, Murat ve Kayıhan, Şaban. (2019). *Konkordato Hukuku El Kitabı*. İstanbul : Umuttepe Yay.
- Akıntürk, Turgut ve Ateş, Derya. (2016). *Borçlar Hukuku*. İstanbul : Beta Yay.
- Akyürek, Ayhan ve Akyürek, Remziye. (2019). *Konkordato Hukuku*. Ankara : Yetkin Yay.
- Antalya, Osman Gökhan. (2019). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: V/1,3*. Ankara : Seçkin Yay.
- Arseven, Haydar. (1991). *Sigorta Hukuku, Ana Prensipler, Genel Hükümler*. İstanbul : Beta Yay. (*Sigorta Hukuku*).
- Atabek, Reşat. (1982). Sigorta Akdinin Yorumu. *Sigorta Hukuku Dergisi, C. I, S. 2*. Ankara. (125-140).
- Atalı, Murat , İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan. (2019). *İcra ve İflas Hukuku*. Ankara : Yetkin Yay.
- Ayhan, Rıza , Hayrettin Çağlar ve Mehmet Özdamar. (2019). *Sigorta Hukuku, Ders Kitabı*. Ankara : Yetkin Yay.
- Bahtiyar, Mehmet. (1998). Sigorta Poliçesi Özel Koşulları, Genel Koşullardan Ayırılması ve Bazı Sorunlar. Prof. Dr. Yaşar Karayalçın (Ed.). *Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan* içinde (133-148). Ankara : Seçkin Yay.
- Barlas, Nami ve Oğuzman, M. Kemal. (2011). *Medeni Hukuk*. İstanbul : Vedat Kitapçılık.
- Bozer, Ali. (1981). *Sigorta Hukuku*. Ankara : Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Bozkurt, Tamer. (2017). *Sigorta Hukuku*. İstanbul : On İki Levha Yay.
- Bozkurt, Tamer. (2016). *Ticaret Hukuku, C. IV, Sigorta Hukuku*. Ankara : On İki Levha Yay.
- Bulur, Alper. (2017). *İcra ve İflas Hukuku*. Ankara : Monopol Yay.
- Can, Mertol. (1998). *Navlun Sözleşmesinin Sona Ermesi*. Ankara : Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Çeker, Mustafa. (2019). *6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku*. Adana Karahan Kitabevi. (*Sigorta Hukuku*).
- Damcı, Adnan. (1967/68). *Sigorta Hukuku*. İstanbul : Ticaret Bakanlığı Sigorta Kursları Notları.
- Demirsatan, Barış. (2017). Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcunda Temerrüdü. *İÜHFİM. C. 75, Sayı 1*. (359-392). (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/327265>). Erişim tarihi: 28 Nisan 2020.
- Deutsch, Erwin ve Iversen, Thore. (2015). *Versicherungs – vertragsrecht*. Karlsruhe : Verlag Versicherungswirtschaft GmbH.
- Eren, Fikret. (2017). *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*. Ankara : Yetkin Yay.

Franko, Nisim. (1992). *Sigorta Akdinde Rizikonun Ağırlaşması*. IX. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar. (8-9 Mayıs 1992). Ankara : Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Franko, Nisim. (1997). *Sigorta Ettirenin Mukavele Yapılırken İhbar Mükellefiyeti*. (TTK. m. 1290). XIV. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar. (4-5 Nisan 1997). Ankara : Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Günay, M. Barış. (2019). *Sigorta Hukuku*. Ankara : Seçkin Yay.

Günay, M. Barış. (2013). 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1470. ve 1471. Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. XVII, Y. 2013, Sayı 1-2. (683-706)

Güvel, Enver Alper ve Güvel, Afitap Öndaş. (2015). *Sigortacılık*. Ankara : Seçkin Yay.

Hatemi, Hüseyin , Rona Serozan ve Abdulkadir Arpacı. (1992). *Borçlar Hukuku, Özel Bölüm*. İstanbul : Filiz Kitabevi.

Hirsch, Ernst. (1945). *Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku*. Ankara.

Kale, Serdar. (2018). 7101 Sayılı İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Çerçevesinde İflas Dışı Adi Konkordato. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 5 (1). (<https://www.serdarkale.com/konkordato>). (213-269). Erişim tarihi: 20 Nisan 2020.

Kaner, İnci Deniz. (2018). *Sigorta Hukuku*. İstanbul : Filiz Kitabevi.

Karasu, Rauf. (2016). *Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (Trafik Sigortası)*. Ankara : Yetkin Yay.

Kaya, Feridun. (2013). *Sigortacılık*. İstanbul : Beta Yay.

Kayıhan, Şaban. (2004). "Piyasa Ekonomisine Geçiş Sürecinde Özel Sigortanın Önemi", *Fiscal Policies in Transition Economies*. Bişkek. (Tebliğ).

Kayıhan, Şaban. (2004). *Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu*. Ankara : Seçkin Yay. (Prim Ödeme Borcu).

Kayıhan, Şaban. (2016). Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. Cilt 22. Sayı 3. Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan. İstanbul. (1595-1624). (<http://static.dergipark.org.tr/article-download/7a96/5577/bbe3/5a1d5c8ae123a.pdf?>). Erişim tarihi: 28 Nisan 2020.

Kayıhan, Şaban ve Günergök, Özcan. (2020). *Borçlar Hukuku Dersleri (Genel Hükümler)*. İstanbul : Umuttepe Yay.

Kayıhan, Şaban ve Günergök, Özcan. (2020). *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri*. İstanbul : Umuttepe Yay.

Kender, Rayegan. (2015). *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku*. İstanbul : On İki Levha Yay. (Sigorta Hukuku).

Kendigelen, Abuzer. (2006). *Ticaret Hukuku Kürsüsünde Onbeş Yıl – Hukukî Mütalâalar (Mahkeme Kararları ile Birlikte), Cilt I – Taşıma ve Sigorta Hukuku*. İstanbul : On İki Levha Yay.

- Kılıçoğlu, Ahmet M.. (2018). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara : Turhan Kitabevi.
- Koenig, Willy. (1967). *Schweizerisches Privatversicherungsrecht*. Bern : Lang.
- Kubilay, Huriye. (2003). *Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku*. İzmir : Fakülteler Barış Kitabevi.
- Kuru, Baki. (2019). *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı (İstinaf Sistemine Göre Yazılmış)*. Ankara : Yetkin Yay.
- Lowry, John ve Rawlings Philip. (1999). *Insurance Law: Doctrines and Principles*. Oxford and Portland Oregon : Hart Publishing.
- Memiş, Tekin. (2016). Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımına İlişkin Eleştiriler ve Değerlendirmeler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. Cilt 22. Sayı 3. Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan. İstanbul. (1931-1943). (<http://static.dergipark.org.tr/article-download/4d90/3563/2984/5a1e8b3181171.pdf?>). Erişim tarihi: 28 Nisan 2020.
- Oğuzman, M. Kemal ve Öz, M. Turgut. (2014). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt-1*. İstanbul : Vedat Kitapçılık.
- Omağ, Merih Kemal ve Kuntalp, Erden. (2009). *Banka ve Sigorta Hukuku*. Eskişehir : AÖF. Yayınları.
- Omağ, Merih Kemal. (2011). *Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti*. İstanbul : Vedat Kitapçılık.
- Omağ, Merih Kemal. (1985). *Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu*. İstanbul : Sigorta Hukuku Türk Derneği.
- Öztan, Fırat. (1966). *Sigorta Akdinin İn'ikadında İhbar Mükellefiyeti*. Ankara : Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Öztan, Fırat. (1971). *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi*. Ankara : Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. (Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi).
- Pekcanitez, Hakan , Oğuz Atalay , Meral Sungurtekin Özkan ve Muhammet Özekes. (2019). *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*. İstanbul : On İki Levha Yay.
- Sabih, Arkan. (2016). *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara : Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Sayhan, İsmet. (2001). *Sigorta Sözleşmelerinin Konusu*. Ankara : Yetkin Yay.
- Şeker, Zehra. (2000). Sigorta Sözleşmesinin Hukuki Niteliği Üzerine. *Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan*. İstanbul : Beta Yay. (1043-1060).
- Şenocak, Kemal. (1999). Geçici Sigorta Himayesi (Geçici Güvence). *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt 3, Sayı 2. (164-193). (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/789903>). Erişim tarihi: 28 Nisan 2020.
- Taşyürek, Hayri. (2001). *Kasko Sigortası*. Ankara : Seçkin Yay.
- Turanboy, K. Nuri. (1998). *İbra Sözleşmesi*. Ankara : Yetkin Yay.
- Ulaş, Işıl. (2012). *Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku*. Ankara : Turhan Kitabevi.

Ünan, Samim. (2016). *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap, Cilt 1, Genel Hükümler*. İstanbul : On İki Levha Yay.

Vural, Güven. (1981). *Trafik Sigortası, Motorlu Taşıtlar Araçları Zorunlu Sorumluluk Sigortası*. Ankara : Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi.

Yazıcıoğlu, Emine ve Şeker Öğüz, Zehra. (2019). *Sigorta Hukuku*. İstanbul : Filiz Kitabevi.

Yıldırım, Abdulkerim. (2018). *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara : Monopol Yay.

Linkler

www.kazanci.com.tr. Erişim tarihi: 10 Nisan 2020.

https://www.oxfordlearnersdictionariesh.com/definition/american_english/clause. Erişim tarihi: 3 Mart 2020.

<https://www.tsb.org.tr/EditHtmlModule.aspx?pageID=1080&mid=3084>. Erişim tarihi: 19 Nisan 2020.

ÖZGEÇMİŞ

Melisa GÜLHAN, 28 Aralık 1996 tarihinde Ankara’da doğmuş olup çocukluk ve gençlik yılları Ankara’da geçmiştir. İlkokul ve ortaokul öğrenimini Gazi Üniversitesi Vakfı Özel Okulları’nda tamamlamıştır. Ardından, 2014 senesinde Anadolu Lisesinden mezun olarak Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde lisans öğrenimine başlamıştır. Lisans eğitimini müteakip, 2018 senesinde mezun olduğu üniversite olan Yalova Üniversitesi’nde yüksek lisans öğrenimine başlamıştır. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Tezli) Yüksek Lisans Programına kayıtlı olan Melisa Gülhan, yüksek lisans eğitiminin ders aşamasında bütün derslerinde başarılı olarak 2019 senesi güz döneminde tez aşamasına geçmiştir.

Yukarıda sayılan eğitim bilgilerinin yanı sıra, ileri seviyede İngilizce ve temel seviyede Almanca olmak üzere iki farklı yabancı dil bilmektedir. Bununla birlikte, 2018 yılı Eylül ayında Ankara Barosu’nda başlatmış olduğu avukatlık stajını 2019 yılı Ekim ayında tamamlayarak, 18 Aralık 2019 tarihinde yapılan ruhsat töreni ile avukatlık ruhsatını almıştır ve “Avukat” unvanını kullanmaya hak kazanmıştır ve halen Ankara Barosu’na kayıtlı olarak avukatlık mesleğini icra etmektedir.